

missa respondet I. C. in hæc verba, valet venditio, & statim impletur, habet enim certū precium centū: augetur autē precium si pluris emptor fundū vendiderit. Adeo perspicue hoc probat tex. ille, ut inductioe nō egeat: paruitas enī precij expressi, nō tollit nomē vere emptionis, ut pbat tex. in l. si quis emptiois 38. ff. de contrah. emp. & hæc traditio satis pbat ex l. fundi partē, 79. ff. de tōtr. emp. sed tandem pro ea dō tex. in l. ea conditione infr. hoc tit. de quo in cap. sequen.

19 Ex iisdē infertur ad notab. questionem de contrahētib. sub ea forma, ut res emptā maneat iusto precio, seu pro precio quod iustū declarabitur. In qua q. reperio DD. variasse: Alberic. enim & Fulg. (alibi nō relati) securē scripserunt, ea forma resultare validā emptionē, et precium tūc declarādū fore à Iudice: quasi mētio illa iusti precij habeatur p relatione ad rē certā: Ita prædicti DD. in l. hæc venditio. §. 1. ff. de contrah. emp. citātes ad hoc tex. ut expressum in l. si fundus. 16. §. ult. ff. de pignor. Sed in ea forma nō dici veditioē, verius & receptius est, ex DD. statim citādis, qui tamen volūt resultare tūc contractū innominatū, ut secuta traditione detur tradēti actio præscrip. verb. ad iustū precium declarandum à Iudice: quod aperte tradit Bal. in l. fin. q. 1. nu. 8. C. de contrah. emp. referens ad id Nicol. de Matarel. & Azō. in sūm. Insti. loca. & ita idē Bal. in l. contractus, nu. 8. C. de fide instru. quē sequitur Alex. ad Bar. in d. l. hæc venditio: Ias. in §. actionū, nu. 191. idē Ias. in l. si tibi, ff. de præscr. verb. & ibi not. Paul. pbat etiā Roma. in l. sciendū, nu. 33. & ibi Alex. nu. 17. ff. de verb. obl. Soci. in l. si

quis arbitrato, col. s. nu. 19. ff. de verb. obl. & Ias. in d. §. actionū, ad id extollit tex. in d. l. si tibi, quæ est 24. quā prius citavit Bal. in d. l. fin. & Roma. vbi sup. Fabian. autē in tracta. de empt. q. s. nu. 25. & 26. malè se explicans, videtur probare traditionem illā Bal. Sed eius argumēta tendūt in id, ut in ea forma dicatur valida emptio, non contractus innominatus, & sic eius ratioēs dicto nō coherent: ibidem etiā malè citat Roma. vbi sup. quasi contrariū Baldo, cū ille concordet. Anto. autē Gome. Hispan. in lib. de contractib. cap. 2. nu. 9. partē negatiuā tenet, ut in ea forma non dicatur emptio, sed addit cōtra Bal. et alios, tūc etiā sequuta traditione nō dari actionē ad precium declarandū à Iudice, sed tantū ad fructus, vel pensionē condignā ex tēpore quo res fuit penes recipientē: & ita intelligit Azonē in d. loco, quē dicit malè citatum à Bal. et alijs. In quo tamen falli videtur, quia Azō id voluit ad quod Bal. eū citavit: debuit q; Hispan. ibi allegare Salic. qui eius opin. prius probavit in d. l. fin. q. 4. nu. 7. C. de contrah. emp.

20 Vides magnā DD. varietatē alibi nō ita relatā: ex allegatis autē constat receptius esse in hac q. veditiois p iusto precio, nō dari emptionē validā, sed tantū resultare contractū innominatū, ut sic talis contractus nō perficiatur consensu, & sit locus pœnitentiæ: & qui vēdere volebat nō teneatur tradere, & si maximè habeat facultatem tradendi, quia emptio non est: Si autē tradat, & is qui emere volebat, rem accipiat, quasi secuto implemēto detur actio ad iustū precium à Iudice taxādū. Aduerto etiā q; DD. tribuētes effectū illū traditioni sequente, nō solū loquuntur cum fit conuen-

conuētio vēdendi p̄ iusto precio, sed etiam ex iuribus quæ citant: idem volūt in conuentione pro eo de quo ipsi contrahentes concordabunt: & ita Alex. in l. sciendū, nu. 17. ff. de verb. obl.

21 Ego cōni opin. adherēo, vt ex tali cōuentione nō resultat emptio: cōtra Alber. & Fulgo. repugnant enī iura sup. citata, quæ vēditionē negāt, deficiēte certo precio: mētio aut̄ illa generica iusti precij, nō affert certitudinē qua emptio subsistat: nā et simplex cōuētio vēdēdi nō facta mētionē iusti precij, nullo modo valet secūdū oēs, et tamen intelligeretur de iusto precio, ex iurib. & DD. citatis à Soci. in l. si quis arbitrato, nu. 27. in fi. ff. de verb. obl. Ad id etiā eā cōuentionē à principio (vt emptio nō est) nō etiā trāsire ī cōtractū innominatū, quia cōtrahētes de sola vēditionē cogitabāt, vt re & verbis cōstat: et ideò deficiēte precio corruit omnino, iuxta d. §. precij, Instit. de emp. & vēd. cū alijs de quibus sup. Facit doctrina quā sentit I. C. in l. verbis civilibus, ibi, ne fiat contra voluntatē: ff. de vulga. et ibi not. Paul. Cas. & in his terminis sentit Aret. in d. l. sciendū, col. s. nu. 6. ad fi. ff. de verb. obl.

22 Ex quo cū Salic. et Anto. Gome. magis p̄bo cōtra Bal. & cōem, vt in hac q. vēditionis vel emptiōis p̄ iusto precio etiā sequuta traditione, nō detur actio ad iustū precij: Cū enī cōuētio illa quæ ad vēditionē tēdebat, nulla sit, ex defectu substantialiū, nō pōt p̄ obliquū suscitari ex traditione sequuta: iuxta doctrinā tex. in l. nūq̄ nuda. 31. ff. de acquir. rer. dom. Nec adest materia p̄mutationis vel alia quæ talē vim & effectū vēditionis inducere possit: facit notab. tex. in l. obligationes quæ p̄prijs viribus nō consistūt, 26. ff. de actio. et obl.

23 Nec obstat tex. quē Bal. & alij citabant, in d. l. si tibi, 24. ff. de prescr. verb. ibi enī nō tradito, sed opera sequuta ius faciēti prestat ad iustā mercedē, ne alter cū ei iuria locupletetur, cōtra iur. reg. Nec ad id requiritur certa cā vel cōuētio, sed sufficit quē vti re vel opera alterius in ijs quæ gratis facere nō intendūt, vt ei satisfacere teneatur: vt p̄bo nu. sequē. & ita procedit tex. in §. 1. vers. qua de causa, Instit. de loca. Et suadetur ex æquissima regula l. si. me & Titū, 32. ff. si cert. peta.

24 Ex quo nouē & utiliter colligi pōt differētia in prædictis terminis conuentionis ad iustū precij, inter cōuentionē tendentē ad locationē & tendentē ad vēditionē: nā licet vtraq̄, nō expressa statim quantitate vel mercede à principio nō consistat, nomenq̄ et effectū suū retinere nequeat, differūt tamen in eo q̄ conuētio illa tendens ad vēditionē, nō obligabit ad precij, etiā sequuta rei traditione, vt sup. At in simili conuentione tēdente ad locationē sequuta traditione, tenebitur recipiēs ad iustā mercedē ex vsu rei aliene, vt teneretur ipso facto nulla præcedente cōuentionē: argu. l. ut quæritur, 14. §. fin. ibi, pro vt quisq̄ habitauerit. ff. loca. & ibi not. Bal. et alij quos refert Ias. in §. actionū, n. 188. Instit. de actio. & in terminis notāt Cin. Alb. Sali. Fulg. in l. excepto C. loca. Quæ differētia cōprobari pōt ex Paul. Castr. in l. 1. §. si quis seruū, nu. 4. ff. de pos. Vides igitur egregiā differētiā inter locationē & emptiōē, seu inter conuentiones earū nomen referētes, quod forsā alibi expensum non reperietur: quod repeto infra cap. 3. nu. 5. Et inde limitabitur similitudo & æquiparatio quā tradit I. C. in l. 2. ff. loca. inde etiam cauebis ab Ang. in l. excepto

excepto. C. loca. magis à Soci. in l. si quis arbitrato, col. s. versi. aliquando ff. de verb. oblig. ubi emptionem & locationem æquat.

25 His vero nõ obstat ex. in d. l. si fundus. 16. §. si n. ff. de pignor. per quæ Alberi. & Fulgo. sup. relati, tenuerunt cõuentionem p̄ illa verba pro iusto precio, inducere validam emptionem: verba illius tex. sic habent, p̄t ita fieri pignoris datio hypothecæ, vt si intra certum tempus nõ sit soluta pecunia, iure emptionis possideat res iusto p̄ precio tunc æstimanda, hoc enim casu v̄r quodammodo cõditionalis esse veditio: Reperio autem tex. illum variè intelligi: primò glo. ibi in hac difficultate respondet esse speciale ratioe mutui, vt debitores inueniant pecuniã quã aliter nõ inuenirent: & tunc valeat veditio nõ expresso precio certo, sub ea forma vt res obligata maneat emptã pro iusto precio: & cū glo. è Alberi. ibi, & secure Hispan. Gome. d. lib. & cap. & nu. Bar. ibi intelligit eã cõuentionem valere nõ solũ in cã mutui, sed generaliter vbi p̄cedit aliis cõtractus validus, cui illa cõuentio vendendi p̄ iusto precio adhareat. Questio autem nostra p̄cedit vbi datur sola illa cõuentio vendendi p̄ iusto precio, absq; alia cui adhareat: quem intellectum approbatũ communiter dicit Ang. Aret. in §. precium, nu. 4. Instit. de emp. & vend.

Rom. aut in d. l. sciendum, nu. 32. ff. de verb. obl. inquit esse speciale in casu d. §. alia ratioe, vt mutuodãtes magis vtãtur eo pacto vt res maneat p̄ iusto precio, q̄ pacto legis commissorie in pignoribus reprobatõ quod prius dixit Imol. ibi, col. 2. quos refert Soci. Vaccillã in l. si quis ar-

bitratu, nu. 19. ff. de verb. obl. Mihi verò placet ratio Bar. quæ satis p̄bari videtur ex l. fin. in princ. ff. de cõtrah. emp. de qua infr. hoc cap. Quæ ratio inuatur ex eo vt inter homines faciliora sint cõmertia, vtq; homo ab homine magis inuatur, quod Reipub. vtile censetur: vt in simili dicit glo. in l. 4. ad fin. ff. de pigno. acti. ibi, propter publicã vtilitatem: & ibi, eueniret sepiusimè vt creditores mutua denegarent: quam glo. sequuntur DD. & extollit Dec. in l. fructus, & in l. nec pignus, ff. de reg. iur. Ang. Aret. in §. fin. Instit. quib. mod. re cõtr. oblig. Et ratioe Bar. cõprobat Soci. in d. l. si quis arbitrato, nu. 28.

26 Hæc de illo tex. quo ad præsentem materiã, alia enim difficultas tangitur à glo. & DD. quomodo valuerit ibi pactũ, vt nõ sequuta soluc. õe, pignus emptũ maneret credit. r. cū pacta leg. commissorie in pignoribus reprobetur, vt in l. fin. C. de pact. pign. Ideo glo. in d. §. & in l. 1. C. de pac. pig. intelligit d. §. p̄cedere ex illa iustificatiõe cõuentionis p̄ iusto precio: regulã aut cõtrariã p̄cedere, vbi simpliciter cõuenitur, vt pignus maneat pro quãtitate debita, quia in hoc pacto posset resultare grãdis vsura vel magna fraus debitori: in precio aut iusto datur quoddã temperamentũ, quod inuatur ex tex. notab. in l. si bene collata. 33. ff. de vsur. & ita cū glo. intelligunt cõer scriben. & ad hoc extollunt illũ tex. Salic. & Paul. in l. Titius ff. de pigno. actio. Bal. in c. vno, nu. 6. de feud. dato in vi. leg. commis. Fabian. in d. tract. q. 7. nu. 19. & sequen. Soci. d. l. si quis arbitrato, nu. 28. et plures quos refert Tiraq. de retrac. conuen. in fin. nu. 136. & ita Afflic. in decis.

368. post princ. & Anto. Rub. conf. 134. qui oēs cum Bar. in d. §. idem intelligunt, & si expressum non conueniatur de iusto precio, sed simpliciter, quia & tunc de iusto intelligitur: & ita Bar. in l. quāuis, ff. de solutio: & plures relati à Tiraq. ubi sup. nu. 138. & illum tex. non semel dicit sing. Angel. Perus. ibi.

27 Is est cōis intellectus ad d. §. à quo nemo hucusq; discrepauit: & ex d. §. colligunt DD. limitationē ad regulā prohibentē in pignore pactū illud leg. cōmissoriae, secundū oēs proximē citatos: & Neguz. de pigno. 4. par. n. 6. in 2. limit. & Molin. de cōmerc. q. 12. ubi multa noua & egregia tradit ad hanc materiam pacti leg. cōmiss. in pignoribus. Ego autē tam ad intellectū d. §. quā ad intelligenda multa alia responsa Iureconsultorū quae in pandect. sunt, nouē cōtra glo. antiquos & nouiores oēs iuris interpretes verius puto, apud Iureconsultos nō fuisse prohibitū pactū illud leg. cōmissoriae in pignoribus, nec ullū ex Iureconsultis talem regulā nouisse, & consequenter illos nunquam eam praesupponere in suis responsis. Quod mihi incepit fieri verosimile, quia nulla l. adducitur quae talē regulam prohibitoriaē ponat: contrariū ius ergo fuisse credi debet: argu. l. 1. ff. de testib. Cōprobat hoc, quia notissima & generalis erat regula vt conuenta seruentur: unde tam insignis limitatio tamq; notabilis species irritans conuentionē, debuerat à Iureconsultis perspicuē tradi: iuxta doctrinam I. C. mihi peculiarē, in l. item apud Labeonem, 15. §. ait praetor, ff. de iur. ibi, ea quae notabilia sunt nisi specialiter notētur, quasi neglecta videntur. Nec facit timor vel suspicio

vsurae, vt DD. male arguebant, nā iure antiquo id non irritabat conuentionem: L. eos, §. 1. C. de vsur.

Tandem omisissis argumentis probat hanc inaudita sententiā tex. apertiss. in d. l. fin. C. de pact. pign. quae Constan. est: is autē in multis nouū ius induxit: vt obseruat Alcia. lib. 4. parerg. cap. 1. et ego ostendo in cōment. l. 1. in. 1. par. nu. 32. C. de bon. mater. Nec mirū quia Cōstantin. fuit ex posterioribus principibus quorū constitutiones in C. habemus, & eius tēpore non fuerunt Iurisconsulti quorum extant responsa in Digestis: Sed iam verba Constantini audiam. us, quae ita habent: quoniā inter alias captiones precipuē cōmissoriae pignorū legis crescit asperitas, placet infirmari eā: Si quis igitur tali contractu laboraret, hac sanctione respiret, quae cū praeteritis praesentia quoq; repellit, & futura prohibet. Non potuit quidem alijs verbis apertius ostendi ius illud nouū esse, cōtrariumq; ante Cōstant. fuisse: Quod multipliciter probat Imperator ipse, primò cū significat opus fuisse nouo remedio aduersus crescentē maliciā: Deindē cū speciatim meminit illius pacti in pignoribus, cuius asperitatē inquit se velle infirmare: antea igitur nō erat infirmū, sed validū: quod magis indicat Imperator cū cōtrahētes allequitur subdēs, vt qui tali cōtractu laborabāt, ea cōstitutione respirarēt: quod falso dixisset si ante suā constitutionē antiqui iure eis cōsultū fuisset. Sed meliō magis id ostēdit Imperator, cum tandem eā constitutionē extēdit ad praeterita, quia alio iure censenda erant: iuxta reg. l. 7. C. de

de legib. Et ita manifeste patet ex d. l. nouū ius ibi introductum, contrariumq; fuisse apud Iureconsult. & anteriores principes: contra glo & oēs scribent.

28 Inferitur ergo nouē cōtra glo. & oēs hucusq; scribent. ad d. §. fin. l. 16. ff. de pigno. Martianū I. C. nō dubitasse de pacto leg. cōmissoriae in pignore: nec ex regula noua d. l. fin. potuit resultare difficultas ad decisionē antiquā d. §. cuius tēpore aliud ius erat in ea re. Idemq; inferitur ad alia respōsa I. C. de quibus statim agemus. Sed oportet atē alia tollere objectionē quę occurreret ex I. C. Ulpiano, in l. quāuis, 45. ff. de solu. in lē enim solēt DD. colligere, iā apud I. C. improbatū fuisse pactū illud in pignoribus: cui obici respon. leri pōt. i. cū Bar. ibi variante, ut in casu d. l. diuersa ratio faciat ne pactū astringat, quia erat inter coniuges & ex viro uxori, inter quos tolli debet fraus quę fieri posset iuri prohibēti donationē inter cōiuges: & ita Fulgo. in l. Titius ff. de pigno. actio. & latius Molin. d. lib. de cōmerc. q. 12. n. 375. verba autē d. l. ita habēt: Quāuis stipulāti vxori vir sponderit, direpto matrimonio prædia quę doti erāt obligata, in solutū dare: tamē satis esse offerre dotis quantitātē. Et illa interpretatio Bar. & sup. allegatorum comprobatur ex celebri regula l. oratio, ff. de spons.

Vel aliter & forsā melius intelligēda videtur d. l. quāuis, ut ibi pactum nō desinat astringere quasi eo tempore improbatū esset, cū aperte probatū maneat ex d. l. fin. apud I. C. diuersum ius fuisse: nec etiā procedat d. l. principaliter obvi-

tan. lā donationē inter cōiuges, posset enī pignus non plus valere quā fors: Sed alia ratione, & iuridica æquitate vir ibi nō obligatur præcisē ex tali cōuentione, satis enim fuit iuris conditoribus ut dos integra restituatur, & mulier illæsa seruetur: ideoque sufficiat dotis quantitatem restitui: ne vir ledatur ex pacto, vel forsā vxor. Sic enim inter cōiuges magis q̄ in alijs vitatur inæqualitas, ut in l. iure succursum, ff. de iure dot. de qua latius infr. ad nostrā l. 2. Probatur etiā quod intēdim. cōtra DD. ex d. l. quāuis: ibi enim propriē non erat pactū leg. cōmissoriae in pignoribus. cū I. C. referat pactū per alia verba, nō p̄ ea q̄ pignora manerēt ēpta p̄ quātitate debita: possetq; intelligi ut manerēt p̄ iusto precio: ut Bar. & dd. cōier intelligūt in d. §. fi. l. 16. ff. de pign. ut sup. Nouē etiā ex d. l. quāuis, satis cōtra dd. colliges I. C. magis significare q̄ illud pactū regulariter erat validū & obseruandū, specialiterq; inter cōiuges sufficeret ut pacto nō obstante, sufficiat dotis quantitātē restitui: & mulierem illæsam seruari. Et sic probat, reg. eo tēpore in contrarium fuisse, ut pactū illud valeret, contra glo. & oēs: quod alibi ita expensum nō inuenies.

29 Indē similiter inferitur ad intellec. tex. in l. Titius. 37. ff. de pignor. act. ubi I. C. Marcellus ita habet: Titius cū credidisset pecuniā Sempronio, et ob eam pignus accepisset, futurumq; eēt ut distraheret id creditor, quia pecunia nō solueretur, petijt à creditore ut fundū certo precio ēptū haberet. Et cū impetrasset, epistolā qua se vendidisse fundū creditori
signi-

significaret emisit. Quæro an hæc venditione debitor reuocare possit, offerendo sortem & vsuras quæ debentur? Marcellus respōdit, secundū ea quæ proposita essent, reuocare non posse. Reiecta glo. varietate & DD. ibi, nō obscura videtur narratio facti, & decisio tex. pūctando verba vt hic melius quā alibi videbis: agitur ibi de debitore qui ne pignora venderentur, quæ fortasse ei chara erāt, petijt et impetrauit à creditore, vt sibi emerret fundū certo precio inter eos conuenito: postea aut̄ volebat eā venditionē reuocare, offerens sortem & vsuras. I. C. respondet non esse cur venditio vel cōuentio illa retractetur. Illud autē primō verius puto cū Molin. vbi sup. cōtra glo. & Bar. variantes in d. l. Titius, & d. l. quāuis: contra Salic. & Paul. in d. l. Titius, contra Neguzan. de pignor. 4. par. nu. 6. in 1. limit. contra Alex. in cōs. 178. lib. 7. nu. 2. contra Imol. in c. significāte col. 3. de pigno contra Guido. decis. 6. pactū in ea l. valere non tantū ad retinendū creditore possidente, sed etiam ad agendū eo non possidēte: quod probatur ex generalitate tex. i. nēta vulgari regula. l. 1. §. & generaliter ff. de legat. prest. probatur magis, quia diuinatoriū esset fingere in casu d. l. fuisse fundū penes creditore. Id etiā significat litera d. l. cū agat de fundo non obligato, nec adhuc tradito. Tandem contra DD. hoc euincitur ex responso I. C. decidētis pactum ibi valere, nec à debitore reuocari posse: cū ergo valeat, intelligi debet perfecte, vt iuris est ad agendū & defendēdum: iuxta l. sicut ab initio, C. de actio.

& oblig. l. 1. §. si conuenierit, ff. de pos.

30 Placet etiam quod contra alios bene aduertit Molin. vbi sup. vt in casu d. l. Titius, non fuerint verba pacti leg. cōmis. in pignore: quia nō manebat pignus emptum pro debito, sed pro alio precio: quod fortasse iustum esset. Sed notabilius iam sequitur ex prædictis, non posse sustineri quod Bar. & omnes ante Molin. colligebant ex d. l. Titius, vt pactum illud in pignoribus reprobatur, valeat quando apponitur ex interuallo: quod vrgentissimē confutat Molin. vi rationis & æquitatis. Nec teneri potest hodiē stante d. l. fin. C. de pact. pig. quæ nouū ius induxit indistinctē irritando pactum illud quod apud I. Consultos valebat: vnde quamuis in d. l. Titius, pactum illud esset hoc de quo agimus, & I. C. ibi illud diceret validū, non mirum erat, cū regulariter eo tēpore illud pactū valebat: vnde non poterat ex illa l. limitari reg. d. l. fin. quod Molin. assecutus non fuit: bene tamen ostendit contra alios tantā asperitatē, tantamq; & fortasse maiore fraudē versari posse in eo pacto ex interuallo, q̄ ab initio apposito: quod ante Molin. aduertit Tiraq. alios referēs de retrac. conuent. in præfat. nu. 8. & in fin. nu. 134. quod etiam fortissimē probatur, quia aliter quotidie fraus fieret prohibitioni d. l. fin. C. de pact. pigno. Et ita credo in praxi iudicabitur contra cōem, cū iura & rationes hæc partē manifestē probent: quod apud Lusitanos notab. est ad Ordi. lib. 4. titu. 26. quæ ibi approbās tantū limitationē DD. de tali cōuētiōe pro iusto precio, videtur rejicere alias limitationes incautē ab eis traditas.

Ex

31 Ex quibus etiam infertur ad intel-
 lectum tex. (quo plures lapsi videntur) in
 l. fin. in princi. ff. de contr. emp. ubi I. C.
 Scevola habet in hūc modū. Titius cū
 mutuos acciperet tot aureos sub
 usuris, dedit pignori siue hypothe-
 cæ prædia, & fideiussorem Luciū,
 cui p̄misit intra trienniū p̄ximū
 se eum liberaturum: quod si id nō
 fecerit die supra scripta, et soluerit
 debitū fideiussor creditori, iussit
 prædia empta esse, quæ creditori
 obligauerat: Quæro cum non sit
 liberatus Lucius fideiussor à Titio:
 an si soluerit creditori, empta ha-
 beret supra scripta prædia? Res-
 pondi, si non vt in causam obliga-
 tionis, sed vt empta habeatur, sub
 conditione emptio facta est: et cō-
 tractam esse obligationem.

Sriben. cōer intelligunt, conuentionē de
 qua in d. l. fin. cōtinere pactū l. cōmissio-
 riæ in pignore: respondent tamen ideo
 ibi valere, quia secundū eos prohibitio d.
 l. fin. & eius reg. non habet locū in debi-
 tore ita contrahente cum suo fideiussore,
 sed cū creditore tantū: quasi non sit tāta
 asperitas nec tāta fraudis suspitio, quā-
 do ea conuentio sit cū fideiussore: & ita
 glo. et DD. cōmuniter ī l. i. C. de pact.
 pign. Bar. in d. l. quāuis ff. de solutio. Fa-
 bia. vbi sup. & Neguz an. vbi sup. in 4.
 limit. & ad hoc eam l. dicunt singul. plu-
 res maxime Paul. Castr. in d. l. Titius,
 ff. de pign. acti. & Ioa. Lup. de Pala-
 riu. in Repe. c. per vestras §. 78. nu. 10.
 et feudis. in c. i. de feud. dat. in vi. leg. cō-
 mis. Sed longē melius aduertit Molin.

eandē rationē vigere in fideiussore quæ
 est in creditore: eandemq; asperitatem
 quam execratur d. l. fin. C. de pact. pign.
 & ideo cōcludit idē iuris esse in fideiuf-
 sore quod est in creditore, vt sic amplie-
 tur, non limitetur regula prohibens pa-
 ctum leg. commissio. in pignoribus: quod
 etiā voluit Io. Imol. in c. significante, col.
 3. vers. item aduerte, de pigno. respondēs
 ad d. l. fin. ff. de contrah. emp. vt non lo-
 quatur in pacto illo reprobato, q̄ pignus
 maneat pro debito: Sed simpliciter vt
 pignus emptū maneat, tunc enim intelli-
 gitur p̄ iusto precio. Et ita Alex. ex-
 tollens hunc Imol. intellectū, d. cons. 178.
 nu. 9. lib. 7. quos sequitur Molin. vbi sup.
 facit tex. & DD. in l. si fideiussor, §. 2.
 §. meminsse, ff. de lega. 1. Soci. ī l. si quis
 arbitrato, nu. 27. ff. de verb. obl.

Sed nec Imol. nec Molin. nec alij as-
 sequi sunt d. l. fin. ff. de contrah. emp.
 etiā si loqueretur in mero pacto l. cōmissio.
 in pignore, nō posse adduci in limitationē
 d. l. fin. C. de pact. pign. iuxta verā decla-
 rationē nostrā, quia altera fuit longē po-
 sterior: & tēpore alterius pactū illud
 non erat improbatū. Et vltra Alex. et
 sup. citatos addo in fideiussore magis vi-
 gere rationem d. l. fin. C. de pact. pign.
 quia fideiussio adeo gratuita esse debet,
 vt rupta fides dicatur, si fideiussor emat
 bona debitoris, l. i. C. de dol. Itē fideiuf-
 sor postq̄ soluit creditor ē: iuxta doctri-
 nam l. creditorū. xi. ff. de verb. sign. &
 ideo prohibitio d. l. loquētis de tali pacto
 cū creditore, verificatur in fideiussore,
 siue attendas tēpus postq̄ fideiussor sol-
 uit, siue tēpus antequam, cū ad illud con-
 feratur tale pactū, iuxta reg. l. quod spō-
 se,

sa, C. de dona. ant. nup. Resoluo igitur q̄
Scevola in d. l. si. agit magis de questio-
ne voluntatis q̄ potestatis, nepe q̄ cognos-
cēdo quid inter cōtrahētes cōuētū cēse-
tur, nō verò an cōtrahere potuerūt. Nec
I. C. potuit dubitare an ibi pactum leg.
cōmiss. in pignore valeret, cū eo tempore
improbatur non esset, vt sup. probauit.

32 Ex his etiā infertur ad intellectū l. 1.
C. de pact. pign. quā puto ab omnibus
hucusq̄ male intelligi: est l. Alex. Im-
perat. habet autē hęc verba, Qui pa-
ctus est, nisi intra certū tempus pe-
cuniā quā mutuā acceperat, solue-
ret, cessurū se creditoribus: hypo-
thecæ venditionē non contraxit,
sed id cōprehendit quod iure suo
creditor in pignore habitus erat:
cōmuni itaq; iure creditor hypo-
thecam vendere debet. glo. Bar. &
oēs ibi, & in locis sup. citatis, & Af-
flic. decis. 368. intelligunt illā l. de pacto
simili leg. cōmissoriae in pignore, vt non
minis prohibitū censeatur. Ego autem
contra oēs verius aduerto, q̄ cū ea l. sit
Alex. nō debet intelligi irritare pactū,
tanq̄ simile pacto leg. cōmiss. i pignore:
cū ante Cōstantin. illud prohibitum non
fuerit, vt patet ex d. l. fin. Constan. autē
primus, fuit quadragesimus Imperator:
Alex. verò vigesimus quintus: maximē q̄
d. l. fin. potuit esse non primi Constant.
sed alterius, quia plures fuere: & sic mul-
to longiūs post d. l. 1. quæ fuit Alex.
Itē verba d. l. 1. satis indicant pactū illud
non fuisse à principio acceptæ pecuniæ
mutuæ, sed ex interuallo: et ideo tex. esset
contra eosdem DD. dicentes valere id
pactū ex interuallo, vt sup. nu. 30. Ad-

uerto etiā q̄ d. l. 1. (vt proximē dixi ad l.
fin. ff. de contrab. emp.) non de potesta-
te agit, sed de voluntate contrahentium:
& vere d. l. nō dicit pactū de quo ibi esse
nullum, sed ex eo non induci venditionem
hypotheçæ, nec plus afferre q̄ id quod
iure cōni creditori competebat: & tan-
dem scopus illius tex. est interpretari ver-
ba illa conuentionis. cedere pignora
creditori, quid importent: in quo res-
pondet tex. ibi secundū regulā l. non re-
ctē, C. de fideius. l. qui mutuam ff. mand.
cū not. à Bar. & alijs in l. 3. ff. de leg. 1.
Imò si cū iudicio expendas verba d. l. 1.
sup. relata, ibi, hypotheçæ venditio-
nem non contraxit: plane significāt
eo tempore potuisse ita contrahi, & pa-
ctum leg. commiss. in pignore valuisse, si
expressim apponeretur: ibi enim non ir-
ritatur talis conuentio, sed interpretatur
Imperator non ita conuentum censerit:
quod nemo huc vsq; aduertit.

Ex scriptis autē à DD. in hac ma-
teria, placet ea limitatio quam tradūt ad
d. l. fin. vt non procedat quando conuētio
esset, vt non soluto debito ad certū tēpus,
maneat pignus emptū pro iusto precio:
quia in hac cōuētiōe nō viget tāta asperi-
tas, nec pprie est pactū leg. cōmiss. in pi-
gnore: nec lex noua correctoria debet
extra suos terminos facile trahi, secundū
receptas traditiones: & ita in hac specie
apud Lusitanos decidit d. Ordinatio lib.
4. titu. 26. quæ hanc solā limitationē ap-
probat. Longiūs q̄ putarā me euexit ve-
ritatis & P. V. amor: excessusq; tot no-
ua & vtilia afferens, venia dignus erit, vt
aliās dicit I. C. in l. iam dubitari, ff. de
hæred. instituen.

Secunda pars Rubr.

C. de rescin. vend.

CAPVT SECVNDVM.

SVMMARIA.

- I** Xactissime tractatur quaestio, quando ex una parte res, ex altera precium & res datur, quod contractus genus inde resultet? In qua multa nouè explicantur, usq; ad nu. 10.
- 10 Expenditur & declaratur ordi. Lusitanorum lib. 4. tit. vlti.
- 11 Improbatur traditio quaedam Paul. Cas. & contra plures ostenditur emptionem dici, etiam si res simul cum precio data, precium excedat.
- 12 Nouè explicatur tex. in l. si in emptione. 34. ff. de contrah. emp. contra plures.
- 13 Explicatur ad supra dicta tex. in. c. ad quaestiones, de rer. permu.
- 14 Infertur ad tex. in l. cum te, C. de pact. inter emp. de cuius intellectu plenissime agitur, & nu. 15. & 16. & 17.
- 18 Ad eandem l. Cum te, traditur oppositio l. ea condicione, C. de rescin. vend. agitur; de conciliatione earum legum, & reprobantur multa huc vsq; tradita vsq; ad nu. 23.
- 21 Traditur noua & solida ratio ad notabilem differentiam inter emptionem, & permutationem, seu inter contractus nominatos, & inominatos: & inferuntur aliqua scitu digna, usq; ad nu. 26.
- 27 Nouè contra DD. probatur, cum aliquid ultra precium ex conuentione praestandum est ab emptore, in dubio intelligendum esse contra emptorem non implentem, id quod ultra precium erat, principaliter venditorem mouisse.
- 28 Traactur Quae actio detur in casu d. l. cum te. C. de de pact. inter emp. & vend.
- 29 Infertur ad l. fundi partem. ff. de contrah. emp. & contra plures DD. explicatur, multaq; circa eam l. nouè traduntur, usq; ad nu. 32.

E

Secunda pars Rubr.

C. de rescin. vend.

CAPVT SECVNDVM.

Xtracta-
tis in præ-
ceden. cap.
liquet utilis-
simum esse
cognosce-
re dubiam
conuentio-
nē, an ex ea venditio, an contractus inno-
minatus resultet: principaliter ob duos il-
los grandes effectus, q̄ in venditione nō
est locus poenitentię: nec res tradita
repetitur, licet emptor non impleat con-
uentiā: sed tantum agitur ad ea implen-
da. E contrario aut̄ in permutatione &
contractu innominato poenitentię locus
est, & non sequito implemento, res data
repetitur: l. i. ff. de rer. permut. ubi latē
Paul. & Ias. & alibi sæpē. Continuā-
do igitur præcedentia, oportunē se of-
fert celebris quæstio, quādo ex altera
parte res, ex altera præiū & alia res da-
tur, an ēptio an permutatio sit? In qua va-
rij varia dixerunt, secundum Panor. in. c.
ad quæstiōes, de rer. permut. Notissimū
est plures doctissimosq; viros, q. hanc ple-
nē tractasse, unūquemq; p̄ virili: recēti-
ores aut̄ quā plurima in eā rem adduxif-
se: vt fortasse plures notare possint me-
nūc rem (quod aiunt) actā, agere velle.
Sed speramus (Deo duce) si rectē per-
legerint quæ trademus, multa eos hic nō
vulgaria, nec antea discussa agnituros.

Circa hęc. q. resolutio Bar. est vt primō
attendatur quod principaliter agere intē-
dūt contrahentes, vt ab eorū mente nomē
& effectus conuentioni detur: ita Bar.
in l. Aristot. nu. 2. ff. de dona. idē Bar.
in l. si in ēptione. ff. de cōtrah. emp. & in
l. i. n. 7. ff. de rer. permut. quod p̄bāt cōer-
scriben. in eisdē locis: & Panor. & reli-
qui in d. c. ad quæstiōes: et innumeri quos
refert Tiraq. de retrac. ligna. §. 30. glo. 1.
nu. 2. (qui inter recētiōres āple hęc. q. or-
nauit) & ultra eū ita Boer. q. 144. Rip.
in l. 2. nu. 36. ff. si cert. petat. & Hispan.
Covar. ad. Leua lib. 2. resolu. cap. 4. n.
9. Hispan. Anto. Gome. i. lib. de cōtrac.
cap. 2. nu. 10. Ex ea de pact. nu. 513. vers. 1.
Ex mente aut̄ Bar. & aliorū colli-
gitur in p̄posito vt dicatur cōstare qd̄ prin-
cipaliter partes intēdūt ex nomine ab eis
expresso, vt venditio vel permutatio tunc
dicatur, p̄vt cōtrahentes nominauerint:
& ita Paul. in d. l. Aristot. nu. 4. in fi. et
nu. sequē. Panor. in d. c. ad quæstiōes, n. 4.
Ex ea vbi sup. plenius Tiraq. vbi. sup. n. 7.
et ita Loriot. de pact. axiom. 116. Molī.
i. cōsuetu. Paris. §. 13. n. 53. Nec quis obij-
ciat regulā quæ habet nō attēdi nomē ā
cōtrahētib; i. p̄positum, l. 6. ff. de præscr.
verb. id. cū p̄cedit quādo natura cōuenti-
onis nomini repugnat, seu deducta in cō-
uentionē repugnāt nomini expresso: vt de-
clarat Dec. in authen. ex testam. ēto. nu.
6. vers. sed certe C. de collat. At in hac.
q. de-

q. deducta in conventionē non repugnāt
nomini expresso à contrahentibus: ideo-
q̄ eorum expressioni stari debet.

3. Est tamen receptissima conclusio cū
iudicio declaratur à non nullis ex sup. ci-
tatis, nisi negotium tale sit, vt ex venditi-
one ius aliquod cōpetat certæ personæ
ex lege vel cōsuetudine, tunc enim cauē-
dum est ne ei fraus fiat censendo conuē-
tionem illam iure permutationis: vt ex
Purpur. & alijs tradit Boer. d. q. 144.
Rip. & Alcia. in d. l. 2. ff. si cert. pet.
Tiraq. d. loco, nu. 11. & sequen. quem
vide contra Igne. ibi relatū: facit. l. qui tes-
tamentum ff. de probat. & ibi Bar. Li-
mitatur etiā notabiliter à Paul. Castr.
in d. l. Aristo, ad fin. nisi pecuniæ exces-
sus sit magnus, quia tunc censetur ven-
ditio, etiam si partes exprimāt permuta-
tionem: maxime (secundū proxime di-
ctum) si tertio ius aliquod auferatur ex
eo q̄ non sit emptio: & ita Boer. Tiraq.
Covaruu. Auto. Gome. vbi sup. & alijs
quos referunt: facit doctri. Bar. in l. si
forte, ff. de Castr. pecu.

4. Alia receptissima conclusio est, quā
do partes non exprimunt nomē contrac-
tus, vt iudicetur ex eo quod pluris est.
Vt si res plus valet q̄ pecunia quæ da-
tur cum ea, censetur permutatio: si pecu-
nia excedit, dicatur emptio: Io. Andr.
& alijs in d. c. ad quæstiones, Bal. in l.
quæritur, ff. de stat. homi. & innumeri
quos citat Tiraq. d. loco, nu. 9. Covaru.
Ant. Gome. vbi sup. Boer. q. 214. col.
2. Dec. i. l. imaginaria, ff. de reg. iur. So-
ci. in l. pacta quæ cōtra, n. 9. C. de pact.
qd voluit aperte Bar. in d. l. Aristo, nō
aut in alijs locis male citatis à Tiraq.
& alijs. In hac enim. q. aduertendum est

differentiam esse inter id quod princi-
paliter agitur, & id quod plus valet: pri-
mū enim respicit mentem contrahentiū, ⊙
alterū respicit valorem & quantitatem rei
& precij. Ex quo comperies plures non
percepisse dicta Bar. in d. locis: aliquan-
do enim agit Bar. de eo quod principaliter
agitur, & alij eum referunt, quasi lo-
quatur de eo quod plus valet: ita enim vi-
debis loquentem Bar. in d. l. 1. nu. 7. ff. de
rer. permu. & in d. l. si in emptione, ff. de
contrah. emp. quem male refert. Tiraq.
d. n. 7. et ita Ias. in l. 3. in fi. n. 8. ff. si cert.
peta. nec bene Loriot. de pact. axiō. 115.

5. Alia species est quando sumus in du-
bio (quod DD. intelligūt quando partes
non exprimūt nomē contractus) & pre-
cium non excedit rem, sed vtrumq̄ ab ea-
dem parte datū est eiusdē valoris. Bar.
idē specificē nō decidit, tunc aut magis va-
riāt DD. inter quos Bal. (quē oēs ci-
tāt) in prælud. feud. nu. 11. in ea sententia
fuit, vt tūc dicatur venditio: & cum Bal.
est Alex. ad Bar. in d. l. si in emptiōe:
idē Alex. in l. 2. nu. 8. ff. si cert. pet. sub-
obscurē Ias. in §. actionū, nu. 122. Instit.
de actio. Fabian. de emptio. 2. q. nu. 23. Sed
cōtrariū receptiū ē ex relatis à Tiraq.
d. loco, nu. 36. vbi antea plura argum. con-
tra Bal. adduxit: & hoc melius sensit
Bar. in d. l. 1. nu. 7. ff. de rer. permu: dū re-
soluit q̄ in dubio erit contractus innomi-
natus, non venditio: & ita Fulgo. ibi, &
Ias. ad fin. nu. 11. & idē Ias. in prælud. fe-
ud. nu. 25. Imol. & Roma. i. d. l. Aristo:
& Ias. dicens hāc cōem opin. in d. l. 2. nu.
9. ff. si cert. peta. & ita Rip. ibi, col. fin.
Curt. n. 35. Alc. lib. 3. de verb. sig. Ex ea
de pact. nu. 516. vers. tertius casus: An-
to. Gome. vbi sup. quod vrgenter suade-

tur ex doctrina I. C. in l. 1. vers. quoties, ff. de aestim. acti. & mibi vrget l. fi. ff. de condic. ob c. m. In quo iam aduerte q̄ ex
 5 Bar. in d. l. 1. declarandus est idē Bar. in d. l. *Aristo*, ne sibi repugnare videatur: vt scilicet velit Bar. non dici rem esse omnino in dubio quando alterū ex ijs quæ dantur, est maioris quantitatis: ideoq̄ tunc attendi quod pluris est: tunc autem dicatur negocium esse prorsus in dubio vt dicatur contractus innominatus, quando alterum non excedit: & sic ex Bar. in d. l. 1. colligitur in effectu decisio huius articuli, quando vtrumq̄ par est, quia tunc magis sumus in dubio: quod non percepit *Alex.* ad Bar. in d. l. si in emptione.

6 Hanc verò conclusionem, quæ receptor est, contra Bal. necessario secundū scripta DD. intelligere debes quando partes non expresserunt certum nomen contracti: Alias iudicaretur cōuentio iuxta specialem nominationem contrahentium, quia tunc non dicitur res esse in dubio, vt sup. Et ita spsciatim not. *Purpur.* in d. l. 2. & ibi *Rip. col. fin.* Aliter etiā ultra *Tiraq.* & alios, declarat *Exea* de pact. nu. 517. nisi res pro qua datur alia, et pretium simul extitisset venalis, quia tunc contractus censeretur emptio, non permutatio: argu. l. 1. C. de rer. permut. quod comprobatur ex ijs quæ ad eam l. diximus in præcedenti cap. Et pro *Exea* est *Molin.* in Cōsuet. Paris. §. 23. q. 15. maximè cum iam colligatur mens contrahentium, & certa sit pars precij, vt merito debeat emptio censeretur. Declarat etiā *Exea* ibidem, nisi pecunia detur nomine pretij, quia tunc censebitur emptio: ex glo. celebri in l. fin. C. de præd. Curial. & id dicit sine dubio *Purpur.* in d. l. 2. & ibi

Rip. col. fin. ff. si cert. pet. Sed id nō tam tutum est, vt colliges ex ijs quæ accuratius deduxi i. 3. cap. 1. part. huius Rub. ad fin. precij enim nomen etiam alijs rebus præter pecuniam congruere potest, ex Bal. in l. fundi partem, ff. de contrah. emp. & alijs relatis à *Tiraq. de retrac. lign. §. 1. glo. 14. nu. 41. & 43.*

7 Aduerto etiam q̄ Bar. Bal. *Panor. Ias. Tiraq.* & alij sup. adducti in hac. q. loquuntur per verbum, dare, exemplificantes ijs verbis, q̄ ex altera parte datur res, ex altera res & precium: quod aliquantulum repugnat ijs quæ tradunt oēs ipsi de verbo, dare, vt non congruat emptioni, faciatq̄ conuentionem transire in contractum innominatum, per l. fin. ff. de condi. ob caus. de qua agemus in seq. cap.

8 In hoc autem articulo quando vtrumq̄ par est, nec alterum excedit, & non constat quid principaliter actū sit: *Alcia.* in d. l. 2. nu. 30. ff. si cert. pet. & in l. 2. nu. 19. ff. de verb. oblig. probat contractū duplicem censeretur, partim emptionem, partim permutatiōem. Quod ante eū videtur probasse *Paul.* in d. l. *Aristo*, nu. 3. dum inquit esse mixtum contractum, nominatum cum innominato: & opin. *Alcia.* sequitur *Couaruu.* d. lib. 2. resol. cap. 4. nu. 9. citans *Specul. Cin.* & alios, qui hanc mixturam contractuum tradiderunt: & dubitans eam videtur sequi *Tiraq.* d. lib. de retrac. lign. §. 30. gl. 1. nu. 38. & 40. Cōtra *Alcia.* verò est *Loriot.* de pact. axiom. 115. arguens ex repugnantia quæ est inter venditionē & permutatiōem, seu inter cōtractū nominatū & innominatū: qd̄ prius cōsiderarūt alij in hoc articulo. vt p̄ nouiores i. l. 2. ff. si cert. pet. et *Alex.* i. l. fi. n. 7. vers. sed istud. ff. de cōd. ob c. m.

Sed

9 Sed retenta opin. Alcia. responde-
 ri potest, nō esse proprie repugnantiam
 cum ad diuersa referatur: & in multis
 videmus vt vna. res diuersimode censea-
 tur respectu diuersorum, quod dixerunt
 Bal. & Panor. quos refert & sequitur
 Ias. in l. 1. col. 2. nu. 2. ff. de rer. permu. &
 ultra eum probat Bal. in l. 2. nu. 4. C. de
 cond. ob caus. colligitur ex Bar. in l. itē
 in potestate, in fi. ff. de his qui sunt sui.
 quem refert & sequitur Gome. in §. pœ-
 nales, nu. 35. Instit. de action. vbi glo. hoc
 probat circa fauorabile & odiosum di-
 uersis respectibus: Ias. in l. 2. nu. 3. & ibi
 Dec. C. de in ius voc. Sic diuersis res-
 pectibus vnus dicitur maior & minor,
 Dec. in c. sanè, nu. 3. de offic. deleg. quod
 etiam multis exornat Tiraq. de retrac.
 ligu. §. 1. glo. 18. nu. 22. & sequen. Com-
 probari potest tra. litio Alcia. ex tex.
 & Bal. in l. cū te, C. de pact. inter emp.
 de qu. i. in fr. nu. 14. Sed adhuc magis pro
 Alcia. vrget responsum Vlpia. in l.
 Labeo, 50. ff. de contrah. emp. vbi ex eadē
 cōuentione vēdēdi resultat duplex actio,
 ex vendito, & præscriptis verbis: quæ
 tamen diuersæ sunt, & diuersis respecti-
 bus ibi conceduntur, vt declarat Fulgo.
 ibi, & Fortun. in l. iuris gentium, §. quin-
 imò, nu. 15. ff. de pact. & ibi Marti. Lau-
 den. nu. 15. & illis non relatis Berengar.
 in repe. l. pact. 1, 2. par. nu. 50. ff. de con-
 trah. emp. & Bulgari. in l. petens, nu. 23.
 C. de pact. & Stepha. Forcat. dialo. 91.
 nu. 4. Et hæc opin. maxime procedit, cū
 ex venditione vel permutatione ius tertio
 defertur, tunc enim illud ei negandum
 non est in ea parte quæ talem contractū
 refert, vt colligitur ex sup. dictis, nu. 3. et

speciatim tradit Connan, lib. 7. cap. 5.
 char. 480.

10 Hæc sunt præcipua circa hanc. q. in
 qua nihil resoluit Mantua. de iure pro-
 thomi. 2. q. nec aliquid Hispan. Fernād.
 l. Tauri. 44. nu. 4. Ex prædictis autem
 circa eundem. q. vtiliter infertur ad nouā
 prudentissimamq; Ordinationem apud
 Lusitanos lib. 4. titu. vlti. vbi decisum est
 ne parens habens plures liberos, possit
 rem vendere vni ex illis, nisi alijs consen-
 tiētib;: timuit enim lex (quod sæpè con-
 tinget,) parētem maiori affectione erga
 vnum ex liberis, iniquum fore alijs: &
 timuit ne in eorū fraudē fingat se vēde-
 re alteri ex illis, non recepta pecunia, vel
 ea postea eidem imaginario emptori res-
 tituta. Quæ constitutio iure cōm. non
 extat: digna tamen laude & imitatione
 est ad vitandam odiosam inæqua'itatem
 inter liberos, iuxta iuris præceptum.
 Subdit autem d. ordina. ne parens vende-
 re possit vni ex filijs, nec cum eo facere
 permutationem quæ inæqualis sit: & ita
 eius verba habent. nam faça venda
 algūa, nem troca q̄ de sigual seja.
 Vidi plures de intellectu illius l. dubitan-
 tes, quam à iuuentute sic intellexi: vt ven-
 ditionem tunc simpliciter prohibeat, per-
 mutationem verò quatenus inæqualis fu-
 erit: argu. l. 7. ibi. quatenus. ff. de leg. 1.
 Nec enim verbum illud, de sigual, re-
 ferri debet ad venditionem indistinctè
 prohibitam, cum sit dispar ratio quæ tol-
 lit argu. reg. l. iam hoc iure. ff. de vulga.
 vt per Ias. ibi in limitationibus: refertur
 igitur verbum illud ad permutationem
 tantū: qui. i. in venditione (quantūcumq;
 exterius videatur æqualis) non cessat

E iij proxi-

poemialis ratio illius l. de suspitione fraudis, ut in simili tradit Ioā. Imol. in l. si is qui ex bonis, nu. 3. post mediū, ff. de vulg. dum citat l. 1. C. de natur. libe. Qui timor fraudis non ita cadit in permutati-
 one aequali de rebus quarum usus videri potest ab alijs liberis, quorum respectu ordinatio illa condita est: & ita de iure aliquando prohibetur venditio, non permutatio: ut per Igneum in l. dudum, nu. 82. C. de contrah. emp. & secundum hanc declarationem audiui olim fuisse iudicatum in senatu regio, in casu d. ordinationis. Ego tamen contrarium, licet inique, iudicatum vidi anno 1553. Ex predictis autē infero ad eandem Ordinat. ut si parens rem det vni ex liberis pro alia re & pecunia, dicatur venditio in quantitate data, ut pro ea parte maneat irrita, ac si pecunia data non fuisset ob timorem fraudis, secundum sup. tradita, & argu. tex. in l. s. §. circa ff. de donat. int. vir. & vxo. Paul. in d. l. Aristo, in fi. ff. de donat.

11 Non tamen omitto circa sup. dicta periculosam videri declarationem Paul. à nouiorib. receptam, ut sup. nu. 3. dum limitat conclusionem Bar. ubi constat quid contrahentes intendunt, nisi premium nimis excedat rem, vel res premium: contrarium enim videtur sentire Bar. cum indistincte tradit censendum esse contractum secundum mentem contrahentium, si de ea constat: & contra Paul. & alios videtur urgere doctrina I. C. in d. l. si in emptione, 34. ff. de contrah. emp. ibi, nec refert quanti sit accessio, siue plus in ea sit. quod circa accessorium & principale probat I. C. in l. etsi nou

sunt, 21. §. perueniamus, ff. de aur. et arg. lega. extollit Roma, notab. 622. Corset. nota. verb. legatum, fol. 166. col. 2. not. Bal. in l. certi iuris, 1. q. C. loca. Dec. in c. preterea, d. offic. deleg. Vnde nisi ver-
 tatur dānū tertij vel suspicio fraudis, nō videretur recedēdū ab eo qđ principaliter partes intēdūt. Quod magis pbatur ex d. l. fundi partem 72. ff. de contr. emp. & l. 6. §. 1. et l. si sterilis §. si tibi, ff. de actio. emp. cum similib. in quibus Iureconsulti secure appellat venditionem, cum datur pecunia & alia res, si ex verbis vel aliter colligitur mens contrahentium: nec distinguunt quid ex ijs excedat, nec quantum. At secundum opin. Paul. & aliorum, oportet diuinare, & violenter literam tot legum restringere: quod non licet. Magis ergo cauendū est à Ias. in l. lecta. nu. 28. ad fin. ff. si cer. pet. qui contra illa iura scribit, non posse tunc esse emptionem, nisi pecunia excedat aliud quod ab emptore simul pro precio promittitur: quod etiam est contra Bar. & receptam opinionem quam idem Ias. saepe sequitur, ut supra nu. 1. & est contra iura quae in venditione habent, sufficere quodlibet precij certum, etiam modicum, ut late deduxi in praeced. cap. & his non adductis ita sentit Fortun. in l. iurisgentium §. quinimo, nu. 37. ff. de pact. ut infra, nu. 20.

12 Ex iisdem infertur ad intellectū tex. in d. l. si in emptione, 34. ff. de contrah. emp. ut autem contra DD. magis liqueat verus sensus I. C. Pauli in d. l. refero eius verba quae ita habent: Si in emptione fundi dictum sit accedere Stichū seruum, neq; intelligatur quis ex pluribus

pluribus accesserit, cū de alio emptor, de alio venditor senserit: nihilominus fundi venditionem valere constat. Sed Labeo ait, cū Stichum deberi quem venditor intellexerit: nec refert quanti sit accessio, siue plus in ea sit quā in ipsa re cui accedit, an minus: plerasq; enim res aliquando propter accessiones emimus: sicuti cum domus propter columnas marmoreas, & statuas, & tabulas pictas emimus. Verba huius l. inducunt Bar. Bal. ibi, & omnes hucusq; scriben. in predicta q. relati à Tiraq. & nouiorib. vbi sup. ad conclusionem de qua nu. 1. sup. vt attendi debeat quod partes principaliter intēdūt, etiam si res quæ cum precio datur illud excedat, vel precium excedat rem. Quæ inductio nō potest procedere, nisi presupponēdo qd emptor erat qui ibi Stichū ultra pecuniā dabat: & ita inducūt DD. omnes, vt per Tiraq. d. loco de retrac. lig. §. 30. glo. 1. nu. 2. Ias. & Couarru. vbi sup. Ego autem contra eos verius puto hanc inductionem non procedere, nec in specie illius l. Stichum ab emptore dari, sed ex parte venditoris: vt dicamus ibi emptorem solum precium dare, venditorem verò fundum & Stichum: quod satis colligitur ex litera cum subdit, solere homines plerasq; res propter accessiones emere: & sic Stichus qui accedebat fundo, emebatur, non autē ab emptore in partem precij dabatur. Id etiā suadet decisio tex. ibi, dum in dubio tribuit electionē venditori, vt det Stichum de quo ipse sentit: quod significat venditorem esse eum qui Stichum prestare debebat, ideoq; eius vt

debitoris esse electionē, iuxta §. fin. eiusdem l. & reg. l. plerunq; §. fin. ff. de iur. dot. & ita colligitur ex tex. et glo. in terminis in l. comprehensum. 60. ff. de cōtr. emp. Id etiam colligitur ex d. l. cū inquit, emptioni fundi accedere Stichum: accedebat ergo Stichus fundo, nō precio, vt DD. malē colligebant: & ita illam l. melius intellexit glo. in l. sed & si quid. 15. in fine ff. de euic. Et eodem sensu inuenies verbū, accedere, in l. si prædio. 18 §. 1. ff. de in diem addic. Secundum quam veram facti speciē dubitatio (quā I. C. sentit) ea fuit, an propter incertitudinem Stichi, de quo variabant emptor & venditor, irritaretur conuentio illa, in qua vt precium ita res certa requiritur: l. nec emptio. 8. ff. de contrab. emp. respondet I. C. venitionem valere, quia fundus certus erat, licet accessorium Stichi aliquatiter incertum esset: sicut ē conuerso certum aliquod precium cum alia re, ex parte emptoris sufficit: vt deduxim⁹ in cap. preced.

Inter alia iura in hac. q. citatur tex. in c. ad quæstiones, de rer. permut. aliqui autem citant vt attendatur quod principaliter agitur, alij vt attendatur quod pl⁹ valet: Bar. autem in d. l. Aristo, citat ad vtrumq;. Ego verò contra Bar. & alios, assero tex. illum ab eis non bene allegari, ad cōclusionem quæ habet, inspiciendum esse in dubio quod plus valet: tex. enim planē loquitur, cū permutatio aperte fit ecclesiarum & possessionum, vt cōstat ibi, in vers. illis autem desiderantibus permutare, & in vers. respondemus. Nullatenus igitur adduci pōt ad casū quādo sumus in dubio: nec vt

contractus iudicetur secundum id quod plus valeat: contra Ias. in feud. nu. 66. contra Anto. Gome. d. loco nu. 10. contra innumeros relatos à Tiraq. d. lib. de retrac. lign. §. 30. glo. 1. nu. 9. contra Fortun. in l. iuriscgentium, §. quinimo, nu. 37. ff. de pact. Imò in re principali de qua ibi, nempe circa ecclesias inuicem transserēdas, non poterat contrahi venditio sed pmutatio: nec accessio pecunię ad spiritualia faciebat, secundum glo. & omnes: & ultra sacrosanctum ius pontificium idē probat l. 6. ff. de contrah. emp. Cum verò tex. ibi quo ad permutandas possessiones vtriusq; ecclesię, & sic quo ad temporalia, subdit, si altera præponderet pecuniã posse refundi. in distincte loquitur, unde non est diuinatorie intelligēda litera, quando modica erat possessionum disparitas, vt male diuinabat Cōnan. d. lib. 7. cap. s. fol. 480.

14 Ex prædictis etiam aptè infertur ad tex. in l. cum te C. de pact. int. emp. & vend. quę l. adducitur à DD. in hac q. & materia: maxime à Paul. Castr. in d. l. Ar. sto. ff. de dona. Sed quia scribēt variant circa intellectum illius l. & nos multa, alibi nō tradita, addere speram: oportet eius verba referre. Cum te fundum tuum, certę rei contemplatione inter vos habita, exiguo præcio in alium transtulisse commemores, poterit tibi ea res non esse fraudi, quādo nō impleta promissi fide, dominij tui ius in suam causam reuerti conueniat: & ideo aditus competens iudex, fundum cuius mētionem facis, restitui tibi cū fructib9, sua autoritate pficiet

Eam l. dicit ibi Bar. perpetuò menti tenendam: singul. Ang. ibi: eandem dicit notab. & singul. Paul. in l. Aristo, nu. 3. ff. de dona. & singularem dicit ab omnibus ait Ias. in l. fin. col. fin. vers. ista regula, ff. de cond. ob caus. & ibi Paul. nu. 16. & Ias. in l. lecta, nu. 17. ff. si cert. pet. Ias. in prælud. feudor. nu. 66. dicit etiam singul. Alex. in l. petens, nu. 13. C. de pact. & Paul. in l. ea conditione, C. de rescin. vend. Sed iam intellectū d. l. extricemus: dixi variasse DD. quia plures intelligunt in specie d. l. vnicum contractum fuisse, eumq; innominatum: ita Alcia. in l. in bonæ fidei, nu. 19. C. de pact. cum Ias. qui ita securè intellexit in l. iuriscgentiū, §. quinimo, nu. 5. ff. de pact. Sed longè ante eos ita d. l. intellexit antiquus D. Iacob. Rauē. vt ibi refert Cyn. & Salic. Sic etiā intellexit Odofred. vt refert Fulgo. ibi: & ita Alex. in l. petēs, nu. 13. C. de pact. & ibi Curt. in lectu. nu. 27. & in repet. nu. 36. qui hūc dicit cōm intellectum. Et ita Andr. Exca de pact. nu. 516. & Hiero. Verig in repet. rub. ff. de verb. oblig. nu. 291.

Et qu. inuis hi omnes securè ita scribant, contra tamen plures alij intelligūt ibi fuisse emptionem, & sic contractum nominatum, secundum titulum sub quo est d. l. ita clarè Cyn. Pet. ibi, & Bar. cuius litera in multis corrupta extat, debet enim legi nominatus, non innominatus: quod patet quia Bar. extollit tex. ibi, cum dat actionem ad rescindendum contractum ex capite causę nō secutę, quod vulgatissimū & sine dubio est in contractibus innominatis: rarum verò et ideo notabile in cōtractibus nominatis: & ita intelligūt Ange. Fulgo. ibi:

ibi: ita etiā Bar. in l. fin. nu. 11. ff. de cōd. ob cau. dum per eam l. limitat regulam quæ est in contractibus nominatis: & ita Ange. in l. 2. C. de condi. ob cau. ita etiam sentit Alberi. in d. l. cum te: & in l. pacta conuenta, col. 6. vers. sed dic. ff. de contra. emp. & ita aperte intellexit glo. in eadē l. & in l. fin. ff. de cond. ob caus. ut ibi verè fuerit emptio, & sic contractus nominatus: & ita Fulgo. in l. 2. ad fin. C. de cond. ob caus. idem asserit Fortun. in l. iurisdictionum §. quinimo, nu. 38. ff. de pact. rationem vero assignant ex eo quod defecit causa finalis quæ contractui causam dedit, ut infra nu. 19.

15 Imò plures ex sup. citatis non sibi constant, modò appellantes emptionem, modò permutationem: nam & Alex. (quem retuli dicentem in ea l. fuisse contractum innominatum) sibi contrarius in d. l. fin. nu. 8. intelligit fuisse contractum nominatum: sic Ias. ibi, col. fin. & in l. si pecuniam, nu. 17. cū Bar. intelligit contractum ibi fuisse nominatum, contra quod scripsit in alijs duobus locis sup. citatis.

Alij intelligunt ibi contractum fuisse mixtum, partim scilicet nominatum, partim innominatum, ex diuersa relatione rei & precij: Bal. ibi in fin. clariùs Paul. Castr. ibi: quod etiā sentiunt plures ex sup. citatis, tam ad primum quàm ad secundum intellectum. Ita etiam Paul. in d. l. Aristo, nu. 3. & hoc videtur sensisse alij, cum dicunt ibi esse contractum et pactum ei adiunctum: ut scilicet pro precio dicatur emptio, pro re vel facto dicatur contractus innominatus: & ita videtur tradere Alex. in d. l. petens, nu. 13 idem videtur probare Bulgarin. in rub.

ff. de verb. oblig. nu. 31. qui tādē sibi parum constans, videtur magis resolvere, ut in d. l. habito respectu ad precium & rem simul, resultet cōtractus innominatus. Ex quo hi permittunt duplicē actionem tali casu respectu diuersorum: ut in simili not. Bal. in l. 2. nu. 4. C. de cond. ob caus. secundum quam mixturam contractuum, satis inuatur opin. Alcia. de qua sup. hoc cap. nu. 9. ubi diximus, citando l. 10. ff. de cōtrah. emp. facit l. 2. C. de pac. inter emp. ibi, præscriptis verbis, vel ex vendito.

16 Ego ex sup. dictis & infra dicēdis meliùs (ni fallor) intelligo d. l. ut Imperator non sine misterio non expresserit ibi nomen illius cōtractus: quia nec sibi fuerat factum tam explicitè narratum, ut colligeret specificum nomen conventionis, quæ potuit esse venditio vel permutatio vel alius cōtractus innominatus. Venditio esset si contrahentes expresso aliquo precio vterentur verbo vendendi vel emendi, ut sup. nu. 2. & nu. 6. & infra nu. 19. maxime cum tex. loquatur de precio: quod secundum DD. communiter propriè refertur ad emptionē: l. fin. C. de præd. decur. ut sup. in 3. cap. 1. par. ad fin. Contractus innominatus permutationis vel similis esset, quando nullis verbis nec signis constaret partes agere de venditione: & res vel factum pluris esset quàm precium expressum, ut DD. tradunt in locis sup. citatis, nu. 4. Imò & in dubio si precium non excederet aliud ab emptore prestandum, adhuc dicitur cōtractus innominatus, secundum veriore opin. Bar. & receptiore, ut sup. nu. 5. Ex quo colligitur ad d. l. magis videri quod ibi

ibi ex tenore literæ fuerit cōtractus in-
nominatus: qui ob similitudinem nō ma-
le traditur sub rub. de pact. int. emp. &
vend. Nec omitto ad cognoscendum cō-
tractum, inspiciendum esse à quo incepe-
rint contrahentes, vt secundum initiū cen-
seatur finis: l. 1. §. idem Pomponius, ff.
depos. ibi, quia hic est primus con-
tractus. notauit Soci. in rub. ff. de verb.
oblig. col. 8. nu. 18. vers. pro quibus.

17 Ad propositum verò d. l. cum te, ex
dictis in cap. præced. & hoc cap. nu. 1.
colliguntur grandes effectus ex differē-
tia & vera cognitione talium conuenti-
onum: similiter est utilis inuestigatio ad
iudicandum an actio competens eo casu,
sit bonæ fidei vel stricti iuris, iuxta mate-
riam §. actionum, Instit. de action. cum
glo. & ibi notat. in d. l. iurisgētium, §. qui-
mō. Illud verò retineas ad d. l. cum te,
receptius & tutius esse, quocumq; nomi-
ne illum contractum appelles, in ea spe-
cie venktorem (seu qui venditoris perso-
nam referebat) non posse poenitere etiā
re integra, vt liceret in mera permutati-
one, vel alio cōtractu prorsus innomina-
to: sed tantū datur ibi actio ad repeten-
dam rem, & rescindendam conuentionē,
quando emptor (seu qui ei similis est) nō
implet conuenta: vt sic agatur ex capite
causæ non secutæ, non ex cap. poeniten-
tiæ: vt colligitur ex glo. & DD. ibi cō-
muniter: & apertius ex Paul. ibi: & ita
idem Paul. in d. l. Aristo, nu. 3. ff. de do-
nat. idem sentit Bar. et ibi Alex. supra
relati, in d. l. fin. ff. de cond. ob caus. & ibi
apertissime Paul. ad fi. nu. 16. ex quo cō-
firmatur quod nouè dixi cap. præceden.
nu. 15. vers. sed posset. Hoc autem pro-

batur ex verbis d. l. cum te, ibi, non im-
pleta promissi fide: quasi non aliter
& sic non ex poenitentia: vt caueas à
Curt. (qui non obscure contra sentit) in
repet. l. petens, nu. 36. in princ. & in fin.
C. de pact. Et non minus caueas à Ias.
apertius male contradicente in prælud.
feudo. nu. 66. ad fin.

18 Ad eandem l. cum te, quo ad alia nō
parui momenti variant DD. ideoq; cau-
tius aduertendum est: principaliter autē
contra tex. ibi, opponitur de l. ea conditi-
one, 14. infr. hoc titu. de rescin. vend. cuius
sunt verba, Ea conditione distractis
prædijs, vt quod Reipub. debeba-
tur, qui cōparauit restitueret: ven-
ditor à se celebrata solutione, quā-
ti interest experiri potest, nō ex eo
quòd emptor non satisfecit con-
uentioni, contractus irritus consti-
tuitur. Sensus est secundum glo. &
omnes, vt ibi ex pacto soluendi Reipub.
non desinat esse vera emptio & veditio:
& ideo licet emptor non impleat ex sua
parte, nō repetitur res, nec agitur ad res-
cindendum contractum, sed tantū vt em-
ptor soluat: putant DD. has ll. non le-
uiter pugnare videri, vt inquit Curt. in d.
l. petens, nu. 27. C. de pact.

Glo. autem in d. l. cum te, dupliciter
respōdet: primò q; in eadem l. intelliga-
tur expressim fuisse adiectum, vt non se-
quito implemento, res veditori restituere-
tur: quam conciliationem cōmuniter re-
ijciunt Cyn. & omnes scriben. alij, quia
lex ibi maneret de casu indubitabili: quod
me nihil moueret, cum non sit nouum plu-
res esse ll. (maximè quæ ad facta & in-
terrogationes referuntur) de negocijs
modicè

modicæ vel nullius ferè dubitationis: vt not. Bar. in l. vbiq; col. 4. nu. 10. ff. de interro. actio. tradit Sylues. Aldobran. in §. affinitatis, nu. 5. Institu. de nupt. Melius igitur reprobatu ea solutio & conciliatio glo. eo q̄ repugnat literæ & tenori vtriusq; l. in illis enim referuntur verba conuentionis, non facta mentione talis pacti specialis, q̄ res venditori restitueretur: nec id magis subaudiendum est in vna l. quàm in alia.

- 19 Est alia solutio vel conciliatio glo. (quam scriben. omnes sequuntur) vt in l. cum te, pactum rei vel facti extra precium dederit causam contractui: non ita in d. l. ea conditiõe: & ita glo. & Alberi. in l. pacta conuenta, ff. de contrah. emp. glo. in l. fin. ff. de cond. ob caus. & ibi Bar. col. 2. nu. 11. Paul. ad fin. & dicit ita cõer DD. resolvere Alex. ibi, nu. 8. Ias. col. fin. Alex. in l. petens, nu. 13. et ibi Curt. plenius nu. 27. C. de pact. Ias. in l. si pecuniam, nu. 17. ff. de condi. ob caus. Paul. i. l. Aristo, nu. 3. ff. de dona. Bulgar. in Rub. ff. de verb. oblig. nu. 31. Bereng. ar. in l. pacta conuenta, ad fin. nu. 97. ff. de contr. emp. iuxta quam receptam interpretationem & cõmunem resolutionem, in ardua causa iudicatum & sancitũ est à Caralo s. Imper. vt refert Balduinus Insti. de emp. & vendi. pag. 161. Aduersus hanc communem resolutionẽ potest instari (idq; statim occurrit) cur magis in vna l. quàm in altera censeatur pactum extra precium dedisse causam contractui: quod DD. non satis explicant. Possunt etiam cõtra obijci multa iura sup. citata, & inferio applicanda nu. 29. & 30. quæ ex pacto rei

vel facti ultra iustum vel modicum precium, indistinctè dicunt manere venditionem, nec vlllo modo mutari. Vt autem vitetur obiectio diuinationis, videntur crebrius intelligere scriben. q̄ in specie d. l. cum te, plus valebat, seu plus importabat res vel factum prestandum ab emptore, quàm precium ab eo dandum. E contrario autem in d. l. ea conditiõe, plus erat in precio conuento q̄ in facto quod accedebat. Et ita colligitur ex Salic. post antiquior. in d. l. cum te: & aperte Bal. in l. 2. nu. 6. C. de condic. ob caus. et tanquam receptum id tradit Alex. in d. l. petens, nu. 13. C. de pact. & magis Curtabi, nu. 27. dicens id verum & cõne: ita etiam Ias. in d. l. iurisgentium. §. quini- mo, nu. 5. ff. de pact. Ias. in l. fin. col. fin. ff. de cõd. ob cau. Ias. in preclud. feudo. nu. 66. Ias. in l. lecta, nu. 17. ff. si cert. peta. Alcia. in l. cum proponas, la. 2. nu. 28. & sequen. C. de pact. Sentit Paul. in l. Aristo, nu. 4. iuncto precedent. ff. de dona. Vides ergo hanc esse cõem sententiam, non Ias. tantum, vt putauit Fortun. in d. §. quini- mo, nu. 37. & sequen. vt agnoscas non omnibus comperitum esse, quid receptius sit in hac materia.

- 20 In his hucusq; receptis nonnulla sũt emendanda: & primò inuenies Paul. Castr. in d. l. cum te, ad fin. vno verbo exponendo literam, in verbo, exiguum, aperte sentire, non referre ibi an factum vel res excedat precium: nec referre an precium iustum vel modicum fuerit: sed tantum attendi debere an res vel factum extra precium contractui causam dederit. Quod etiam sentire videtur glo. ibi, & in locis sup. citatis: & Bar. in d. l. fin.

fin. nu. 11. ff. de cond. ob cau. Ex DD. tamen & cōi opinione proximè adducta, illud habebis, Si res vel factū prestā- dum ab emptore ultra precū, plus vale- at quàm precium, tunc dicatur re ipsa probatum, q̄ res vel factum dedit causam contractui: argu. l. domum, 57. ff. de con- trah. emp. Secundo inuenies doctum et ingeniosum Fortu. in d. §. quinimo, nu. 38. & præceden. const. inter asseruisse, ven- ditionem & emptionem omninò dicen- dam fore si contrahentes vtantur verbo vendere, vel emere, expresso aliquo precio etiam modico, cum pacto alterius rei vel facti longe maioris valoris: quod putat nouum & contra Ias. Sed nec Ias. fortasse id negaret, quia receptum est, vt in hac materia censeatur contractus, se- cundum id quod principaliter intendunt contrahentes: Vtq; ex nomine expresso dicatur cōstare quod agunt, nisi natura conuentionis repugnet: vt sup. hoc cap. nu. 1. et 2. & 6. Quod aut̄ Fortu. inquit, verius videtur, vt probauit sup. nu. 11. Ias. ergo & alij circa d. l. cum te, loquuntur in dubio, cum nomen contractus nō ex- primitur.

21 Verba autem d. l. cum te, maximè iu- uant intellectum glo. & cōem, quatenus continet, in ea l. aliam rem dedisse causā contractui: id enim significant verba illa contēplatione certæ rei inter vos habita, exiguo precio transtulisti. Sed non sequitur quod DD. cōer ad- dunt, quantitatem precij minorem fuisse quàm rei vel facti ultra precium: exiguū enim dici poterat pro non iusto simplici- ter, secundum materiam l. 2. ad quam ten- dimus. Ex illa cōi etiam declaratione

comperies non sibi constare DD. circa intellectum l. cum te, nam si ibi fuit expres- sum nomen contractus, ei standum est, secundum eosdem DD. sup. nu. 2. Si nō fuit expressum, & res erat in dubio, tunc ipsi cōer tradunt præualere quod pluris est, vt sup. nu. 4. Ergo si precium erat minus quàm res vel factum prestandum ab eodem emptore, contractus ipse dice- tur innominatus: & consequēter corrūit quod DD. colligūt principaliter ex ea l. quādo pactum vel accessorium dat cau- sam contractui nominato venditionis vel simili, causa non sequuta, rem traditam re- peti posse: ad quod ea l. commēdatur tā- quam singularis, à Bar. Ange. Paul. Ias. & alijs, vt sup. nu. 14. Sic etiam corrūit inuestigatio DD. an in casu d. l. detur actio ex vendito: de quo infr. Si enim cum iudicio aduertas, retenta cōi interpretatione, q̄ in ea l. res vel factum prestandum ab emptore, pluris erat q̄ precium expressum, nec constabat spe- cies contractus, iam manebat innomina- tus: & consequenter non erat agendum de actione ex vendito, nec limitanda erat per eam l. reg. cōtractuum nominatorū.

22 Vides defecisse DD. in multis cir- ca d. l. cum te: Sed deterius scripserunt ad d. l. ea conditione, quam intelligebant vt retulimus sup. nu. 18. quando plus erat in precio illo certo, q̄ in pacto rei vel fac- ti ab eodem emptore prestādi: quod ma- gis diuinatoriū est: quis enim talem ex- cessum pretij reuelauit? Imò si ad literā d. l. attendamus, magis dicendum est, ibi non constare de alio precio, nisi vt em- ptor Reipub. solueret, quod vēditor eidē Reipub. debebat: quæ venditiōis forma valet,

1
 valet, vt probauit cap. præceden. nu. 18.
 Nec est subaudiendum aliud precium cū
 l. de alio non loquatur: & de iure non
 præsumitur pluralitas, vt docent Bar.
 & plures relati à Ias. in l. 2. nu. 8. & 9.
 C. de bon. pos. secand. tab. Item secū-
 dū diuinatoriā interpretationē DD.
 q̄ in casu d. l. aliud precium conuentum
 fuerat, adhuc poterat dici, pactum &
 causam soluendi Reipub. principaliter
 potuisse mouere venditorem, qui non ali-
 ter fortasse vendidisset: ideoq̄; verior in-
 terpretatio ad eam inquirenda est.

23 Videntur igitur aliter conciliandæ
 illæ. ll. (saluo meliori iudicio) q̄ in l. cū
 te, precium expressum exiguum erat, &
 contemplatione alterius rei, diuersæ à
 pecunia, venditio vel alienatio fiebat: vt
 litera ostendit, & omnes agnoscunt. Vn-
 de si emptor nō implet ex sua parte præ-
 stando quod venditor ab eo prætēdebat,
 iniquum esset retinere rem datam contē-
 platione alterius rei vel facti: Nec tūc
 admitti debuit emptor, seu is qui emptor-
 is personam refert ad soluendum in pe-
 cunia, cū venditor seu alienans princi-
 paliter aliud, non pecuniam volebat. At
 in d. l. ea conditione siue intelligas literā
 absq̄ subauditione: siue vt DD. intel-
 ligunt, totum quod venditor spectabat ab
 emptore, precium erat ex pecunia sibi et
 Reipub. soluenda. Nimirum igitur si ei
 satisfiat in pecunia & interesse, cū aliud
 nō prætendebat: & ita p̄cedit tex. in l. in
 ciuile, C. de rei vend. l. 1. C. de actio. ep̄.

24 Iuuatur hæc conciliatio & interpre-
 tatio earum ll. quia in pecunia non cadit
 affectio, l. in nummis ff. de in lit. iur. cadit
 autem in alijs rebus, l. ubi autem, 75. ff. de

verb. obl. cui ergo debebatur pecunia, sa-
 tis ei fit soluendo pecuniam cū interesse:
 non ita in eo cui diuersa res præstanda
 erat. Comprobatur magis hæc resolu-
 tio ex eo quod videmus in permutatibus:
 si enim res vni datur, ipse autem non dat
 aliam, vel dat. i. euincitur, quā impleuit
 agit præcise ad repetendam rē quam de-
 derat: nec alter satisficit volens ei soluere
 æstimationē et interesse: l. 1. & ibi DD.
 ff. de rer. p̄mu. l. 5. §. 1. ff. de præsc. verb. ibi
 vel si meū recipere velim, repetā.
 Vnde scriben. cōer in varijs locis colli-
 gunt & mirantur differentiam inter con-
 tractus nominatos & innominatos: ne-
 mo autem (quem viderim) rationem diffe-
 rentiæ assignat, quam afferre oportet:
 verbalis enim differentia contractuum
 non satisficit, imō contractus nominatus
 implementum magis in forma exigere
 videbatur, cū fortior sit: vt in l. iurisgen-
 tium. ff. de pact. vt caueas à Ias. in l. fi.
 col. 1. ante nu. 1. versi. tamen. ff. de cond.
 ob cau. ubi hanc differentiam tribuebat
 fragilitati contractuum innominatorū,
 quod nihil vel præposterum est. Ego
 autem re satis pensata, rationē deduci pu-
 to ex eo q̄ permutans rem suam dando,
 aliam præten dit, non pecuniam: vnde si
 ei res non traditur, vel tradita euincitur,
 iuste repetit rem quam dedit. Et cum ea
 extet, restituiq̄; possit, iniquum fuisset ad-
 mittere satisfactionem in pecunia, quam
 ipse non spectauit, venditor autem pro
 re solum precium præten dit: iuste igitur
 in pecunia ei satisficit. Sic emptor pecuniā
 pro re dat, ideoq̄; ea à tertio euicta, cum
 id fiat vi rei iudicatæ, satis ei fit (quate-
 nus possibile est) restituta pecunia quā
 dedit,

dedit, & soluto eo quod interest: & ita secundum iustitiam æquilibrium, deficiente causa, alteri quod dedit restituitur. alteri quod prætendebat soluitur: & utriusque parti secundum finem & tenorem conventionum æquè cõsultitur, quod proprium iuris & iustitiæ est: l. 1. & l. 10. ff. de iust. & iur.

25 Nec quis obijciat satisfieri videri per æstimationem & pecuniam: id enim procedit in factis, iuxta l. stipulationes non diuiduntur, vers. Celsus, ff. de verb. oblig. Ad facta enim nec seruis præcisè cogitur ob libertatem arbitrij. l. 3. C. de hæred. instit. Vnde ad utilitatem creditoris prouisum est à iure per æstimationem & id quod interest. Diversum autem est in obligatione rerum quæ ext. int: nam iussu iudicis manu militari debitori auferri possunt, & tradi creditori. l. qui restitueret, 68. ff. de rei vendi. Vnde cum loquamur de re tradita à venditore vel simili alienante, quæ eidem restitui potest, iniuria ei fieret si eo inuito aduersarius eandem rem retineret, non satisfaciens in præstatione alterius rei, quæ ab eo prætendebatur. Vt videmus in venditore habente facultatem rei tradendæ, qui præcisè cogitur, nec auditur volens soluere æstimationem & interesse, secundum veram et cõdem sententiam glo. in §. precium. Instit. de emp. & vend. Bar. in l. 1. ff. de act. emp. vt plenius deduxi in l. 1. in 3. par. nu. 25. C. de bon. mater.

26 Ex qua ratione & resolutione, inferatur ampliatio & notabile exemplum ad reg. vulgarem l. cum proponas, la. 2. C. de pact. ne si lem frãgẽti fides seruetur: vt etiam in contractibus nominatis pro-

cedat, suadente ratione: pro vt in terminis sup. notatis quando aduersarius non satisfacit in præstatione rei diuersæ à pecunia: Quod suadetur ex generalitate reg. & ex l. quæro, §. inter locatorem, ff. loca. vt ita caueas ab Alex. n. 4. à Dec. col. 3. in 3. limit. à Curt. in d. l. cum proponas: indistinctè limitantibus eam reg. ne ad contractus nominatos trahatur: cum Bal. in l. inciuile, per tex. ibi, C. de rei vend. quæ restrictio nimia videri debet. Nec obstat d. l. inciuile, quam sup. adduxi, cum l. 1. C. de actio. emp. loquuntur enim vbi venditori nihil aliud nisi precium in pecunia præstandum erat: & ideo quocumque tempore ei satisficit, si pecunia & interesse soluatur.

27 Illud tamen menti tenendum colligitur ex scriben. in hac materia, vt regulariter non possit venditor agere ad repetendam rem traditam, ex eo quod emptor non satisfecit, siue deficiat in pecunia soluenda, siue in alia re præstanda, vel facto simul promisso. Ideoque specialiter intelligunt procedere d. l. cum te, quando res vel factum (ultra precium) dedit causam contractui: Bar. & cõis in d. l. fin. ff. de cond. ob caus. & plures sup. citati ad eam l. In dubio autem intelligunt ex præstatione alterius rei vel facti, non induci causam finalem contractus, nisi quando res vel factum excedit precium & quantitatem pecuniæ: in quibus terminis specialiter etiam intelligunt d. l. cum te, vt sup. nu. 16. Nec admittunt venditorẽ ob defectum implementi posse rem repetere, nisi clarè probet ob illam rem vel illud factum vendidisse: vt clariùs cæteris not. Paul. Cast. in l. fin. ad fin. nu. 16. ff. de cõd.

① cōd. ob caus. Fulgo. in l. 2. ad fin. C. cod.
 Ego verò cum aliquid diuersum à precio
 ultra illud prestari debet ab emptore,
 contrarium verius & æquius esse puto
 ex prædictis, & in dubio pro venditore
 vel alienante implente ex sua parte, in-
 terpretatio fieri debet cōtra non imple-
 tem: ideoq; non videtur iniquè diuinan-
 dum q; venditor ex tali re vel facto ultra
 precium motus non fuerit: quod vrgen-
 ter comprobatur, quia aliter, secundum
 communem opin. datur occasio fraudi-
 bus: emptor enim extra precium obli-
 gatur ad aliud, securus rei retinendæ,
 non curabit implere conuenta circa pre-
 stationem rei vel facti: cuius cōtempla-
 tione fortasse venditor principaliter mo-
 tus fuit, licet id probare nequeat: quod
 inuatur ex glo. in l. fundi partem, ibi,
 quod semper præsumitur: ff. de
 contrah. emp. maxime vbi res ipsa vel
 factum iuxta declarationem venditoris
 non prestatur: quo inuito, non debet in
 re diuersa solui (eo magis volente rem
 quam tradidit) iuxta reg. l. 2. §. 1. ff. si
 cert. peta. Nec obstant quæ ibi notan-
 tur de satisfactioe in pecunia de quibus
 sup. in 3. cap. 1. par. procedunt enim nisi
 extet species alienata quæ restitui possit
 ei cui fides non seruatur. Suadetur hæc
 opin. ex boni & æqui abundantia quæ
 iure inest huic contractui l. 2. in fin. ff.
 de actio. & oblig.

28 Ex prædictis infertur aliud ad d. l.
 cum te: variant enim glo. & DD. ibi,
 quæ actio detur eo casu ad repetendam
 rem traditam: glo. intelligunt de condi-
 ctione ob causam: & hanc cum Bar. di-

cit communem opin. Alex. in l. fin. nu.
 8. ff. de condic. ob caus. & ibi Ias. col.
 fin. Idem Ias. Alcia. & plures supra
 citati ad d. l. & Exea de pact. nu. 516.
 Fulgo. autem in d. l. cum te: & in l. 2.
 ad fin. C. de condic. ob caus. sequitur
 opin. glo. vt detur tunc actio ex eo con-
 tractu. Quod tangit nihil resoluēs Be-
 rengar. in l. pacta conuenta, ad finem
 nu. 97. ff. de contrah. emp. Ego aduerto
 (contra eos omnes) prius explican-
 dum fuisse, quæ conuentio ibi fuerit, vt
 inde nomen actionis deduceretur: Ad-
 uerto magis DD. sibi non constare,
 ipsi enim crebrius intelligunt in casu d.
 l. cum te, fuisse contractum innomina-
 tum: eo quod contemplatio alterius rei
 dederit causam contractui: eo etiam quod
 res vel factum prestandum pluris erat
 quam precium, vt sup. nu. 14. & nu. 19.
 Non potest igitur tractari de actione
 ex vendito, vbi venditio non fuit, secun-
 dum eosdem: quod si venditio fuisset
 iuxta resolutionem sup. nu. 16, Ego cum
 glo. & Fulgo. contra communem ve-
 rius putarem ad rem repetendam &
 conuentionem rescindendam, compete-
 re actionem ex vendito, quam ipsa con-
 uentio inducit: vt docet I. C. in l. 6. §. 1. vers.
 nec conturbari debemus: ff. de
 contrah. emp. & in l. 6. ff. de rescin-
 dend. tex. in l. ex empto, xi. §. 1. & meli-
 or in, §. si quis virginem. ff. de actio.
 emp. notat Bar. in l. eleganter. nu. 7.
 ff. de dolo: Bar. in l. si id quod aurum,
 ff. de verb. obl.

29 Ex iisdem infertur ad d. l. fundi par-
 tem, 79. ff. de contrah. emp. cum similib.
 in quibus constat dari veram venditionē

cum

eum aliquid precii exprimitur, licet ad-
 da:ur aliu. l. diuersum a pecunia: & illud
 censerit partem precij vt venditio dica-
 tur, & ex vendito & empto actio detur:
 quæ l. & similes intelligi debent secun-
 dum Alberi. & alios, quando ex verbis
 vel signis constabat partes agere de em-
 ptione & venditione: alias adhibenda esset
 & obseruanda distinctio de qua sup.
 nu. 16. Ias in. d. l. fin. col. fi. ff. de cond. ob-
 caus. & in prælud. feudo. nu. 66. Ad
 quam l. ante alia notabis quod sup. nu. 11.
 nouè ex ea & similib. deduxi: Nec omit-
 to aliud quod admonere soleo, DD. enī
 in materia l. iuris gentium, §. qu. in. d. ff.
 de pact. de informatione contractus &
 actionis per pactum incontinenti adiec-
 tum, ad. lucit d. l. & similes, de quibus
 nu. sequen. & inde ampliant materiam
 informationis: argumentanturq; plures
 contra magis cōem opin. vt pactum ad-
 iectum contra naturam contractus, eum
 eiusq; actionem informet: vt post Petr.
 tradit Ias. in l. lecta, nu. 26. & nu. 28. in. 3.
 & 8 limit. ff. si cert. pctā. Ex ea de pact.
 nu. 172. vers. fallit nunc primò. Decius
 in l. in bon. e. fidei, nu. 4. C. de pact. post
 Alex. a quibus omnibus cauendum cen-
 seo: quia d. l. & similes loquuntur de vni-
 co contractu ex re & precio simul pro-
 missis ab emptore, non de pacto post cō-
 tractum adiecto, in. d. procedunt illa l. et
 similes, siue emptor incipiat a re, siue a
 precio, ex vtroq; enim simul ibi perfici-
 tur contractus: quapropter ad pacta in-
 continentia vel ex interuallo nullatenus il-
 læ. ll. adduci debent: quicquid scribent. de
 informatione cōminiscantur, et Stephā.
 Forcat. dialo. 99.

30 Ad d. l. fundi partē, aduerte q̄ cōier
 habetur corruptè sub nōie Labeonis, cū
 in lrā reprobetur eiusdem opinio. ex li-
 bris verò emendatis constat l. esse Iabo-
 leni: verba autem l. sic habent. Fundi
 partem dimidiam ea lege vendi-
 disti, vt emptor alteram partem
 quam retinebas, annis decem, cer-
 ta pecunia in annos singulos con-
 ductam habeat: Labeo & Treba-
 tius negant posse ex vendito agi,
 vt id quod conuenerit, fiat. Ego
 contra puto: si modo ideo vilius
 fundum vendidisti, vt hæc tibi cō-
 uentio prestaretur: nam hoc ipsum
 precium fundi videtur q̄ eo pacto
 venditus fuerat. eoq; iure vtimur.
 Significat l. C. Labeonem negare soli-
 tum actionem ex vendito ad rem diuer-
 sam a precio, quasi alia res non congru-
 eret illi contractui & actioni, secundum
 reg. quam in. 3. cap. 1. par. & in hac. 2.
 par. rub. plenissimè exornamus. Sed alij
 Iureconsulti sententiam Labeonis reie-
 cerunt, vt Iabolenus in ea l. Hermoge.
 in l. qui fundum, 75. ff. cod. Pompo. in. l. te-
 netur. 6. §. 1. Paulus in l. si sterilis. 22. §.
 si tibi. ff. de actio. emp. Papini. in. l. 6. ad
 fin. ff. de seru. expor. Sic Labeo in alia
 specie in hac materia negabat actionem
 ex vendito, quā tribuit Vlpian. in. l. La-
 beo. 50. ff. de contrah. emp. quam declara-
 per Fortu. & alios sup. citatos nu. 9.

31 Nec est credendum ex d. l. fundi par-
 tem, Labeonem vel Trebatium negasse
 ius agendi ad conuenta, sed tantum acti-
 onē ex vendito, non aliam: conuēta enim
 implenda erant, nec dicendum est cum
 auda-

audacia Fulgo. in d. l. Iure consu'tum ma-
le alios reprehēdisse, quos Fulgo. saluat,
quasi intellexerint quæstionē, cum nullū
precium expressū fuerit: in quibus termi-
nis non est emptio. Sed repugnat verbū
l. ibi, vendidisti: quod necessario præ-
supponit precium & alia sine quibus
venditio non pōt stare. Repugnant etiā
alia iura proximē citata: repugnat ratio:
non enim de actione ex vendito dubitari
poterat, nisi præsupposita venditione
quæ sine aliquo precio expresso non da-
tur: & ita euincitur ex d. l. ibi, vilius vē-
dere: & alijs legibus similib. tunc precij
partem appellantibus. Vnde magis ca-
uendum est à glo. in fin. d. l. quæ in hoc
miserē labitur, vt ibi aduertit Salic.

32 Aduerto etiam q̄ in d. l. fundi. partē
& similib. agitur de accessorio respicien-
te precium: & i. l. eo ad idem accessoriū
actio datur, non ad rem repetendam: ven-
ditor enim non ob illud mouebatur ad vē-
dendum, sed iustum precij prætendebat,
quo integro sibi dato, nō curasset forsā de
illo pacto: secus ubi alia res à precio di-
uersa, causā dat venditioni vel alienationi:
vt sup. deduximus ad l. cū te, n. 23. et 24.

Ex quo eleganter collige differentiā
inter cōtemplationem alterius rei dantis
causam contractui, & pactum rei vel
facti ad supplementum precij, etiam si-
ne quo venditor non alienaret: aliud enī
est volenti vendere, ad persiciendum pre-
cium aliquid extra pecuniam offerre: ali-
ud nolenti etiam ingenti precio vendere,
offerre aliud quo ad vendendum moue-
atur. Alterum contractui causam dat,
alterum in eo incidit: vt meliūs cæteris
sensisse videtur Fulgo. in l. 2. ad fin. C. de
cōdic. ob caus. quod pauci aduertūt.

CAP. TERTIVM.

SVMMARIA.

Resumi: ur quāam de substantia
emptiois sit precium: in quo
ostenditur errasse plures scri-
ben.

- 1 Agitur an efficax venditio resultet, facta relatione ad id quod res valuerit certo loco vel tempore
- 2 Probatur non dari emptionem, non expresso precio: etiam si res ex consuetudine loci certum precium habeat: & nu. 4.
- 3 Probatur contra plures non dari veram locationem, si de certa mercede non conueniatur, etiam si ex consuetudine colligi possit.
- 4 Agitur de intellectu. l. excepto. C. loca. vsq; ad nu. 8.
- 5 Exactissimē agitur de intellectu l. fin. ff. de condic. ob caus. & l. 5. §. 1. ff. de prescrip. verb. & traduntur plurima scissa digna circa naturam emptionis. vsq; ad nu. 27.
- 6 Plenissimē tractatur, an de substantia locationis sit merces in pecunia numerata: & probatur noua opinio, vt qualibet merces sufficiat, & explicantur multa iura: vsq; ad finem.

F

Secunda pars Rubr.

C. de rescind. vend.

CAPVT TERTIVM.

VISVM est superius non dari emptionem sine precio conuēto in pecunia nūerata l. 2. l. pacta conuenta, ff. de contrab.

emp. cū alijs. Solutionē verò postea sequi posse in alia re loco pecuniæ vel precij, ut probat l. precij. C. de rescin. vend. secundū verū clarū & receptū intellectū, licet nō pauci in eo hallucinati sint, credentes emptionē esse, si à principio aliqua res taxata in quantitate certa detur pro precio alteri rei: ut Rip. in l. 2. nu. 26. ff. si cer. pet. & eodē errore Tiraq. de retrac. & alij ligna. §. 1. gl. 14. nu. 19. & Molin. in cōsue. Paris. §. 13. glo. 5. nu. 47. & Bologni. cons. 25. col. 3. & Chas. in consue. fol. 333. nu. 3. quos retuli sup. in 1. cap. huius 2. par. n. 16.

Visum etiā est sufficere q̄ precij cōuentū reddatur certū per relationē ad locū in quo pecunia extat, l. hæc veditio, §. 1. ff. de contrab. emp. vel per relationem ad aliū actū in quo certa pecunia interuenerit, l. si quis fundū, 37. ff. de contrab. emp.

Sed quæstionis est, an precij censeatur certū facta relatione ad id quod res valuerit certo loco vel tēpore. Et ex mente scriben. in l. excepto, C. loca. dicendum videretur resultare emptionē: quasi tunc vigeat fundamentum relationis, quæ etiā in futurum adaptatur, l. Stichum. 7. ff. de lega. 1. videretur q̄ tūc emptio conditionalis, ut aliās inquit I. C. in l. 16. §. vlti. ff. de pig. 107. Quod tamen controuerti potest ex recepta sententia quæ habet, non resultare efficacē emptionem ex conuentione

vendendi pro iusto precio: ut latē deduximus in 1. cap. huius par. nu. 19. & sequē.

3 Illud tamen verissimum puto, non consistere emptionē non expresso precio, vel non facta idonea relatione, etiam si res quæ emitur, ex consuetudine loci vel tēporis conuentionis certum precium habeat: prout si in loco sint publici æstimatores, & certę rebus æstimationes: Idenim nō supplet formā iuris exigentis declarationem precij in hoc cōtractu pro eius substantia, d. l. pacta cōuenta. Deficientibus autem substācialibus etiā consuetis, actus omnino corrui: ut tanq̄ receptum tradit Dec. in l. ut liberis, nu. 18. C. de collat. Felin. in c. ex literis, nu. 13. vers. sed ad hæc, de fide instru.

4 Hinc resultat egregia differentia inter emptionē & locationē: in hac enī receptū videtur ut valeat non expresso certo precio, quā in illu l. est certū in loco conuentionis: ut securē tradit Hispan. Gome. in lib. de cōtract. cap. 2. nu. 9. in fi. & cap. 3. nu. 4. per tex. quē dicit singul. in l. excepto, C. loca. et ita not. Paul. Castr. in l. 1. §. si quis seruū, nu. 4. ff. de pos. vbi etiā citat tex. & glo. in l. domini, C. de agric. et cēsi. Sed hoc maiori eget examine: puto enim scribē. variasse, & lapsos in hoc fuisse, licet nemo quē viderim a luerat: ut q̄ veritas me' 19. perc. piatur, refero verba d. l. quæ sic habent. Excepto tēpore quo sterilitas intercessit, sequētis tēporis fructus quos tibi iuxta præteritā cōsuetudinē debere constiterit, reddere tibi præses prouinciæ iubebit.

Glo.

Y Glo. ibi intelligit quando certa merces non exprimitur, id dan dum fore quod ex consuetudine dari solet: & ita Bar. id exto: lens ibidem: & ita Alberi. Bal. Ange. Salic. Fulgo. & cū his Paul. et Hispa. ubi sup. idē q̄ colligitur ex Ias. in l. certi cōdictio, §. si nūmos, n. 11. ff. si cer. peta. & in l. vt liberis, col. 3. nu. 8. C. de collat. Alex. cons. 206. nu. 1. lib. 2.

5 Ego autem contra Paul. & Hispā. specificē ubi sup. contra DD. in d. l. excepto: contra alios proximē citatos verius puto, si contrahentes nullam mercedem expresserint, nec se ad certum locū vel tempus retulerint, non resultare veram locationem, deficiente substantiali, quod est certa merces: vt in l. si merces, 28. ff. loca. iūct. & q̄ parat. de quē in hoc ē de veditōe & locat. o: §. precii, Instit. de ēpt. iun. & a doct. rina sup. relata, n. 3. in fin. quam etiā tradit Dec. in l. semper in stipulationibus, nu. 16. ff. de reg. iur.

6 Nec obstat d. l. excepto, cuius substantialia verba sup. retuli, nu. 4. non enī loquitur de conuentione à sui principio iudicanda, quia tunc non diceret Impat. non expressa mercede locationem esse, repugnantibus iuris reg. Magis verò ex litera d. l. colligitur, locationem ibi à neutra parte negari, vt variando agnoscut Alberi. Salic. & Fulgo. verè enī partes ibi de locatione & conductione non dubitabant, ideoq̄ respondet Impera. excepto tempore sterilitatis soluendū fore iuxta præteritā consuetudinem: quæ optimam probationem pensionis inducit, vt in l. circa, C. loca. Nec tūc offenditur decisio l. si certis annis, C. de pact. cuius obiectione laborant omnes in d. l. excepto, magis inuoluentes q̄ explicantes.

7 Aduerto igitur nullam esse repugnantiam inter eas ll. quia in d. l. excepto, non oneratur aliquis in futurum ex præteritis solutionibus: in d. verò l. si certis annis (vt iterim alia omittam) agebatur de aliquo onerando ad soluendum ex præteritis in futurum, causa non probata cum alterius re non fruebatur. at in l. excepto diuersum est. Quod manifestè ostenditur, cum ibi conductor & locator non negabant contractū, vtens autē re alterius nullo onere afficitur præstando mercedē: imò iniquissimū esset aliena re frui sine causa, cominoq̄ inuito. Cōprobatur hoc magis, quia nulla etiam præcedente cōuentione iuris erat, vt vtēs re alterius mercedē exoluat, vt sup. cap. 1. huius par. nu. 24. Ideoq̄ diuersa ratio est inter locationē & emptiōnem, vt ibi deduxi. Et ita sanius intelligi pōt Bar. in l. 1. §. ludi, ff. de var. & extraord. cogn. & in l. nemo ff. de dnob. reis: Panor. in c. 1. de præcar. quando enī certa merces non exprimitur, licet vera & ppria locatio esset, actio tamen ad iustā mercedē datur, quasi ex contractu inominato, l. si tibi 24. ff. de præscrip. verb. Notat Soci. in l. si quis arbitrato, col. 5. vers. secundo modo, ff. de verb. oblig.

8 Si ergo intelligas in d. l. excepto, integrè probatā locationē, cū mercede cōuenta, & præteritis solutionibus secundum eā, nullarestat dubitatio: Si autē intelligas partes inuicē locationē fateri, sed de quātitate mercedis discordare, tūc sit sensus, vt partibus à cōtractu nō recedētibus solutio mercedis fiat secū dū præcedentē cōsuetudinē, vt in l. legē, C. eod. & quod ex Bal. (corrupte citato) tradit Cremen. notab. 13. Et ita d. l. excepto

non bene à DD. adducitur ad id quod
 sup. improbauit. Minusq; obstat tex. cum
 glo. in d. l. domini, C. de agric. & censit.
 quam malè adduxit Paul. Castr. in d. l. i.
 §. si quis seruū, nu. 4. ff. de pos. Nō enim
 loquitur Imperat. de pensione conuenti-
 onali, vel personali obligatione, sed de tri-
 buto reali extra vllam conuentionē prestā-
 do: vt bene sentit Io. Plate. ibi col. i. tunc
 autē iubet ea l. vt de prædijs in quibus co-
 loni laborant, dōni pecunias non exigāt,
 sed fructus quos res præstant, nisi aliud
 cōsuetum fuerit, quia tūc consuetudo ser-
 uabitur, vt ibi, & in l. i. C. de pascu. Bo-
 er. decis. 263.

9 Sed in proposito silendum non fuit
 difficile Celsi responsum in l. fin. ff. de
 condic. ob cau. quod interpretum ōnium
 ingenia exercuit: vt aut quæ circa eam l.
 dicentur, magis percipiantur & profint,
 oportet literam referre, quæ ita habet:
 Dedi tibi pecuniā vt mihi Stichū
 dares, vtrum id contractus genus
 proportionē emptiōis & vendi-
 tiōis est? an nulla hic alia obligatio
 est, quā ob rem dati re non sequita,
 in quo procliuior sum. Anxiè tor-
 quentur glo. Bar. & omnes, cur ibi em-
 ptio non fuerit, cum pecunia data sit ex
 vna parte, & Stichus ex altera, & sic
 concurrerant substantialia emptionis?
 Augetur autem difficultas ex Paul.
 (qui Celso aduersari videtur) in l. s.
 §. i. ff. de præscr. verb. qui ita habet:
 Et si quidem pecuniam dem vt rē
 accipiā, emptio & venditio est:
 Glo. vtrobiq; opponit et dupliciter soluit:
 Sed ante cōciliationem earum ll. aduerte
 q; Celsus ex eo quod inquit, in ea specie

contractum esse innominatum, non ven-
 ditionem, aliquos effectus infert, ex vers.
 & ideo: vsq; ad finē l. verè enim effec-
 tus & illatiōes sunt, non ratioēs: vt bene
 aduertunt Bar. Alberi. Bal. Paul. Sa-
 lic. contra glo. verbo procliuior, ibi,
 quod probat.

10 Ad cōciliationē verò Celsi & P. au-
 li, priō intelligebat glo. vt Celsus in d. l.
 fin. loquatur de pecunia data in specie,
 sentiens in specie dari quam lo vt species
 certo loco inclusa datur, quasi tunc nō di-
 catur genus nec pecunia: per tex. quē ci-
 tat: sed adde meliorem in l. talis scriptu-
 ra. 30. in fine princ. ff. de lega. i. ibi. pecu-
 nia quæ in arca est: & ibi, quoniā
 species legatur: Et ultra ōes adde q;
 e. m. l. m. interpretationem sensit. Azou
 summa. C. de contrah. emp. & Hos-
 tiens. in summa de empt. & vend. dum ci-
 tant d. l. fin. vt mirer glo. a l. seq. entē solu-
 tionem citare Azou. qui præcedentem
 probauit: quā etiam sequitur Bal. ibi col.
 i. in. i. oppo. Eandemq; dicit pulchram et
 veram Fulgo. in d. l. s. §. i. ff. de præscr.
 verb. & ex recentioribus e. m. l. m. pro-
 bat Deci. in l. 2. ad fin. 2. lectu. ff. si cert.
 pet. & ibi Rip. nu. 31. vers. ex hoc. Et
 maiori contentione eam defendit & ne-
 cessariam dicit Butigel. ibi, nu. 43. & se-
 quen. Et e. m. l. m. secure (quasi rece-
 pta esset) refert & sequitur Balduin.
 Instit. de emp. & vend. pag. mihi. 160.
 dicitq; Butigel. vbi supra, nihil huic in-
 terpretationi obstare, nisi quòd diuina-
 toria videtur.

11 Ego autem rectius puto primā illā
 interpretationē glo. ōnino reiiciendā, nō
 solum vt diuinatōriam & vim literæ af-
 feren-

ferentem, vt Bar. & omnes agnoscunt. Sed magis contra eos omnes eam in se falsam assero: emptio enim valet cum pecunia promittitur, etiam relatione facta ad eam quæ in arca vel loculis est: quo casu glo. & DD. appellant pecuniam in specie, & malè asserunt venditionem non valere: Quod etiam malè tradunt alij relati in primo cap. huius par. & malè cum eis Ias. in d.l. talis scriptura, nu. 8. & Io. Imol. in cap. ad quæstiones, prope fin. de rer. permut. referens Io. Andr. & Anto. Butri. quorum error conuincitur ex I.C. in l. hæc venditio, 7. §. 1. ff. de contrah. emp. ibi, quantum precij in arca habeo: vt probavi in d. loco, damnando differentiam quam glo. & DD. ineptè constituebant, inter relatum substantiæ & quantitatis. Manebit autem ille tex. omni solutione maior, si attendas eum loqui in terminis aliorum iurium, quæ pecuniam tunc pro specie censent: planè tamen vult, venditionem tunc valere: quod stare nõ posset si verum esset quod glo. & DD. ineptè & indistinctè presupponunt, non esse emptionem, cum pecunia vt species promittitur.

12 Nec obstant iura in contrarium adducta, quæ tunc pecuniam pro specie censent, vt d.l. talis scriptura, & l. planè. 34. §. 1. & l. si seruus. cxi. §. qui quinque, ff. de lega. 1. & l. si certos, 37. ff. de verb. obli. loquuntur enim ad nonnullos particulares effectus: maxime verò id in iure consideratur, vt in causis lucratiuis, non extante alia pecunia, vel ea perempta, liberetur hæres vel debitor, non autem vt pecunia quæ tunc reperitur in loco, desinat

vt pecunia censeretur: vt manifestè probatur ex eisdem iuribus, quod etiam nouè colliges ex l. à Diuo Pio. §. si. ff. de re. iud. & magis ex d.l. hæc venditio. §. 1. cõstatque sensu cõmuni, ne iuris probatione egeat: quod videtur sensisse Fulgo. nullibi relato in d.l. fin. ff. de condic. ob caus. nu. 3. qui tamen (si hoc vult) contrariius sibi erit, attento eo quod scribit in d.l. s. §. 1. probans illam solutionem glo. de pecunia data in specie.

13 Secunda solutio & interpretatio glo. est, vt d.l. fin. procedat ex verbo, dare, quod ibi æquè ponebatur tam ex parte dantis Stichum quàm ex parte dantis pecuniam: Et fundamentum est ex eo quod verbum dare, significat domini translationem: in venditione autem de tradendo, non de dando agitur, ideoque adiecto verbo dare, non fuisse emptionem, quasi repugnet natura illius verbi l. si ita, 25. ff. de contrah. emp. l. ex empto. 11. ff. de actio. emp. Hæc autem interpretatio glo. receptior est, eamque probant Bar. Salic. Ange. Paul. Fulgo. eamque dicit communem Alberi. ibi, nu. 2. & ab omnibus probari dicit Alex. ibi, nu. 3. eandemque vt receptissimam refert Ias. ibi, col. 1. & Costalius in annota. (quas aduersaria inscripsit:) et ita Bar. & communiter scriben. in l. 2. ff. si cerpet. vbi Curti. nu. 30. communem dicit: & ex nouioribus probat Emil. Ferret. in l. iuris gentium, nu. 39. & nu. 46. ff. de pact. Loriot. de pact. axiom. 113. videturque probasse Alcia. in comment. de eo quod interest nu. 25. & ad hoc est tex. singul. secundum Paul. ibi, & Ferret. vbi sup. et Ias. in §. actionum, nu. 145. Instit. de actio.

14 Habes igitur cõem interpretationem,
F iij vt

ut d.l. fin. specialiter procedat ob verbū,
 dare, & ita concilietur Celsus cū Pau-
 lo: in responso enim Pauli, id verbum ex-
 pressum non fuit, plures tamen cōem hāc
 conciliationem improbant, ut scrupulosā
 & verbis non rebus innitentē, inter quos
 Alcia. sibi contrarius in d.l. 2. nu. 25. ff.
 si cert. pet. & Ias. ibidem ad fin. exigens
 verba gēminata ut infra: Eandēq; verbo-
 rum differentiam magis improbat Hi-
 ero. Butigel. in d.l. 2. n. 43. et ibidē Dec.
 ad fin. secund. lectu. vers. non ob stat: &
 Corras. lib. 2. miscellan. cap. 9. nu. 5. &
 Stepha. Forcat. dialog. 49. nu. 4. multa q;
 contra eam verbalem differentiam addu-
 cūt Butigel. & Curt. nu. 34. & Dec.
 in l. certi. condictio. nu. 12. eod. titu. Sæpe
 enim Iureconsulti in venditione utantur
 verbo dare, & ipsi scriben. sæpius, ut di-
 xi in cap. præce. l. nu. 7.

15 Nec est tolerabile quod dixit glo. in
 d.l. fin. quam omnes sequuntur, secundum
 Alex. ibi. nu. 3. et Ias. nu. 1. ad fundamē-
 tum cōis interpretationis, translationem
 dominij esse contra naturam venditiōis:
 quod etiam scripsit Soci. in l. certi condic-
 tio, col. 4. nu. 22. ff. si cert. pet. Salic. in l. 1.
 ad fin. C. de rer. permu. quod merito re-
 probat Rip. in d.l. 2. nu. 30. & plenius
 Dec. in d.l. certi condictio, nu. 12. Ego au-
 tem id puto dolendum & damnandum:
 quid enim absurdius & hominum sensui
 magis contrarium q̄ asserere, translatio-
 nem dominij esse contra naturam vendi-
 tionis, cum ex eo contractu id principali-
 ter prætendatur? l. claubus. 74. ff. de cō-
 trab. emp. §. venditæ, Instit. de rer. diuis.
 Ideo q; secuta eviictione, actio ad precium
 & interesse datur, ut per totū. C. & ff.

de eviictione. etiā si in cōvētiōe omittatur,
 ut in l. in vendendo. 66. ff. de contrah.
 emp. Nec aliud patitur bona fides huius
 contractus, l. emptorē, 12. §. fin. vers. nec
 enim, ff. de actio. emp. Ad quod contra
 cōem recte adducitur l. cū manu sata, 80.
 §. fin. ff. de contrah. emp. quicq; enim So-
 ci. & alij cavillentur, tex. ille à fortiori
 hoc probat, cum habet, pactum ne domi-
 nium transferatur, magis emptioni repu-
 gnare: quod latius alibi trado: & contra
 DD. (non tamen à se allegatos) secure
 scribit Zasius lib. 1. respon. cap. 12.

16 Vides omnino exterminādū esse fun-
 damentum communis interpretationis,
 veriusq; dicendū translationē dominij nō
 esse contra naturā emptionis: cōtra glo.
 & DD. sup. relatos. Minus absurde
 dicebāt alij translationē dominij nō esse
 de natura emptionis, hoc enī à superiori
 differt: & ita Bar. in l. ex empto, nu. 6.
 ff. de actio. emp. Bal. in l. 1. C. de rer.
 p. mu. plures quos refert Dec. in d.l. certi
 cōdictio, nu. 11. Alex. nu. 12. Alc. nu. 26
 vers. adeo tamen: & DD. cōer, ut asse-
 rit Curt. in l. 2. nu. 33. ff. si cert. pet. quic-
 quid dicat Alcia. in l. habere, 188. ff. de
 verb. sign. Adhuc tamen verius puto cū
 Dec. & Rip. translationē dominij non
 solū nō esse cōtra naturā emptionis, sed
 magis de natura eiusdē, ex iurib. & fun-
 damētis proximè adductis, nu. præced.
 quod melius sensisse videtur Bar. (et ita
 sibi contrarius) in l. in conventionalibus
 §. 1. ff. de verb. obl. & sic translatio domi-
 nij simpliciter de natura huius cōtractus
 dici debet, nō tantū ubi venditor dominus
 est, quo casu id concedit Bar. & plures,
 ut per Alex. in d.l. certi cōdictio, nu. 13.

17 *Butigel. in §. Cato, nu. 74. & sequen.*
 Verius tamen puto cōtra Dec. in d.
 l. certi conditio col. 7. vers. imò videtur:
 cōtra Aret. ibi nu. 9. ut translatio do-
 minij nō dicatur de substātia emptionis,
 ut manifestè probat d. l. si ita 25. & l. rem
 alienam, 28. ff. de contrah. emp. ubi vera
 venditio dicitur rei aliene, & sine trans-
 latione dominij, quod dici non posset si
 dominium esset de substantia, ut de pre-
 cio inquit I. C. in d. l. pacta conuenta 72.
 ff. de contrah. emp. Ex his verò intel-
 liguntur iura à glo. & DD. adducta,
 non enim negant quod alijs multo pluri-
 bus probatur, naturale esse emptionis do-
 minium trāsferre: si tamen id non contin-
 gat, non desinit venditio appellari, prou-
 deturq; idoneis remedijs contra vendito-
 rem: & ita declaranda est d. l. rem alie-
 nam, cum glo. ibi, & Afflic. decis. 369.
 nu. 2. Rebuff. in Repet. l. vnic. C. de sen-
 ten. quæ pro eo: nu. 426. Possunt etiam
 illa iura intelligi, & tunc emptio dici, ut
 inde resultet titulus & ius vsucapiendi, d.
 l. clauibus, & l. 2. cū sequen. ff. de vsucap.
 pro emp. Quod nota ad ea quæ tradi so-
 lent de titulo ad vsucapiendum: de quibus
 multa nouè scripsi in Auten. nisi tricē-
 nale. C. de bon. mater.

18 Vides igitur primā interpretationē
 glo. ad d. l. fin. ff. de condic. ob cau. magis
 cōmuniter ut diuinatoriā reijci: à me au-
 tem ut falsam: vides etiā secundam inter-
 pretationē receptā periculosam nec ma-
 gis tenendā esse. Vnde Phil. Dec. in d.
 l. 2. ad fin. 2. lectu. & in d. l. certi condi-
 ctio. nu. 12. ff. si cert. pet. aliter responde-
 bat, intelligens eam l. quando partes sim-
 pliciter conuenerunt, ut verba tex. sonāt,

pro ut, dabo pecuniā ut des Stichū:
 tunc enī verba non videntur apta ad ven-
 ditionē, quod videtur sensisse Paul. Cas.
 in d. l. fin. nu. 3. in fin. & non relato De-
 cio, idē cōprobat Corras. d. lib. 2. miscel.
 cap. 9. colorē asserens, q̄ in ea forma cō-
 ueniendi desunt aliqua quæ in vendendo
 interuenire solent: vsu enim constat hūc
 contractum cōer non fieri sine tractatu
 & contentione ex vtraq; parte: quia al-
 ter carius vēdere, alter vilius emere stu-
 det, ut in l. si voluntate C. de rescin. vend.
 & ideò cū I. C. in d. l. fin. referat verba
 cōventionis, rectē intelligi potest, ita nu-
 dē conuentū fuisse: ac proinde ex tali mo-
 do conuentionis non resultauerit vēditio,
 eò q̄ deficerent consueta & quodāmodo
 naturalia illius contractus. Sed nec ista
 interpretatio omnino vitat difficultatem
 d. l. s. §. 1. ff. de præscr. verb. cū nec ibi
 constet de maiori tractatione ut venditio
 esset: nisi nouè respōdeas, ibi tradi doctri-
 nā, in d. l. si. principaliter factū referri.

19 Aliter Rip. in d. l. 2. nu. 31. vers. du-
 bitatur, ff. si cert. pet. intelligens d. l. fin.
 quādo pecunia quæ datur, non æquualet
 rei acceptæ, ut sic tex. in d. §. 1. l. s. intelli-
 gatur quādo pecunia & res paris valo-
 ris sunt: quod ibidē videtur sensisse Ias.
 ad fin. ibi, quando precium est con-
 dignū: & tam Rip. quā Ias. addu-
 cūt in argu. glo. in l. 1. §. 1. ff. de superfic.
 Sed hæc interpretatio prorsus reijciēda
 videtur, tum quia multū diuinat subauditq;
 ad vtramq; l. tum quia non magis in vna
 q̄ in altera aliquid exprimitur de æqui-
 ualentia precij: nec aliquid obstāt verba
 d. l. fin. ibi, p̄ portione, nō enī sunt ver-
 ba cōventionis, nec ad rem uel precium

referuntur, ut Rip. malè accepit, sed verba sunt I. C. dubitantis quod contractus genus inde resultet, ut ex litera facile constabit: maxime quod paruitas precij non tolleretur nomen emptionis, ut in l. si quis donationis, 38. ff. de contrah. emp.

20 Aliam interpretationem ut suam et à ceteris diuersam tradit Corras. in d. loco, intelligens differentiam esse inter verbum pecunia, et verbum precium, ut d. l. fin. procedat quando nomine pecunie datur: At d. §. 1. l. s. quando datur nomine precij: et ita scripsit Alcia. in d. l. 2. nu. 27. vers. idcirco, ff. si cer. peti. Sed ea declaratio continere poterit veram limitationem ad d. l. fin. non verò directam interpretationem, nec veram conciliationem ad ea iura: Nam sicut Celsus in d. l. fin. loquitur per verbum, pecunia, ita Paulus in d. §. 1. l. s. Quapropter talis interpretatio afferri non debuit, contra literam quam explicare intendit. Color tamen quem Corras. affert. contemnendus non est ad interpretationem Decij, ut sup.

21 Nec omitto aliam interpretationem Steph. Forcat. dialo. 49. qui fingit in d. l. fin. alterum obtulisse pecuniam pro re quam emere volebat: alterum verò. s. rei dominum, se excusare, et vendere nolle: tandemque ob preces volentis emere, pecuniam accepisse, et rem dedisse: ut tunc non venditio sed mutua donatio resultet, quæ ob causam vocatur. Sed ea interpretatio multa subaudit ad literam utriusque text. quo nomine reiicienda est, maxime quòd etiam concurrentibus ijs quæ Forcat. fingit, nihil impediabat venditionem resultare. Nec preces alterius id

impedirent, cum tandem venditor roganti morem gereret: id enim consentire est, imò et maior coactio non tollit nomen actus: nec ipsam voluntatem, si credendum est I. C. in l. si mulier, §. penul. ff. quod met. caus.

22 Patet igitur magnam esse difficultatem in intellectu d. l. fin. et conciliatione eiusdem, cum d. §. 1. l. s. ff. de præscr. verb. ut non immerito Budens inter Celsum et Paul. antinomiali dicere potuisset. cum eadem ferè sint utriusque verba, contrariae verò decisiones. Cui difficultati nulla ex tot interpretationibus satisficit. Ex quo mihi fit verosimile Celsum in d. l. fin. strictam iuris subtilitatem respexisse, ut aliàs inquit I. C. in l. si tibi pecuniam, ff. si cert. peti. §. l. si fundus, §. si pluris, ff. de pignor. in l. si tibi, ff. de dona. in l. 4. §. fin. ff. de manumis. et alibi sæpè: ut curiose obseruat Tiraq. de retrac. ligna, §. 35. glo. 1. n. 18. Unde ex cõni usu loquendi raro vel nunquam procedet d. l. fin. et cõnis interpretatio: agentes enim de emptione et venditione, eo verbo dandi, inuicem virtutur, nec ideo emptio esse desinit: Verba enim testatorum et contrahentium. (qui sæpius imperiti sunt) ad iuris definitiones trahi non debent, ut prudenter admonet I. C. in l. non aliter, §. 1. ff. de lega. 3.

23 Ex scriptis autem declarationibus eligenda videtur ea quæ ex Dec. et Cas. retulimus, iuncta consideratione Corras. Quæ tamen ultra eos ex quadam recepta limitatione, maiori auctoritate iuuabitur: considero enim ex mente scriben. eam confirmari, dum cõr intelligunt d. l. fin. in casu dubio, ut litera sonat: secus ubi cõijcetur, cõtrahentes agere de emptioe: vel ubi verbum

bu emēdi seu vēdēdi ab eis platū fuisse, tunc enim non procedet d.l. fin. sed vera emptio resultabit, ut sentit Alberi. ibi: & apertius Salic. nu. 5. & ibidem Fulgo. nu. 5. dicens ita tenere DD. Et ita ex Bar. & alijs, ut receptissimū refert Ias. ibi col. 1. & nouiss. Costal. & nemine relato secure tradit Rip. in d.l. 2. nu. 30. in fin. ff. si cert. pet. 1. & ibidē Curt. nu. 34. in fi. dicens id esse de mēte DD. & ibidē Ioa. Prat. in fin. & Bal. Nouel. in rub. ff. de uerb. obl. nu. 39. Ferret9 in l. iurispergentium, nu. 38. ff. de pact. Et sic uides hanc limitationē receptissimā esse.

24 Cauebis ergo ab Alcia. contradicente in comment. de eo quod inter. nu. 27. Sed magis cauebis à Hiero. Butigel. in d.l. 2. nu. 46. ff. si cert. pet. ubi incaute contrarium pro recepto scribit, asserens communem opin. procedere, & DD. communiter intelligere d. l. fin. etiā si in cōuentione partes utātur verbo, emere, vel vendere: Sed ex predictis uides contrarium receptissimū esse, quod ipse agnoscere debuisset, cum referat de hoc se à discipulis admonitū fuisse. Nec obstat argu. Alcia. d. loco, dum arguit non esse standum nomini à contrahentibus expresso: Respondeo enim id tantum procedere quando conuentio nomini repugnat, secus autē ubi conuentio & nomen se cōpatiuntur, ut diximus in cap. preced. nu. 2. Hic uero uerbum, dare, non adeo repugnat uenditioni, ut probauimus sup. hoc cap. nu. 14. & sequē. Nec erat cur uerbū dare (quod ambigū est) preponderaret specifico uerbo uendendi uel emēdi, cum in toto iure generi per speciē derogetur.

25 Sic enim rigor & subtilitas d.l. fin. communiter limitatur, ne procedat quādo in cōuentione exprimitur nomen precium, etiā cū uerbo dare, ex utraq; parte: tunc enim emptio eirt: & ita pro limitatione, saluabitur quod Corras. dixit ubi sup. & ita limitat Paul. in eadem l. fin. nu. 4. & ibi Ias. in 3. limitat. col. 1. & alij quos sequitur Alex. in d.l. 2. nu. 6. vers. hoc sing. & ibi Rip. n. 31. in princ. Alcia. n. 24. Parpal. nu. 15. etsi maxime contradicat Butigel. in d.l. 2. nu. 47. aliquid uariet Ias. ibi ad fin. ut statim referam. Et pro hac communi limitatione ultra DD. adduco tex. ita loquentē de uenditiōe per uerba illa, dare & precium, in l. conuenit. 65. ff. de contrah. emp. ubi melius probatur quā in l. 4. ff. de usur. quae adduci solet. Nec recedendum uidetur ab hac recepta declaratione, concurrunt enim tunc omnia emptioni apta, & congruit quod de precio inquit tex. in l. fin. C. de præd. Decur.

26 Nec teneri potest quod Ias. tentauit in d.l. 2. ad fin. ff. si cert. pet. intelligens hanc limitationem quādo uerba sunt geminata, p. precio & nomine precij. quod merito damnat Alcia. ibi: illa enī uerborum geminatio nihil substantiæ tūc inducit, ut alibi inquit I. C. in l. pediculis §. Labeo, ff. de aur. et arg. lega. Sic etiā d.l. si. limitatur nisi res esset uenalis, quia tunc in terminis d.l. resultaret uenditio, ex præsumpta mente contrahentiū, argu. l. 1. C. de rer. permu. cum ijs quae ad eam l. diximus in. 1. cap. huius par. Et colligitur ab Exca de pact. nu. 517. & tradit Bal. non relatus, in d.l. fin. col. 2. in. 1. oppos. eiusdem col. quos libenter sequor, ut restrin-

restringatur scrupulosa subtilitas Celsi
in d.l. fin.

27 Ex prædictis verò (si cum iudicio
aduertas) satis liquet magis esse de mē-
te scribent. ut in prædictis limitationibus
pvt expresso verbo emere vel precio
venditio resultet, etiam adiecta clausula
vt dominium transferatur: quia secundū
DD. idē effectus resultabat ex verbo
dare, & tamen eo non obstante, ita limi-
tant d.l. vt sup. nu. præced. Nec obliga-
tio transferendi dominium venditioni re-
pugnat, vt superius probauimus: quod
memoro vt caueas à Ias. malè cōtra sen-
tiente in d.l. naturalis. s. §. 1. nu. 4. vers. in d.
si venditor, ff. de præscr. verb. & à Ru-
beo in l. non solum. §. morte, nu. 365. ff. de
nou. oper. nunc. dum citat d.l. fi. quasi ibi
expressum fuerit verbum emō, quod est
contra veram & receptam limitationē.

28 Materie utilitas prætemittere non
sinit articulum præcedentibus consequē-
tem, an quod dictum est de precio in ven-
ditione, æquè procedat in locatione: in
qua idem iuris esse, receptissimū hucusq;
est, cum glo. l. s. §. at cū do. verb. si res.
ff. de præscr. verb. per tex. ibi, glo. etiam
in l. si olei. C. locati, glo. in princ. Instit.
de locat. glo. in l. 1. §. si quis seruū. ff. de
pos. glo. in l. 2. verb. mercede, ff. locat.
Bar. & DD. cōmuniter in dict. locis,
Paul. in d. §. si quis seruum. Nouiores
Baldui. Baro. Steph. in d. princ. Inst.
locat. Anto. Gome. de contract. c. 3. nu.
3. Et sic vides receptissimam opinionem,
vt merces in pecunia numerata sit de
substantia locationis, nec aliter locatio di-
ci possit, sicut sine precio in eadem pecu-
nia non dicitur venditio. Pro qua cō-

muni opinione principaliter citatur tex.
in d. §. si quis seruum. Et in d. §. at cū
do. qui verè vrgent: à glo. etiam in d. §. si
quis seruum. citatur l. si vir. ff. de donat.
int. vir. & vxor. & l. si conuenerit, ff. cō-
muni diu. l. quam etiam ad id citat Bal-
duin. vbi sup. & pro ea lē opinione eg-
nouè expendam tex. in l. 6. ff. de præf.
verb. vt infra.

29 Quibus non obstantibus verior mihi
videtur noua opinio, quam tentauit Ioan.
Corras. lib. 2. Miscel. c. 11. quot autē &
qualia nos addamus peritorū sit iudiciū.
Probatum est igitur, veram locationē
dari interueniente mercede in quacumq;
re, non tantū in pecunia numerata: quod
necessariò euincitur ex d.l. si olei. cuius li-
tera stare nequit, si communis opinio te-
neatur vt infra: addo etiam tex. in l. &
hæc distinctio. 38. vel secundum Floren.
35. §. fin. ff. locat. vbi I. C. securè inquit lo-
cationem esse in ea conuentione, si pro-
ponatur inter duos conuenisse, vt
alter alterius fundum ita condu-
ctum haberet, vt fructus mercedis
nomine pensarentur. Vides ibi mer-
cedem in fructibus non in pecunia, resul-
tare tamen veram locationē, nec dici pōt
cum Glosel. ibi præcessisse cōuentionem
de mercede in pecunia: litera enim plane
repugnat, cum refert primam loc. indi cō-
uentionem, non aliam de modo soluendi.
Pro hac parte facit tex. (qui aliter ma-
lè restringetur) in l. licet, C. locat. ibi,
certis annuis quantitatibus: quæ ver-
ba non magis ad mercedem in pecunia,
q̄ in fructibus applicari possunt. Imò si
de pecunia tantū ageretur, aptius in sin-
gulari starent verba annua quātitate,

ut iura solent: id etiam colligitur ex quaestione & Iecisiōe tex. ibi agentis de sterilitate fructuū. Et ita in mercede fructuū loquitur tex. in l. excepto, C. eod. licet glo. & DD. violent. Cōtra communem etiā urget tex. in l. si merces, 25. secundum Florenti. vel, 28. §. vis maior. ff. locati, ubi I. C. locationem appellat, tam in conducente ad pecuniam, q̄ ad quotam fructuum, licet glo. & DD. cauillētur: Ad idem etiā induci pōt tex. in §. ad eō Instit. locati, ibi, quādiu pētio siue redditus p̄stet:
 ○ Vbi de Emphyteusi dubitabatur, an ex pensione in pecunia diceretur venditio, an ex mercede in fructibus diceretur locatio: & sic p̄supponit tex. non esse substantiale, nec necessarium ad locationem, ut merces sit in pecunia numerata. Pro eadem parte cōtra communem retorquod. l. si vir. 52. ff. de donat. int. vir. & vxor. Ibi enim I. C. in locatione mercedem requirit, non pecuniam, idq̄ magis significat cum distinguit inter depositū et locationē, differentiam enim tantū constituit, an gratis, an cum mercede fiat.

30 Pro eadem parte similiter retorquentur alia iura à glo. & DD. malè citata. I. C. enim in d. l. 2. ff. locati, & Imperat. d. princ. Inst. eo. l. dum ponunt similitudinē locationis & venditionis, diuersis vocabulis vtuntur dicentes, quod sicut venditio sine precio stare non potest, ita locatio sine mercede: & sicut in venditione certum precium, ita in locatione certa merces requiritur: Ex qua traditione iudicio meo satis euincitur contra glo. & omnes similitudinem horum contractuum non in eo stare, ut in utroq̄ necessario requiratur precium in pecunia numerata, sed potius

locationem non dari si gratis fiat, necessariamq̄ in ea mercedem esse, sicut in venditione precium necessarium est: & sic in locatione iura tantū requirunt, ne gratis fiat, non verò certam mercedis qualitatem. Si autem in locatione precium in pecunia numerata necessarium foret, repeterent quidem iura illa idem verbum precium, quo in venditione vtuntur, iuxta vulg. l. si idem C. de codic. quæ inductio magis urgetur ex verbis l. fin. C. de p̄ced. decur. ubi dicitur verbum, precium, tantū ad venditionē referri, non ita necessario ad alias conuentiones, quod falsò dictum maneret, si vera esset communis opinio in locatione pecuniam numeratam requirens.

31 Quo sensu similiter accipiendus est Vlpian. in d. l. si conuenerit. 23. ff. communi diuid. ubi agit de socero & genero inter quos cōuenerat, ut alternis annis fructus perciperent: & eodem modo de socijs ita inter se conuenientibus, quæ actio tunc detur, si alter alterum impediatur: vel faciat ut fructus sequentis anni corrumpantur, & respondet I. C. puto magis cōmuni diuidendo iudiciū, quàm ex conducto locum habere, quæ enim locatio est, cum merces non intercessit? Putant glo. & DD. I. C. illis verbis respexisse axioma supra reiectum, q̄ locatio sine mercede in pecunia non detur: At I. C. verius respexit in tali conuentione deficere mercedem in locatione necessariam: ibi enim neuter ex contrahentibus pro suo tempore aliquid alteri soluebat, nec alter alterum magis dominum recognoscebat, ideoq̄ agi non potuit ex conducto vel locato: non autem quia merces nō esset in pecunia, iux-

ta supra probata.

○ Mihi etiam pro hac parte contra communem nimis urget, quod iura in materia locationis nunquam requirunt mercedem in pecunia numerata, sed tantum mercedem: quia gratis non dicitur locatio, imò in eodem tractatu locationis iura aperte et secure agunt de mercede in fructibus, et ita non est credendum si pecunia numerata in locatione necessaria esset, iuris conditores id in tractatu locationis omissuros fuisse: satisque omissum censeretur, cum speciatim non exprimitur, et consequenter precipuum fundamentum communis opinionis tantum sumitur ex iuribus extra tractatum locati et conducti, in quibus principaliter de alia re agitur, non de explicanda natura et substantia locatiōis, quod doctos et prudentes non parum mouere debet.

32 Tandem redeundo ad d.l. si olei. C. locati; necessario ex ea deducitur hæc opinio, verba autem l. ita habent: Si olei certa ponderatione fructus anni locasti, de contractu bonæ fidei habito, propter hoc solum quod alter maiorem obtulit ponderationem, recedi non oportet. Vides ibi locationem non in pecunia, sed pro quantitate olei: vides contractum bonæ fidei, et planè locationem dici, et ab ea recedi non posse: quæ omnia veram locationem necessario exprimunt: Glo. enim et doct. retinentes opinionem suam supra reiectam, respondent tex. improprie loqui, qua responsione facile erit, omnia iura negare. Imò licet ea impropriatio quoad verba admittatur, nunquam DD. effugient, cum tandem ea l. conventionem illam

appellet bonæ fidei, quod non diceret de contractu innominato, ut glo. et DD. malè accipiebant: quæ inductio adeo DD. pressit, ut Bar. et alij confugiant ad miseram diuinationem, quod res ibi exposita fuerit locationi, atque ideo contractus locationi similis maneat, sicut de re venali habetur in l. i. C. de rer. permut. quæ id nullatenus probat, nec ita extendi debet, ut deduxi in l. cap. huius par. nec patitur litera d. l. subauditionem illam de re locationi exposita, ut agnoscit Fulg. ibi, respondens ex diuersa litera, quæ hodie reperitur in libris emendationibus, bona fide, non bonæ fidei. Sed DD. cauillationes magis tolluntur ex eo, quod d. l. principaliter decidit, non posse ab eo contractu recedi, quod indicat locationem esse: si enim fuisset contractus innominatus, liceret penitere et ab eo recedere, iuxta reg. l. si pecuniã. ff. de condict. ob caus. Nec toleranda est misera alia diuinatio, ad quam confugiunt Bar. Ang. Bald. Salic. Fulg. respondentes ibi rem non fuisse integram, sed oleum ex parte conducentis solutum: quam cauillationem sequitur etiam Alex. in d. l. si pecuniam. nu. 8. Ias. col. 3. nu. 4. quod planè est de struere literam, non interpretari. Itè tex. loquitur de locatione unius anni, et mercede in ponderatione olei, qua si oleum esset de fructibus rei locata: et ideo non est verosimile, quod solutio iam facta esset, sed potius re integra querebatur, an à conventionem recedi posset, quod lex negat: necessario præsupponens locationem esse, quæ consensu perficitur quo fundamento tex. ibi vitur, non autem quod res integra non esset, ut DD. malè diuinabant, in quas angustias se immersos fatentur ex eo, quod impossi-

impossibile putabant veram locationē dari sine mercede in pecunia numerata, & ita magnus Bar. ibi fatetur se aliter l. illam defendere non posse, libenter verō contrariū probaret, si assecutus esset sine pecunia ex alia mercede locationē consistere, ut satis supra probauimus. Salic. autem (cuius lectura in Bal. transcripta fuit) in d. l. si olei, respondebat locationē dici etiā sine pecunia, quando merces constituitur ex fructibus colligendis ex re locata: Et ita Loriot. neminē referens, de pact. Axiom. 129. Sed hæc traditio iure non probatur, maxime cum d. l. si olei, indistinctè loquatur, & tex. in d. §. vis maior l. si merces, ut non liceat restringere ad fructus rei locatæ.

33 Vides igitur hanc nouā sententiam multis iuribus & fundamentis probabiliore, ut ita ferēda sit qualis qualis responsio ad fundamenta cōis opinionis: fateor tamen pro communi vrgere verba d. §. si quis seruum l. i. ff. de pos. & l. §. at cum do. ff. de præf. ver. licet Corras. vbi supra nullā difficultatē ex illis iuribus resultare putet, facile vno verbo respondens, pecuniā ibi accipi pro quacūq; re, non verō strictè p pecunia numerata, ex Vlp. et Paul. in l. pecuniæ. 178. et 222. ff. de verb. signif. vbi id traditur non tantū referēdo antiquitatē, sed etiā ad intellectū legum, conuentionumq; & testamentorū. Sed duriuscula videtur ea interpretatio, cum Iureconsulti simpliciter pecuniā nominātes, de pecunia numerata intelligere soleant, l. singularia (cum alijs) ff. si cer. pet. Bar. in l. talis scriptura ff. de leg. i. aliud autem fit per extensionem l. i. §. fin. ff. de constit. pecu.

⊙ Ego separandū puto d. §. si quis seruum

a d. §. at cum do. & i. ad d. §. si quis seruum, aduerto I. C. in §. præced. tractasse, si Balneatori vestimenta seruanda dentur absq; mercede, actionē depositi cōpetere: si cū mercede ex cōducto agi: Deinde in d. §. tradit, si dominus seruum in pistrinum custodiendū cōiecerit, mercesq; interuenerit, ex parte domini & pistrinarij, ex locato & cōducto agi posse: & sic cum declarat principaliter, quid locatio sit, nō loquitur per verbū, pecunia, sed per verbū, merces: Deinde subdit, & si operæ serui cum custodia cōpensabantur quasi genus locati & cōducti interuenit, sed quia pecunia non dat præscriptis verbis actio competit. Inde igitur colligūt gl. & DD. Axioma supra reprobatum, sed cum tot iura obstant, magis tolerari debet responsio Corrasij, ut verbū, pecunia, nō maiore vim habeat, q̄ verbū, merces, in eodem tex. platū. Aduerto enī I. C. proximè de mercede locutū, dū principaliter contractū nominabat: ideoq; non est diuersa doctrina colligēda, ex verbis postea mino principaliter ad eā rē prolatis, tandēq; dicēdū est in secūdo casu contractū esse innominatū, nō locatiōis, quia serui operæ mercedē propriē nō inducebāt. Custodia enī serui eius operis equiualece cēsebatur & sic ex neutra parte merces accedebat: ideoq; deficiente mercede, nō potuit vera locatio resultare, secūdū iuris regulas, non verō ex eo q̄ merces non esset in pecunia nūerata, ut gl. & DD. intelligebāt: quæ interpretatio ahibi non tradita, magis è mente I. C. videtur, nec viris emūctæ naris fortasse displicebit.

34 Magis obstat tex. in d. §. at cum do. Cuius verba habent, At cum do ut

⊙ G facias,

facias, si tale sit factum, quod locari soleat, puta vt tabulas pingas, pecunia data locatio erit, sicut superiori casu emptio. si res sit, nō erit locatio, sed nascet' vel ciuilis actio, in hoc q̄ mea interest, vel ad repetendum condictio. Quae verba ingenue fateor nimis pro communi opin. vrgere, cum I. C. non solū in locatione pecuniam requirat, sed addat vt superiori casu in venditione, in qua certissimum est pecuniam numeratam requiri, & ita videtur reijci solutio Corras. intelligentis pecuniā pro quacumq; re. Sed pro sustinenda veritate oportet similitudinem illam accipi non per omnia, vt Alias accipitur in l. i. cum ibi notatis. ff. de leg. i. & sit sensus, q̄ sicut ex re & pecunia resultat veditio, ita ex pecunia pro facto quod locari solet, resultat locatio: non q̄ de substantia pecunia numerata ad locationem requiratur: Id enim principaliter non tractat I. C. ibi, petendumq; est ex tract. de locato.

Sed replicari poterit pro communi ex alia inductione, cui nō satisfacit Corras. Glo. enim & DD. arguere videtur ex alijs verbis tex. ibi, Si res sit, non erit locatio. quae accipiunt ad differentiam pecuniae, vt sit sensus, data pecunia numerata esse locationem: data alia re, contractum esse innominatum. Ego vero nec ob id recedendum puto à veritate semel probata, consideroq; ea verba accipienda nō pro differentia mercedis in pecunia vel in alia re. Pecunia enim praecedebat in ablatiuo casu, quo etiā repetitio fieri debebat quoad aliam rem, si idem thema retineretur, ita enim docet rō recti sermo-

nis, & ita bene sentientes agnoscent, vt scilicet secundum sensum glo. & DD. ductus orationis ita concipi deberet, pecunia data locatio erit, re alia data nō locatio. & ca. Cum aut I. C. subdat in nominatiuo casu, si res sit, intelligo magis ea verba referri ad differentiam facti vel rei in locationem deducte q̄ ad mercedem ipsius, vt sic I. C. differentiam constituat inter factum & rem, vt locatio sit, data mercede p̄ facto, quod locari soleat, non ita si pro re merces detur. Quae traditio I. C. obscurissima est, nec à me plana reddi potest, satisq; est, vt ad rem, de qua agimus, aliquatiter ostendatur, verba illa I. C. non exprimere quod DD. colligunt, maxime cū insignis Paul. Cast. ibidem asserat literam esse difficillimam & tenebrosam, adeo q̄ putet, si I. C. reuisceret, non posset literam sustinere, & ita nouiores ibi agnoscunt.

35 Quibus in angustijs putabā ea verba intelligenda, vt differentiam constituāt inter factū locari solitū, & aliam rem quae nō tā apte locari dicatur: Quāuis etiā gratis fieri nō soleat, vt scilicet priori casu facti sit ppria locatio, i secūdo rei, nō ita, sed cōtractus innominatus: Exēplūq; sumi pōt ex l. solēt 16. ff. de praeser. verb. vbi I. C. agit de ijs qui dominis seruos fugitinos indicant, eosq; dicit indicationis mercedem accipere solitos, & tamen non resultare tunc locationem, sed contractum innominatum: quod nemo in tāta difficultate hucusque aduertit. Sed haec alias latius, ad rem enim nostram sufficiat ostendere, non probari ex d. §. pecuniam numeratam esse de substantia locationis. Illud tamen non omitto diffi-

cilia

cilia verba d. §. non esse accipienda, quasi in facto solito locari, data mercede, sit locatio, non ita in re locari solita, ut verba sonare videtur: Contrarium enim verius est, prout in vestibus scenicis vel alijs rebus ad hominum lusus locari solitis: In his enim mercede data locatio est, ut probat tex. in §. fin. Inst. de locato, & in l. sed etsi quid 19. vers. sed an locare, ff. de usufr.

36 Retenta autem hac sententia contra communem, ne pecunia numerata sit de substantia locationis restat respondere ad tex. à me nouè adductum in l. insulam 6. ff. de præscr. verb. in quo pro communi subtilis inductio latet. Habet enim I. C. ibi, Insulam hoc modo vendidi, ut aliam reficeres: Respondi non esse venditionem, sed ciuili actione incerti agendum. Vides ibi insulam, datã ut alia reficeretur, locationem tamẽ non resultare, sed contractum innominatum: vnde videretur induci posse pro communi, locationem non fuisse eo quod merces in pecunia numerata non fuerit, maxime attendenda recepta reg. quæ ex ea l. colligitur, ut nomen à partibus expressum non attendatur, sed qualitas cõventionis. Sed pro veritate suppositiõis supra probatæ responderi posset, quod I. C. ibi principaliter intendit, non esse attendendum nomen cõventionis à partibus expressũ. Quod si instes, non debuisse I. C. tunc dicere, ex ea conuentione resultare contractum innominatum: Respondebitur, forsan ex nomine venditionis à contrahentibus expresso colligi, eos de locatione non agere, & ideo in dubio censetur contractus innominatus, iuxta l. 1. vers. quoties, ff. de

æstim. actio. cum supra traditis ad l. fin. ff. de cond. ob causam. Vel nouè dici poterit in ea l. non resultasse locationem, quia non constabat, artificem esse eum, qui ad refectionem insulæ obligabatur. Si autem hoc diuinatorium dicas, replicabo, non minus diuinatorium esse intelligere, quod artifex esset: replicabo item multo maiorem esse numerum non artificum. Si etiã instes, ad quid ergo obligabatur, si artifex non erat? Respondebo eum obligari ad reficiendum per artifices cura & expensis proprijs, ut in multis experientia docet, & alibi sentit I. C. si bene intelligatur, in l. 11. §. vlt. in fine. ff. de leg. 3. Apud Lusitanos verò tutior erit noua illa sententia, ut locatio dicatur etiam si merces nõ sit in pecunia, ex clara Ordinatione lib. 4. tit. 60. §. penul.

37 Vides igitur in ea re multa iura nouè explicata, plures difficultates enodatas. Cuius inuestigationis effectus non leuis est: nã si locatio fuerit actio bonæ fidei erit: si contractus innominatus: stricti iuris, iuxta §. actionum, cū materia Instit. de actio. Sic etiam si locatio fuerit non licebit poenitere, sed consensu perficietur: in contractu autem innominato ante implementationem poenitere licet, d. l. si pecuniã, l. iuris gentium in principi. ff. de pact. Sic etiam ad remissionem pensionis quæ ob sterilitatem in locatione conceditur: in contractu innominato non ita in iure reperitur, secundum Cur. in l. 2. nu. 21. ff. si cert. pet.

Sed pro utili Rub. ornamento circa venditionẽ superius tractata sufficiãt: quoad eã verò rescindendam, iam ad l. ipsam 2. (Deo auspice) progrediamur.

L. 2. Imp. Diocle. & Maxi. Lupo.

Rem maioris precij si tu vel pater tuus minoris distraxit, humanum est, ut vel precium te restituente emptoribus, fundum venundatum recipias auctoritate iudicis intercedente: vel si emptor elegerit, quod deest iusto precio recipias. Minus autem precium esse videtur, si nec dimidia pars veri precij soluta sit.

SUMMARIUM.

- 1 **R**efertur quāplures materiā huius l. tractantes.
- 2 Nouē contra omnes probatur hanc l. nouum ius induxisse. & inde multa iura explicantur, vsque ad nu. 7.
3. Contra glo. & omnes explicatur l. si quis cum aliter, in 2. par. ff. de verb. oblig.
- 9 Agitur de intellectu tex. in l. res bona fide, ff. de contrah. emp.
- 10 Explicatur §. fin. l. iure succursum, ff. de iur. dot. & nu. 11.
- 12 Vtiliter tractatur, an coniugi laeso in estimatione rerum dotalium succurratur, etiā si laesio modica sit. vsque ad nu. 14.
- 15 Agitur de ratioe specialitatis, cur in estimatione rerum dotalium etiā minor laesio emendari debeat, & nu. 16.
- 17 Explicatur quo remedio laesio tunc emendari debeat, & nu. 18.
- 19 Infertur ad alia iura in q. heredis vendēti ex iussu testatoris.
20. Explicatur l. Lutiū, ff. famil. ercis.
- 21 Explicatur l. si ea pactio, C. de usuris.
- 22 Traduntur aliqua in terminis huius l. scitu digna, contra Molin. vsq; ad nu. 24.
- 25 Agitur de intellectu l. scio, ff. de in integ. rest. & traduntur multa vtilia, vsq; ad nu. 27.
- 28 Declaratur quae laesio indigna sit restitutione.
- 29 Agitur de intellectu tex. in l. 3. C. ex quib. caus. maior. vsq; ad nu. 31.
- 32 Exactissimè tractatur de intellectu. §. idem Pomponius, l. in causae, ff. de minor. & traduntur plurima, scitu dignissima, vsq; in fin.

Prima pars L. secundæ.

C. de rescin. vend.

CAPVT PRIMVM.

Excisionem
huius l. ce-
leberrimã,
& usu fo-
rensi fre-
quētissimã
verè asse-
rūt scribē.

omnes: eamq; honesta dote ornarunt glo.
Cyn. Bar. Bal. Salic. Fulgo. Paul. hic:
non minis etiam Rom. Alex. Aret.
Ias. Claud. post Bar. in l. si quis cū ali-
ter, ff. de verb. oblig. De materia etiam
non pauca tradunt Anto. Burg. &
August. Bero. post Imol. & Panor.
in. c. cū dilecti, et. c. cū causa, de emp.
& vend. plenius autem cæteris duo re-
petentes hic Pantal. Crem. & Hierō.
Cagnol. nonnulla etiam transcripserunt
Fabian. & Anto. Gomet. ille in tracta.
de emp. & vend. q. 8. hic in lib. de cōtrac.
c. 2. Aliqua etiã in materia tradit Ma-
the. Afflic. in. c. 1. de feud. dat. in vim l. cō-
mis. non pauca etiam tradit Molin. de
cōmerc. q. 14. à nu. 170. ad nu. 184. & in
alijs locis eiusdem lib. Multa etiam non
vulgaria tradit celeberrimus Doctor,
venerãdus præceptor meus M. Az-
pilcueta Nauarrus, in c. nouit, 6. notab. à
nu. 46. vsq; ad fin. de iudic. doctè & vili-
ter D. Couarru. à Leiuã, lib. 2. resolut.

c. 3. & sequen.. Aliqua etiam tradit
Stepha. Forcat. dialo. 100. Rebus. in 2.
tom. ad ll. galli. pag. 179. cum sequen. &
M. Mant. lib. 1. locor. cap. 6. Alios etiã
minutula & particularia ad hanc l. tra-
dētes, in eius discursu referam. Post tot
autem viros doctissimos, non deerunt qui
putent, non tã scribendi iam, quã trans-
cribendi locum relictum: qua nota est
plures, ijdemq; non incelebres authores
teneantur, res ipsa (Deo duce) ostēdet,
quã à natura mea transcribendi vitium
abhorreat.

2 Ante alia ad fundamētalē cognitio-
nē et intellectū plurimarū legū offert se
inuestigatio, alibi fortasse nunquã audita,
neq; scripta: quæ licet in fronte Schola-
sticis tantū theoreticam subtilitatemq; pro-
mittere videatur, in recessu tamen &
practicis vtilitatē afferet. Ea igitur est,
an hæc l. nouum ius introduxerit, & an
tempore Iureconsultorum, quorum res-
ponsa extant in pandectis, notum fuerit
remedium huius l. succurrentis contra-
henti læso ultra dimidiam iusti precij.
Ex mente autem omnium scriben. aper-
tè colligitur eos sine dubio intelligere,
hanc l. nouum ius non attulisse, sed Iure-
consultis antea cognitum. Vnde sæ-
pissimè omnes scribentes tanq; concordã-
tem principaliter citare solent l. si quis

cum aliter, 36. ff. de verb. oblig. alij etiam citant l. res bona fide, ff. de contra. emp. alij l. iure succursum, ff. de iure dot. De quibus & alijs inferius ordinatim agemus, ostendendo nihil minus ea iura respexisse quæ decisionem huius l.

3 Ego contra glo. & omnes hucusque scribent. verissimum credo, Dioclet. & Maxim. Imperatores, novè hoc ius induxisse: ac proinde Iureconsultis (quorum responsa in libris digestorum habemus) nullatenus hoc remedium cognitum fuisse: ut hinc multarum ll. verus sensus appareat. Id autem mihi verisimile fieri incepit, quia diligentius advertens ad iura quæ DD. citant, comperi, nihil in eis de remedio huius l. sancitum. Advertēbam etiam in responsis Iureconsultorum, nullum extare verbum quo certa læsionis quantitas distinguatur, ut hæc l. novè constituit. Sic etiam expendebam in titu. seu tracta. proprio, ff. de rescin. vend. nullum huius rei vestigiū reperiri. Considerabam item tam insignem iuris decisionem, si eo tempore extisset, perspicue exprimentam fuisse: cum Iureconsulti ipsi ita admoneant in ijs quæ notabilia sunt, ut sup. ad alia dixi in rub. per tex. in l. item apud Labconem. §. ait prætor ff. de iniur. vers. ea enim: Ad hæc ponderabam, nec in constitutione aliqua alterius principis mentionem haberi huius remedij & electionis, nisi in constitutionibus eiusdem Diocle. huius l. authoris, ut diligens lector comperiet ex l. si voluntate, infr. eod. in fi. & l. i. infr. si maior fac. alien. rat. hab. Id etiam probari putabam ex verbis huius l. dum ad hoc sola æquitate & humanitate fundatur, non obscure significans di-

versum ius antea fuisse: & iuxta ea quæ scripta erant, nullum remedium læsis in precio competere: quæ inductio fortius urgebit, attenda recepta traditione DD. circa æquitatem & ius scriptum in l. placuit, C. de iudi. in l. i. C. de legi. & alibi sæpè.

4 Ad eandem suppositionem, ultra præcedentes considerationes, contra glo. & omnes scriben. iam videbā manifesta verba I. C. Vlpiani, in l. in causæ. la. 2. (quæ est 17.) §. idem Pomponius, ff. de minor. qui ab omnibus in hac materia ubiq; adduci solet: Vlpian. enim cū Pōpo. indistinctè ait, in precio emptiōis & vèditionis naturaliter licere cōtrahentibus se circumvenire. Quæ verba non admittunt commentitias subauditiones extrariasq; restrictiones DD. ea limitantium ex decisione huius l. quod magis constabit dum infr. verum sensum d. §. explicabo. Idem non obscure confirmat I. C. Paul. in l. item si precio, 25. aliàs, 22. §. vlti. ff. loca. ubi eadem verba extensius ponuntur, ut liceat indistinctè, quod pluris est minoris emere, vel e contra quod minoris sit, pluris vendere: ita in locationibus et conductionibus. Quæ verba (si verum amamus) non admittunt violentā DD. limitationem: imò si cum iudicio aduertas, non videntur Iureconsulti tam indistinctè & geminatè id circa precium tradidisse, nisi ad significandum quòd eo tempore ex læsione quantumcunq; maxima, nullum remedium prestabatur ad contractum rescindendum: de minore enim læsione non tanta erat dubitatio, nec opus erat tot verba effundere, argu. l. scio,

scio, (de qua in fr.) ff. de in integr. resti.
 Idem colligitur ex I. C. Hermogen.
 in l. & ideo 26. aliàs 23. ff. loca. cū habet,
 prætenu minoris pensionis, si nul-
 lus dolus aduersarij probari possit,
 rescindi locatio non potest. Expen-
 do verba illa minoris precij: quæ huic
 læsioni congruunt, secundum verba huius
 l. ibi, maioris, & ibi, minoris, Expēdo
 etiā in ea l. negatiuā ante verbum potest,
 vt glo. & DD. vtriusq; iur. sepe arguūt.
 Expēdo magis naturam vniuersalis ne-
 gatiuæ, iuxta l. si is qui ducenta, §. vtrum,
 ff. de reb. dub. fulcitur inductio earum, ll.
 ex alia eod. titu. ff. loca. l. si decem: vbi agi-
 tur de errore in dimidia, per eadem verba
 pluris & minoris, vt liqueat Iurecō-
 sultos sensisse de quacunq; etiam maxima
 læsione: & tantum excipitur conductio
 vno nummo facta, quia hæc magis dona-
 tionis iure censetur: l. si quis conduxerit,
 49. vel secundum Florenti. 46. ff. loca. l.
 si quis ante, ff. de acquir. poss.

Idem colligi potest ex Vlpiano, in l.
 à diuo Pio, §. si pignora, ff. de re iud. vbi
 I. C. in distincte & verbis geminatis tra-
 dit non posse quem rescindere conuentio-
 nem, vel acceptationem alicuius rei vel
 summe, pro re vel quantitate sibi debita,
 etiamsi longè minus acceperit. Circa quæ
 tex. DD. anxie torquentur quo ad alia,
 speciatim verò quo ad materiam huius l.
 agnoscentes ex verbis I. C. ibi læsionem
 etiam maximam contineri: ideoq; miran-
 tur quomodo ibi securè & indistinctè re-
 cursus læso negetur: quod putant aduer-
 sari decisioni huius l. adeò vt Roma. &
 aliqui ad id confugerint, vt dicatur ibi

speciale ius esse ob auctoritatem iudicis
 in eo actu interuenientis, vt per Ias. ibi,
 nu. 3. Non enim assecuti sunt I. C. ibi
 loqui secundū sua tēpora, quibus remedi-
 um huius l. incognitum erat. Sed de illo
 tex. alia inferius trademus in q. transacti-
 onis.

6 Tandem hæc inaudita sententia mihi
 satis probatur ex Cicero. lib. 3. offic. dū
 refert vafram calliditatem Pythij vendē-
 toris qui Caninium Equitem Romanum
 circūuenit, steriles & nullius ferè pre-
 cij hortos, fertillimos & magni precij
 esse persuadēs, & illos ita ei vendens, quo
 nōne nullam actionem nullūq; remediū
 emptori læso fuisse, aperte sentit Cicero:
 subdens, quia nondum Aquilius de
 dolo formulas per tulerat: & ita eui-
 denter probat ex læsione quantūcunq;
 maxima, cessante dolo, etiam suo tempo-
 re ius ad rescindendum non dari. Ex ver-
 bis aut Ciceronis satis colligitur, in casu
 quem refert, emptorem læsum fuisse lōgè
 ultra dimidiam iusti precij, tantūq; ex
 dolo & machinatione succurri posse: qd
 etiā colligi pōt ex l. quæro. 40. ff. de actio.
 emp. & l. si vina. ff. de peric. & cōmo.
 rei vend.

7 Nemo igitur iuris vel ratiois peritus
 inauditam nostram sententiam reijcien-
 dam putabit, cum tot iuribus totq; funda-
 mentis probetur, vt sic contra glo. & oēs
 hucusq; scribes, maneat, ex constitutiōe
 hac Diocletiani nouum ius inductum fu-
 isse, quo læsus ultra dimidiam iusti precij
 audiatur, electione aduersario data, ad
 supplendum quod iusto precio deest, vel
 ad rescindendam conuentionem, & re-
 petenda ea quæ vtrinq; data sunt.

Id autem ius incognitum fuisse I. Consultis, quorum responsa in pandectis extant, quæ indistincte omnem læsionem in precio absq; rescisionis remedio relinquebant: vt aperte significant ll. sup. adductæ, dum indistincte habent, ex circumuentione in precio recursum læso non dari. Vnde apparet ratio cur in tractatu vel titulo, ff. de rescin. vend. nulla mentio, nullumq; vestigium huius rei habeatur. Inde etiam eleganter colligitur, cur tantum interueniente dolo Iurecōsulti distinxerint circa quantitatem, vt in l. si oleum 10. §. fin. & l. sequen. vel secundum Florenti. l. si quis affirmauerit. 9. §. fin. ff. de dolo: quasi cessante dolo non esset differentia inter magnam vel parua læsionē. Vereor tamen ne ex tenebris inueterati erroris, plures fortasse nouam veritatis lucem ægre sustineant.

Qua veriori sententia retenta, nihil obstabunt iura quæ à glo. & DD. in contrarium citari solent: & primò d. l. si quis cum aliter, 36. ff. de verb. oblig. quæ duas partes habet, In prima agit I. C. de dolo propriè sumpto, qui tempore cōtractus interuenit, cui doli exceptione succurritur. In secunda parte subdit I. C. Idē iuris esse, & si nullus dolus stipulantis intercesserit, sed res ipsa in se dolum habeat: cū enim quis petat ea stipulatione, hoc ipso dolo facit. Putarunt hucusq; glo. & omnes Vlpianū in d. 2. parte respexisse ius huius l. & inde apud omnes inualuit frequentissima allegatio d. l. qua læsionem ultra dimidiam appellant dolum re ipsa ad differentiam doli ex machinatione. Ego veriùs puto DD. cum glo. ad ver-

ba Iureconsulti hallucinatos fuisse, nihilq; minus Iureconsultum in ea l. sensisse q̄ de remedio huius l. quod euincitur ex eodem Vlpia. & alijs Iureconsultis in locis sup. citatis, dum aperte & indistincte tradunt, læsis in precio nullatenus succurri, nec dolum ex sola læsione censerit. Sed magis id ostenditur ex eadem l. in d. 2. parte, dum habet colū illum tempore cōuentionis non fuisse, solūmq; versari cum postea ex ea stipulatione agitur: quod manifeste indicat, verba I. C. ad decisionem & remedium huius l. nullatenus applicari posse: hic enim fraus & læsio non dicitur nec attendatur, nisi ex tempore cōtractus, non ex eo quod postea succedit, l. si voluntate, infra eod. cum alijs. Verus ergo sensus d. l. est, q̄ in vtraq; eius parte agens in dolo erat: in prima verò fuerat dolus à principio conuentionis: in secunda tempore iudicij. Ideoq; pariter doli exceptio aduersus agentem datur. Exemplum autem secundæ partis facile colligitur ex l. 1. ff. de condic. sine cau. melius verò ex l. 2. §. circa, ff. de dol. excep. prout quando aliquid promissum vel conuentum fuit, ob certam causam postea deficientē: tunc enim in contractu nulla fraus interuenit: dolosè autem ex eo ageretur causa non secuta: Et ita vides I. C. in d. l. nihil sensisse de remedio huius l. nec vllum tradere vlla ex parte huic simile. Et consequenter corruiat frequentissima allegatio, d. l. patetq; eam non intellectam à glo. & omnibus ibi: à glo. & omnibus hic: à glo. & omnibus in c. cum dilecti, de emp. & vend. ab Azo. in summ. huius titu. In quo speciatim reprehendi possent quotquot hucusq; in iure scripserūt, nemo enī

agit

agitur de materia huius l. nemo ex facto consultus respondet, qui statim non citet d. l. si quis cum aliter: quasi concordantem huic l. 2. cum nihil minus I. C. ibi senserit, nec sentire potuerit. Et ultra iam citatos in eo errore ex nouioribus sunt, Costal. in annot. ad l. in causa. §. penul. ff. de minor. §. l. iure, ff. de iur. dot. & Hiero. Verius in Rubr. ff. de verb. oblig. n. 361. Loriot. de pact. Axiom. 91.

9 Ex ea. lē probatione infertur ad tex. in l. res bona fide, 54. ff. de contrah. emp. ubi I. C. Paulus habet in hæc verba: Res bona fide vendita, propter minimam causam inempta fieri non debet: Glo. ibi retinens opin. illam sup. à me reiectam, intelligebat eam l. secundum hanc, ut scilicet I. C. senserit distinguendum fore inter modicam & magnam lesionem in precio: & ita cum glo. DD. ibi: & Connan. d. lib. 7. cap. 9. Sed ea interpretatio necessario corrumpitur ex iuribus sup. deductis, quæ eo tempore ostendunt remedium huius l. cognitum non fuisse: nec à contrario sensu id colligendum erat ex d. l. obstantibus alijs. Verba etiam eiusdem l. non congruunt venditori læso in precio, ut glo. & DD. accipiebant: illud enim verbum, causam, precio applicari non solet: maxime stante l. si quis donationis, 38. ff. de contrah. emp. Nec ibi ulla mentio habetur certæ quantitatis nec electionis, de quibus principaliter & speciatim loquitur hæc l.

10 Verus igitur sensus d. l. videtur, quod ibi nullus fuerat dolus ex parte venditoris: emptor autem volebat ut emptio irritaretur ob leuem causam, id verò ei negatur: quia cessante dolo venditoris, si ulla ini-

nitio reperiat in re, non rescinditur contractus, sed tantum datur actio quanto minoris, l. quotiens, 61. ff. de edict. edic. l. Iulianus, 14. ff. de actio. emp. in specie autem exemplum assignabitur ex l. quod ad servitutes, 75. ff. de euictio. quando res patitur aliquam servitutem: cum glo. & DD. in l. stipulatio ista, §. si quis forte, verb. habuit, ff. de verb. oblig. Cagnol. hic, nu. 173. Sic etiam sumitur exemplum ex l. domum, 57. ff. de contrah. emp. ubi ob magnam rei inminutionem receditur à venditione, non aliter: cum declaratione de qua ibi.

10 Infertur similiter ad d. l. iure succursum, 7. in fin. ff. de iur. dot. cum qua adducitur l. si res, 13. §. 1. eod. titu. quæ iura ad ampliat. huius l. quasi similem decisionem habentia, citat Fulgo. hic, col. 2. nu. 4. Roma. in l. si quis cum aliter, nu. 20. ff. de verb. oblig. & ante eos glo. in l. 2. verb. dolo, C. de actio. emp. & sic intelligunt in d. iuribus. agi de læsione hac ultra dimidiam, & læso succurri simili remedio huius l. In quo circa illa iura mira reperitur scribentium varietas, ut statim referam. Sed interim ad articulum sup. tractatum, prius aduerto in d. l. iure succursum §. si. id tantum haberi, si in dote danda circumuentus sit alteruter, etiam maiori annis 25. succurrendum est. Vides ergo verba I. C. ibi, nec in expressione læsionis, nec in qualitate remedij rescissorij exprimere decisionem huius l. Congruentius autem aliqua similitudo considerari posset, in d. §. 1. l. si res, vers. enim uero, dum ait, Si in æstimationis modo circumuenta est, erit in arbitrio mariti, utrum iustam æstimationem, an potius re præstet.

Sed

Sed nec ibi exprimitur quātitas lēſionis, nec regula constituitur, cūm de dote ad alias species, extensio iuridica non sit. Item verba d. §. de circūuentione, à nonnullis pro dolo accipiūtur, vt sic nullo modo ex illis iuribus elici possit, remedium huius l. eo tempore fuisse.

11 Circa intellectum verò dd. §§. ad casum dotis, variat. i. glo. v. i. modò intelligēs coniugem circūuentum dolo alterius cōiugis: modò re tantum læsum absq; dolo alterius. Variat etiā aliter, modò intelligens læsionem fuisse in danda maiori quantitate dotis: modò in æstimatione rerum dotalium: Aliter etiā variat circa quantitatem læsionis, modò intelligēs de excedente dimidiā iusti precij, modò de minori læsione: Nec minus variant DD. vt colliges ex relatis à Cagnol. hic nu. 62. vsq; ad nu. 64. qui rem parū explicat. Ego aduerto eam varietatem aliquo colore excusari posse ad d. §. fin. l. iure succursum, cuius verba ambigua sunt, vt sup. retuli: nō ita in d. §. i. l. si res, cuius verba planè de æstimatione rerum agūt. Aduerto etiam q̄ Fulgo. hic nu. 2. in fi. cum seq. secure citat d. §. fin. l. iure succursum, quasi loquatur de vxore læsa in danda ampliori dote: & ita plures relati à Cagno. d. loco: idem è conuerso intelligētes, si vir læsus fuit ex minori dotis quantitate: sed tunc requirunt læsionem ultra dimidiā cōdignæ dotis, iuxta terminos huius l. quod inferius magis explicabitur. Interim verò contra Fulgo. & alios aduerte, violentum & diuinatorium esse, intelligere iura illa in hac læsione ultra dimidiā iustæ dotis, cūm I. C. ibi nihil de certa quantitate distinguat, nec alibi vnq̄,

vt sup. probauit. Nec videtur vera horū traditio generaliter loquentium, quia in iure specialiter minoribus 25. annis, ex læsione in quantitate dotis succurritur, non maioribus: vt probat tex. & ibi sentiunt scrib. in l. vnic. C. si aduers. dot. & magis in l. si ex causa, 10. §. 1. ff. de minor. De quibus iuribus circa minorem annis in ea læsione dotis plenè agimus in commentar. restit.

12 Fateor tamen ambigua verba d. §. fin. l. iure succursum, ibi, in dote danda, potuisse à Fulgo. & alijs adduci in eum sensum de læsione in ampliore dote, nisi alia iura proximè citata id impedirent. In æstimatione autem rerum dotaliū planè loquitur tex. in d. §. l. si res: & variando ita intelligit glo. in d. §. fin. videturq; receptior interpretatio ex scriben. ibi, maxime Jacobi. à S. Georg. ibi: & ita glo. in d. l. si ex causa §. 1. ff. de minor. Sed tūc succedit alia varietas glo. & DD. in iisdem locis circa quantitatem læsionis, in qua plures tenent, etiam modicā læsionē tunc emendandā fore, quasi speciale sit in causa dotis: quod variando inquit glo. in dictis locis. Et sentire videtur Bal. in d. §. fin. l. iure succursum, dum summat, nullam læsionem in dote ferendam esse: & ita Alberi. in l. si circumscripta, C. solut. matrim. idemq; notauit Imol. in c. cū dilecti, nu. 16. de emp. & vend. & tanq̄ receptum tradit Anto. Burgen. in c. cū causam, nu. 48. cod. titu. & Nouel. de dote, 7. par. priuile. 35. & Baptis. à S. Bla. priuile. 18. & tanq̄ receptum tradit Hispan. Anto. Gome. in l. 10. Tauri, nu. 44. adducens legem partitæ, quæ verosimiliter manasse videtur ex Azo. in summa, C. de

C. de iur. dot. quæ ad hoc refert Afflic. decis. 270. nu. 3. et Patal. hic, nu. 166. et nemine relato, hoc sequitur nouissimus Costal. in annota. ad pãdec. d. §. fi. l. iure succursum: Quæ tamen opin. plures habet ei aduersantes, nã & in cã dotis, & æstimatione rerũ dotaliũ apertè cõtrariũ sentit Fulgo. hic, nu. 2. et 4. & in d. §. fin. l. iure succursum: quæ legit sub fine l. præceden. & in d. §. 1. l. si res: & ibidem Salice. apertè tradentes solam læsionem ultra dimidiam tunc esse emendandam, non minorem: & ijs non citatis ita concludit Cagnol. hic, ante, nu. 64. vers. considera tamen. Idemq; sentit Roma. in l. si quis cum aliter, nu. 20. ff. de verb. oblig. Salic. & Ange. in d. l. si circũscripta, dum in hoc articulo nostram hanc l. applicant: et apertè Rebuf. in d. 2. tom. pag. 181. nu. 13. & varian. do ita concludit glo. in d. l. si ex causa, §. 1. ff. de minor. quæ semper in hoc vacillauit, licet eam nõ bene referat Baptis. ubi sup. vacillauit etiã Alberi. in d. §. 1. l. si res. Et ita vides non satis liquere quæ in hoc sit receptior opin.

13 Articulus hic scitu dignissimus est, & sæpissimè occurret in omnibus provincijs circa æstimationem rerum dotalium: ideoq; diligenter resolendus fuit.

⊙ Mihi verò (reiecta varietate glo. & DD.) verior videtur prima opin. ut in æstimatione rerum dotalium læsio maior vel minor emendari debeat, tam pro viro quàm pro vxore, & speciale sit in causa dotis, ut tunc non requiratur tanta læsio. Quod mihi apertè videtur pbare I. C. in d. l. si res. §. 1. ff. de iur. dot. & d. l. iure succursum, §. fin. tum quia simpliciter ibi emendatur læsio, nec distinguitur an ma-

gna sit an modica: tum quia apud Iureconsultos adhuc non erat distinctio & declaratio huius l. ut sup. plenè probauimus: Vnde nõ est cur diuinatoriè & violenter verba I. C. in d. iuribus accipiantur tantum de læsione ultra dimidiã: contra vulgare reg. l. de precio, ff. de public. l. 1. §. & generaliter. ff. de lega. præst. Cõfirmo magis hanc sententiã ex I. C. dum in d. §§. 1. 7. & 1. 13. ff. de iur. dot. utiliter vult, causam dotis in hoc æquari beneficio minoris ætatis: Non semel enim I. C. ibi, agens de læsione æstimationis emendanda in causa dotis, subdit tunc nõ tantũ minori, sed & maiori succurri: licet in aliquibus dicat magis succurri minoribus 25. annis. Non obscure igitur sentit in æstimatione rerũ dotaliũ, emendandam esse, non solum maximam læsionem, sed & modicam: sicut minoribus 25. annis succurritur in minori læsione, nõ spectata hac ultra dimidiam, ut omnes agnoscunt cum glo. d. l. in causæ §. idem Pomponius, ff. de minor. Bal. & Salic. hic, col. 1. circa oppos. l. scio ff. d. in integr. restit. de qua infr. & Math. Afflic. in c. 1. nu. 92. de feud. dat in vic. l. commis. Sic igitur nouè et utiliter colligo ex I. C. in d. §§. idem iuris esse in dote ob æquitatem causæ, quod est in minoribus, 25. annis, ob fauorem ætatis: & consequenter coniugi læso in æstimatione rerum dotalium semper succurrendum est, non solũ ubi læsio excedit dimidiam iustæ æstimationis, contra Fulgo. Salic. Roma. Cagnol. ubi sup. Quod satis probatur ex d. l. 6. C. solu. matri. ibi, iniqua æstimatione: & ibi, æstimatione grauatum, quæ verba geminata indistinctè scripta, necessa-

necessario ad minorem etiam læsionem referuntur.

14 Nec obstat argu. Cagnoli hic, nu. 63. ad fin. ex verbo circumuenta, d. §. 1. l. si res: quasi intelligatur cõcurrente dolo, ut glo. variando, & alij acceperunt: facile enim respondetur, verbum illud aliquando exprimere læsionẽ re ipsa absq; dolo, ut probat I. C. in d. l. in causã. §. penul. ff. de minor. & d. l. item si precio, §. fin. ff. loca. ubi glo. aduertit. Sic etiam verbum deceptus, aliquando accipitur pro lapsu sua facilitate absq; dolo alterius, l. non omnia 45. ff. de minor. Nec omitto q; ex I. C. in dd. §§. confirmari potest suppositio quam sup. plene probavi: Ante hæc l. ex læsione in precio nõ dari recursum, cum I. C. specialiter succurrendum dicat in causa dotis, sicut ob minorem ætatem. Et ita resoluo articulum læsionis in æstimatione rerum dotalium, cui (ultra sequentia) addendum est quod infr. trado nu. 27. & sequen.

15 Si verò inquiratur quæ fuerit ratio specialitatis in æstimatione rerum dotalium, ut minor læsio tũc emẽdari debeat? Nemo putet id procedere ex priuilegijs dotis, quæ plurima sunt, ut male respondebant Nouel. Afflic. Imol. Baptis. & alij de quibus sup. nu. 12. Si enim cum iudicio aduertas, comperies id specialiter procedere in causa dotali, sed nõ solo favore dotis: quod patet, cũ non vxori tantũ contra virũ, sed & viro contra vxorẽ tunc succurratur, d. l. si res, §. 1. ff. de iur. dot. d. l. 6. C. solu. matri. quod non aduertit Imol. in d. c. cũ dilecti, n. 16. post princ. dum scribit id specialiter inductum in dote favore vxoris: imò & in ipsa vxore

non est solus fauor dotis, cum ei succurratur ex læsione, ut res in totũ vel pro parte desinat esse dotalis: ex I. C. ubi sup. quod aduertisse videtur Cagnol. ante nu. 64.

16 Verior igitur ratio colligitur ex I. C. in d. §. fin. l. iure succursum, dum maxime inmittitur æquo & bono: quæ consideratio ad coniuges tantũ, & causam dotalem aptari debet, quasi in his respectus boni & æqui potentior sit q̃ in alijs. Certũ namq; est æquitatem illam quo ad alias personas vel causas non sufficere, etiam hodie, nisi læsio sit ultra dimidiam: eo autem tẽpore, nec si maior esset. Et in specie hanc rationem tradit Alberi. in d. l. si circũscripta, C. solu. matri. dicens ea quæ inter coniuges aguntur, non pro negotiatione habenda fore: & ita inter coniuges, & in causa dotali, benè sentit glo. (quæ citari nõ solet) in authen. de æqualit. dot. post princ. verbo, negociatiõẽ, Sic notabiliter limitans reg. d. §. idẽ Põponius, l. in causã ff. de minor. Sic enim ex sinceritate & bona fide, quæ inter cõiuges & in causa dotali requiritur, aliqua contra iur. reg. introducta sunt: ut inquit I. C. in l. eas obligatiões, ad fin. ff. de cap. dimin. notat Fortun. de vlti. fin. iur. nu. 417. quod in dolo & metu specialiter in causa dotis, probat Bar. in l. eleganter, nu. 6. ff. de dol. Alex. in l. si cũ dotem §. si mulier. nu. 1. ff. solu. matri. probatur etiam ex vero intellectu l. quamuis 45. ff. de solut. ut explicauĩ sup. in primo cap. 2. part. rub. nu. 28.

17 Alia etiam varietas reperitur inter scriben. circa remedium quo ea iniquitas & læsio in æstimatione rerum dotalium emen-

emendari debeat. Bal. enim in d. §. i. l. si res, ff. de iur. dot. refert Odof. quē sequitur, ut tūc ad rescindēdā eā læsionē detur restitutio ex clausula generali: et ita Iacobin. ibi: Baptis. à S. Blas. de dot. priuil. 18. et Patal. hic n. 166. At Fulgo. hic col. 1. inquit tūc cōpetere officiū iudicis ppetuū quia iure civili datur. Inter quas opin. hæc Fulgo. tutior videtur, quæ etiā vtilior est, cum remediū illud restitutōis breui finiatur, l. fin. C. de temp. in integ. resti. pet. Nec aliorum opin. admittenda videtur, quia in hac læsione non concurrit absentia vel impedimentum, maxime attenda doctrina Bar. & aliorum, in l. ea quæ C. de restit. milit. eam restitutio- nem non dari ad facta vel conuenta, sed ad neglecta: & ita Paul. Castr. in l. 3. C. ex quib. caus. maior.

18 Sed vltra DD. circa remediū emē-
dandæ læsionis in æstimatione rerū do-
talium, aduertendū est q̄ æstimatio in eo
negocio diuersimode fieri pōt: nec sem-
per sit ad effectum, ut res æstimate quæ
si venditæ viro maneant. In dubio tamen
æstimatio facit emptionem, secundū glo.
notab. & receptam in l. si inter virum C.
de iur. dot. quam DD. extollūt in varijs
locis, et Cremē. sing. 18. Aret. in princ.
Insti. qui. alie. lic. & alij statim citandi:
quod satis probat tex. in l. plerunque, ex
princi. vsq; in finē, ff. de iure dot. De ma-
teria verò vtiliter agit Ias. in l. ex conuē-
tione C. de pac. melius Soci. cons. 56. &
sequen. lib. 1. Alex. & Molin. cons. 79.
lib. 5. Aret. cons. 84. Neuzan. in sylua
nup. fol. mihi, 72. ex nu. 20. Vbi autē ex
æstimatione resultaret emptio, videretur
iuridicè dicendū vxori læsæ competere

actionem ex vendito, viro autē læso acti-
onem ex empto, per tex. in d. l. plerunq;
magis vero per tex. in l. quoties. 16. ff.
de iure dot. ibi, ex empto contra vxo-
rem agere, & DD. in dictis locis:
maximè cum actio ex empto & vendito
non solū detur ad precium & interesse,
sed etiam ad rescindendum: ut concludit
glo. recepta hic, & probauī supra in 2.
cap. 2. par. rub. nu. 28. Quæ omnia vtilis-
sima sunt ad dicta iura, & articulum læ-
sionis in æstimatione rerum dotalium.

19 Ex prædictis infertur ad aliqua res-
ponsa Iureconsultorum, quæ scriben. oēs
malè applicant ad limitandam vel ampli-
andam hanc l. prout in questione heredis
rem vendentis ex iussu testatoris, in qua
bene distinguūt, an testator simpliciter vē-
dere iubeat, & tunc hæres læsus vti pos-
sit remedio huius l. an statim testator pre-
cium taxauerit, & tunc non possit hæres
ex circumuentione agere, per l. Impera-
tor. 70. §. si centum, ff. de leg. 2. l. si fide-
iussor. 52. §. meminisse, aliàs l. si cui lege-
tur. 49. §. fin. ff. de leg. 1. & vtrobiq; Bar.
Bal. & alij, & per ea iura Roman. in
d. l. si quis cum aliter, nu. 5. & ibi Aret.
& Claud. col. fin. Cremē. hic, 28. ampl.
& 6. limi. Tiraq. de retrac. ligna. in fine
nu. 5. & 9. Aduerto enim contra DD.
Iureconsultos in dictis locis nihil sentire
de remedio huius l. Quæ illis incognita
fuit. Et ita videbis in illis iuribus nihil
tractari de hærede læso post venditionē,
sed qualiter vendere teneatur. Et inde si-
militer inferes ad tex. cum glo. in l. etiam
15. §. 1. ff. de petit. hæred.

20 Ex eadem suppositione infertur ad
intellectum tex. in l. Lutiū 39. ff. famil.
hercis.

hercis. cuius litera posset aliquos decipere dum in fine inquit, non ultra partē dimidiam: quæ verba referri non possunt ad decisionē huius l. facilisq; erit explicatio si ad præcedentia ibi respicias, loquitur enim I. C. de fratre & sorore communia bona habentibus, frater autē ad alimenta aliquid plus acceperat: respondetque I. C. non ideo actionem dari aduersus fratrem, si is non ultra dimidiam partem accepit, id est, non ultra redditus suæ partis quæ dimidia erat. Ad quem enim certa bonorū pars spectabat, & fructus ex ea cōsecutiue pertinent: l. nō est ambiguum. C. famil. hercis. l. non tantū, 21. §. item non solum, vers. fructus autem, ff. de petit. hæred.

21 Inde similiter infertur ad l. si ea pactione, (quæ Alexandri Imperatoris est) C. de usur. dum in fine inquit locationem ob viliores mercedē rescindi nō posse: glo. autem & DD. ibi, eam l. limitant per hanc, nisi daretur læsio ultra dimidiam iustæ mercedis. Ego autem verius puto eam l. indistinctē vt sonat fuisse intelligendam, cum tempore Alexandri Imper. (sub quo floruit Vlpianus, vt in l. 4. C. de contrah. & commit. stip.) incognitum esset remedium huius l. vt sup. probavi in specie ex d. l. item si precio. §. fin. cum l. sequen. ff. loca. Alexander enim 25. Imperator fuit: Diocletianus autē author huius l. fuit. 38. secundū historias et cathalogos Romanorum Cæsarum: ideoq; l. illa non poterat per hanc intelligi, vt constat ad sensum, & suadetur ex verbis Liubemus C. de testam. ibi, antiquitas præsentis l. in scia.

22 Ex prædictis infertur contra Moline. de commer. nu. 172. qui hanc l. duram & à tyrannis conditam exclamat, arguens q; maximam iniquitatem permittat non succurrendo læsis nisi ultra dimidiā iusti precij. Sed miror virum doctū & ingeniosum iniquē & incautē in hanc l. inuectum, debuit enim potius ex humanitate & æquitate eam laudare, cum antea nullum remedium læsis dabatur, cessante dolo vel metu, vel etatis priuilegio, vt sup. probauimus: vel debuit saltim cum omnibus agnoscere, ante hanc l. non fuisse aliā quæ læsis magis succurreret, vt sic non magis in hanc q; in alias exclamaret.

23 Imò secum pugnare videtur idē Moline. cum postea nu. 176. immodestē theologos & iuris interpretes omnes reprehendit, quasi non perceperint quid sit læsio ultra dimidiam, de qua hæc l. agit: asserens omnes hallucinatos in huius rei explicatione, alibi autem in consue. Paris. sequitur communem declarationem similiter asserens errasse contradicentes: atq; ita quæ in alios torquet in ipsum recidit, vt seq. cap. trademus.

24 Sic etiam labitur idem Molin. d. lib. nu. 397. incautē restringēs hanc l. & multa iura, quasi non procedant dum in minori læsione non succurrunt, nisi quando alter ex contrahentibus alterū læsum esse ignorat: vt sic aduersus scientem semper recursus detur, etiam ob modicam læsionem: quod planē falsum est, & contra scriben. omnes, & contra I. C. in d. l. in causa. §. idem Pomponius, ff. de minor. & l. item si precio. §. fin. ff. loca. Ea enī iura nūq; procederēt si restrictio Molin. vera esset: quæ tantū in foro consci-

entia

entia locū habet, vt inferius deducemus:
 & tradit Dec. in l. semper in contracti-
 bus ff. de reg. iur. nec aliud vult Panor.
 in c. in ciuitate, nu. 6. de usur.

25 Ex eisdem infertur ad tex. in l. scio,
 ff. de in integr. resti. quam hic adducunt
 Bal. & Salic. in oppo. col. 1. responden-
 tes, ibi agi de remedio restitutionis speci-
 aliter ob fauorē aetatis, vt tunc ad minorē
 lēSIONEM detur restitutio, dum tamen mi-
 nima nō sit. Et ita resoluit glo. in d. §. idē
 Pomponius. Tu autem aduerte contra
 Salic. & plures eam l. non in minoribus
 tantū procedere, sed etiam in maioribus,
 quibus aliqua ex causa restitutio compe-
 tat: nec l. magis de minore q̄ de maiore
 loquitur: idq̄ patet ex l. 1. eod. tit.

26 Sed magis aduertendū est q̄ ea l. de-
 terius sēpissimē citatur, quasi in minimis
 indistinctē negetur restitutio tam minori-
 bus q̄ maioribus, vt tradūt relati à Go-
 me. in §. poenales, col. 2. Instit. de actio.
 Corset. in tracta. de minimis, in princ. nu.
 3. Hippol. in l. furē, n. 9. ff. ad leg. Corn.
 de sicar. Alc. lib. 4. de verb. sign. pag.
 109. Mauric. de restitu. cap. 328. Sed in
 minoribus, 25. annis contrarium verius et
 receptius esse colligitur ex Couarru. lib.
 1. resolu. cap. 3. nu. 11. quod latius probo in
 comment. restitut. Nec obstat d. l. scio,
 quae vulgo malē citatur, ibi enim I. C. nō
 simpliciter in modicis restitutionē negat,
 sed in satis minimis, nec etiam in his, nisi
 quādo ex restitutioe actus magnae quātita-
 tis rescindēretur: ita enim verba l. habēt.
 Ne propter satis minimam rē vel
 summam, si maiori rei vel summe
 praeiudicetur, audiatur is qui in in-
 tegrum restitui postulat. Et ita cui-

denter ostendit I. C. in modicis per se cō-
 sideratis restitutionem dari, cum eā tan-
 tum neget quando maiori rei praeiudica-
 retur: vt in simili dixit I. C. in l. res bona
 fi. de, ff. de contrab. emp. de qua sup. hoc
 cap. nu. 9. Quae interpretatio ad d. l. scio,
 non solum verior est, sed etiam receptior,
 cōtra id quod vulgus putat: ita enī aper-
 tē intellexit glo. in d. l. & ibidem Bar.
 Angel. et magis Alberi. post antiqui-
 ores: & eis non relatis, ita nouissimus
 Baro ibi. Et ita Io. Andr. & clare
 Panor. in c. 1. nu. 8. de in integr. resti.
 Alex. cons. 67. lib. 5. Corn. cons. 179. lib.
 4. quos cum alijs sequitur Couarru. d. lib.
 1. resol. cap. 3. nu. 11. & inter alios latius
 explicauit Dec. in c. de appellationibus
 nu. 7. de appel. & in c. maioribus col. 1. de
 praeben. & eo tacito Gome. in §. poena-
 les, col. 2. Instit. de actio. et cum Dec. Io.
 Hannibal, in rep. l. post contractum, nu.
 88. ff. de donat. & cū Alberi. Io. Cor-
 ras. in praefatio. l. qui liberos, nu. 60. ff.
 de rita nup.

27 Ex hoc autem confirmatur quod sup.
 diximus nu. 13. circa lēSIONEM in aestima-
 tione rerum dotalium, in qua Iureconsulti
 non tantū minoribus, sed etiam maioribus
 coniugibus succurrunt: vt ex proximē di-
 ctis intelligamus id ius procedere, in mi-
 nori lēSIONE, cum ibi causa dotis aequetur
 fauori minoris aetatis, in qua (vt vides p̄
 d. l. scio, & receptas sententias) etiā nō
 tantae lēSIONI succurritur: Nec in aesti-
 matione rerum dotalium obstat illud quod
 lex timuit, ne minori rei praeiudicetur: nō
 enim actus principalis matrimonij, vel
 contractus dotalis ob id rescindi potest:
 ac proinde totū negociū aestimationis ad
 iustum

iustum precium securè reduci potest. Et ita procedet l. 6. C. solu. matri.

28 Similiter ex d. l. scio, & proximè ad eam dictis inferitur vtiliter, tunc læsionè restitutione indignam censendam in causa dotis quando minima fuerit respectu magnæ quantitatis. Arguendo fortissimè à minore. 25. annis ad causam dotis, cum Iureconsulto in d. l. 7. §. fin. & l. 13. §. 1. ff. de iur. dot. Aliudq; exemplum in eadem causa ad negandam rescisionem læsionis considerari potest, quādo in examine læsionis plus expenderetur quàm ipsa importet: argu. tex. & eorum quæ ibi notant scriben. in Authen. nisi breuiores, C. de senten. ex peric. recit. Bar. in l. 2. nu. 5. ff. de re iud. per tex. celebrem & notab. in l. mediterraneæ, C. de anno. & tribu. ibi, plus dispendij haberet, què tex. ad multa applicat Platea ibi: Ias. in l. pactum curatoris, nu. 3. de pact. extollit Zaxius in d. l. 2. col. 3. Corset. in notab. verbo expensa: & in id conducunt quæ referi Tiraq. in l. si vnq; verb. donatione, nu. 107.

29 Ex prædictis inferitur ad tex. qui in hac materia tanq; huic cõcordans, à multis citatur, in l. 3. C. ex quib. caus. maior. cuius verba habent. In contractibus qui bonæ fidei sunt, etiam maioribus officio iudicis causa cognita publica iura subueniunt. Glo. Bar. & alij ibi variantes circa intellectu illius l. applicant huius l. remedium: Sed repugnant verba d. l. ibi, officio iudicis, quæ exprimere solent restitutionem, & ita suadet rub. In casu autem huius l. gl. & DD. communiter resoluunt actionè ex contractu dari, inter quæ remedia lō-

ga est differentia, vt infra tradimus. Itè verba d. l. ibi, causa cognita, propria sunt restitutionis, iuxta l. 1. ff. ex quib. caus. maior. Cum autem glo. Bar. Fulgo. & alij mirè vacillent, nec sibi consent circa intellectum d. l. Ego aduerto eiusdè l. doctrinam generaliter scriptam particularia exempla habere posse: sicut in eadem re, simili verba generalia scripsit I. C. in l. 1. ff. de in integr. resti. & alibi sæpe.

30 Si autem quis curiosè exemplum vel speciem inquirat ad traditionem d. l. considerari potest ex eo quod alibi iura & DD. sæpè probāt, attēta qualitate personarū facilius posse læsis succurri, put si læsus sit ignarus, aduersarius autem callidus & fallax: quod suadetur ex tex. notab. in l. cum de indebito, vers. Si autē, ff. de probat. ibi, si minor sit, vel mulier, vel miles, vel agricultor, & forensium rerum expers vel alia simplicitate gaudens. Quem tex. in simili extollit Alex. in l. 2. nu. 5. ff. si quis in ius voc. et aliqua in id trahit Hippo. singular. 18. & Soci. cons. 263. lib. 2. Ias. cons. 133. col. 6. vers. tamen ista, lib. 4. Curt. iun. cõs. 141. n. 12. et nu. 17. Moline. ad Alex. cons. 146. lib. 7. facit bonus tex. in l. 2. §. fi. ff. de iur. fisc. & in nostra materia speciatim not. Bal. hic. q. 9.

31 Ad eandem l. 3. C. ex quib. cau. maior. potest exemplum considerari ex glo. in l. 1. verb. extorta, C. ne fil. pro patr. dñ vult succurrendum fore læso ex persuasionibus aduersarij, etiam citra metū vel dolum: & ita Bal. ibi in fin. nu. 1. notans simplicibus hominibus circumuentis, omnino subueniri debere: & ita Afflic. decis.

decis. eo. nu. 6. Et de eadem glo. notabiliter Ias. in l. 1. col. 1. ff. de condic. in leib. Boer. decis. 101. ad fin. facit in eodē proposito quod ex Bar. & alijs tradit Ias. in l. error, nu. 19. C. de iur. & fac. igno. Quocūq; autem modo accipias d. l. vel ei exemplum fungas, etiam si trahatur ad terminos huius l. non obstabit suppositioni superius probatæ, qua asseruimus l. hanc nonum ius induxisse: nam & l. illa eosdem authores habuit, Diocle. & Maxim. sic etiam tex. in l. si superstite C. de dol.

32 Tandem ex prædictis infertur ad tex. celebrē in l. in causæ, 17. §. idem Pōponius, ff. de minor. quem omnes scriben. ubiq; in hac materia citant, sed forsan nemo ex ipsis mentem I. C. satis percepit. Aduertas igitur Vlpian. in principio l. dicere, non esse locum restitutioni ubi alia actio competere potest: & eius rei exemplum tradit, si conuentio ipso iure nulla sit, quia tunc minor iure communi munitus est, nec eget prætoris auxilio: ad quod refert Labeon. Offilium Pōpon. speciesq; ab eis traditas, deinde subdit ex eodem Pompo. in precio emptionis & vëditionis naturaliter licere contahētibus se circumuenire: quæ verba accipiunt glo. & omnes ibi, glo. & omnes hic, glo. & omnes in c. cum dilecti: & nouiores infr. citandi, vt tātū referātur ad læsionē citra dimidiā. Ego autem vceissimum puto I. C. in illis verb. indistinctē de omni læsione sentire, nec aliquid referre ad mentem I. C. an læsio modica, an maxima sit: tum ex generalitate verborum, quæ non admittunt communem restrictionem: tum quia eo

tempore incognita erat differentia magnæ vel modicæ læsionis de qua agit hæc l. vt sup. latè probauimus.

33 Sed magis ostenditur hunc esse sensum I. C. in d. §. attentā eius serie & cōtuatione, & considerato scopo ad quē ten. lit. Dixerat enim superius restitutionem minori cōpetere, quando contractus valet: cessare autem, quando conuentio nulla est: quo præhabito asseri verba illa Pompo. vt scilicet ostendat minorem restituendum esse vbiq; in precio tantū læsus reperitur, significans tunc contractum valere, nec aliud remediū iure communi competere: ideoq; tunc restitutioni locum fore, secundū proximē tradita: quod sensisse videtur solus Fulgo. ibi, licet se non explicet: & sic cum ibi restitutio minori conceditur ob læsionem in precio, aperte significatur quod eo tempore ob læsionem in precio nullum remediū competebat. Vides igitur quod dixi contra omnes, quo ad mentem I. C. ibi, dum principaliter agit de concedenda vel neganda restitutione, nullam esse differentiam inter magnam vel modicam læsionem: Imo contra glo. & omnes planius procedet tex. ille in maiori læsione, tunc enim magis locus est restitutioni, iuxta l. scio, ff. de in integ. resti. de qua sup.

Ex qua verissima declaratione & mente I. C. in d. §. idem Pomponius satis colligi videtur quod etiamsi apud Iureconsultos & tempore Vlpiani cognita fuisset, decisio huius l. non poterat tamen traditio illa d. §. eiusq; principalis decisio per hanc l. limitari: cum etiam hodie stante hac l. non negetur

H restitutio

restitutio minori ita grauius læso, ut infra cum glo. in q. minoris: in quo circa d. §. lapsi sunt omnes hucusque scriben. glo. & omnes hic, & ibi, & in d. c. cum dilecti: glo. Bar. & omnes in l. 3. C. ex qui. cau. maio. Azo in summa. C. de dolo. nu. 9. Anchar. cons. 157. nu. 5. & quàm plures relati à Tiraq. de retr. ligna. §. 1. glo. 18. nu. 64.

34 Imò si subtiliùs mens I. C. expendatur, colliges contra glo. & omnes (quod fortasse mirabile videbitur) verba illa, licere contrahentibus in precio se circumuenire, principaliter ibi prolata fuisse in fauorem & beneficium læsi, nempe minoris, ut scilicet restitutionem habere possit: quia is est scopus I. C. ibi.

Non enim pertinebat ad Rubr. nec ad ea quæ I. C. ibi tractabat, tradere regulam vel rigorem illum iuris ut liceat contrahentibus, in precio se circumuenire. Planè igitur mens I. C. eiusq; præcipua decisio id petit, ut non obstante qualibet læsione in precio, cōtractus valeat, & inde sequatur, minorem restituendum fore. Et sic considerata mente I. C. & attento scopo ad quem tendit: necessariò agnoscendum est, verba illa in fauorem & beneficium minoris læsi prolata fuisse, contra glo. & omnes hic & ibi, & in locis supra citatis, & contra scriben. ubiq;.

35 Verba autem d. §. idem Pompon. quæ repetuntur in d. l. item si precio, §. fin. ff. loca. naturaliter licere contrahentibus in precio se circumuenire, variè à DD. explicantur: Bal. & Alberi. ibi post antiquiores intelligunt verbum, licere, non quia id bone-

stum & iustum sit, sed quia humano iure non punitur, magisq; eodem iure permittitur. Sic enim Iureconsulti sæpe tradunt, non omnia quæ licent, honesta esse: & ita glo. & Dec. in l. semper in contractibus is. ff. de reg. iur. Ex quo scribunt ijdem Bal. & Alber. in d. §. cum theologis, diuersum esse in foro conscientie, ut nunquam liceat in precio scienter circumuenire: & ita inter scrib. egregiè explicat D. Nauarr. in c. nouit. 6. not. nu. 58. de indi. & in c. qualitas, nu. 27. de poeni. dist. 5. Fortun. de vlti. fin. iur. nu. 275. Couarru. lib. 2. resol. cap. 4. nu. 11. D. Soto, de iust. & iur. lib. 6. q. 2. arti. 3. & q. 3. arti. 1. Omphal. de usurpa. leg. lib. 2. cap. 9. & plures quos refert Tiraq. de iure mari. l. 9. ex nu. 7. Quæ receptior & magis pia traditio satis comprobatur ex I. C. in d. l. iure succursum 7. §. fin. ff. de iur. dot. iuncta declaratione superius tradita: Vbi enim exactissime bona fides & æquitas requiritur, prout ibi in causa dotis, etiam minor læsio emendari iubetur: quod magis viget in foro conscientie. Et ita cauendum est à Dec. & Croto. contradicentibus, ut refert Tiraq. ubi supra, sed non tam contradicere, q̄ inuoluere videtur Dec. in c. 1. nu. 18. de consti. & in l. penul. nu. 9. C. de pact. et Gome. in principi. Insti. de actio. nu. 55. quod melius aduertit idem Gome. (sequens Theolog. et communem) in c. 2. nu. 32. de consti. & Molin. de commer. nu. 171. ad fin. Math. Afflic. in c. 1. nu. 94. de feu. da. in vim l. cōmis. Alijs modis limitantur verba d. §. circa læsionem in precio per Afflic. in d. c. ex nu. 89. per Anto. Burg. in d. c. cū dilecti, & late Cremen. hic in repe.

36 Sed ultra scriben. omnes ad d. §. idem Pompo. aduerto eius verbis nihil obstare l. hanc, ut supra explicam: nimis autem obstare d. §. fin. l. iure succursum, & sic idem Ulpian. secum pugnare videtur: quod enim naturaliter licere uno loco dixit, in alio æquitati & naturæ contrarium dixit. Unde ad vit. in lam repugnantiam I. C. succurrendum est cum præce. len. declaratiõe Theolog. & nostrorū, ut licere, accipiatur regulariter ad forum exterius, præterquam ubi exactissima æquitas & bona fides abundare debet, quo. l. iuuabitur ex proximè dicendis nu. 39.

37 Prædicta a. uerbum, licere: nunc agendum restat de dictione, naturaliter, repetita etiam in d. §. fin. l. item si precio. Variè autè ea uerba à DD. explicantur: Hostien. quem sequitur Fortun. de vla. fin. iur. 17. illat. nu. 277. interpretatur, ut licere dicatur contrahentibus se in precio circumuenire naturaliter, id est, bona fide, non dolose nec scienter, quam interpretationem, ut scrupulosam & extraneam bene reijcit D. Nauarr. in d. cap. qualitas, nu. 42. prorsusq; reijcienda est, quia repugnat litera & mens I. C. attento eo quod ibi tractat: in quo nulla differentia est inter modicam vel maiorem læsionem: nec inter scientem vel ignorantem, ut supra exactè deduximus.

Aliam interpretationem ex auditoribus refert idem insignis D. Nauarr. ubi supra, nu. 44. dicentibus dictionem, naturaliter, ibi accipi pro impulsu naturæ ex sensualitate: quasi ea homines inclinet ad decipiendos secum contrahen-

tes. Sed eam interpretationem non obscure confutat idem præceptor: quia cōsuetudo & sensualitas non iustificanti quod natura improbum est, quo nomine reijcienda videtur similis explicatio D. Soto, d. lib. 6. de Iusti. q. 2. arti. 3. dum ea uerba refert ad hominum affectum cōmuniter lucri auidum: licet enim ita se res habeat, non ideo I. C. dixisset, id naturaliter licere.

38 Aliter ea uerba explicat Molin. d. lib. de commerc. nu. 171. & 182. quem sequitur Couarru. d. lib. 2. resol. cap. 3. nu. 2. ut dicatur naturaliter licere, quia homines in contractibus suis inuicem id sibi condonare solent, & mutuo eam læsionem remittere: quo sensu eadem uerba accepit Balduin. in præfa. Institu. de rer. diuis. quæ interpretatio corruere videtur ex argu. D. Nauarr. contra præcedentem ab eo confutatam. Sed magis contra eam urget q; re hac mature pensata nemo alteri verè condonat propriam læsionem, nec est uerosimile aliquem carius scienter emere: vel uilius sciēter uendere, iuxta uulgarem reg. l. cum de indebito, ff. de proba. ignorans autem non donat, nec consentit.

39 Ego aliter ea uerba explicanda putabam: post rem uerò satis consideratā, ita credo sensisse glo. in d. §. idem Pompo. a. l. quam nemo a. luerit. Exponit enim glo. naturaliter, id est, iure gentium, Intellego autem ut secundum exactissimam illam priorem æquitatem naturalem non dicatur licere contrahentibus inuicem se in precio, nec in alia re circumuenire: nam secundum eam naturæ normam oēs homines cognati, & mutua

dilectionis lege contineri dicuntur, l. ut
 vim, ff. de iust. & iur. Cicero & alij in
 locis supra citatis in. 2. cap. 1. par. Rub.
 char. 14. cum sequen. & ita nouè & ele-
 ganter intelligitur tex. in d. §. fin. l. iure
 succursum. Exponitur ergo, naturali-
 ter, id est, iure gentium, quia humana
 ratione gentium; & populorum iudicio
 compertum est, permittendam fuisse eam
 læsionem in precio, ne ex nimia æquali-
 tatis obseruatione commercia turbaren-
 tur: nulla enim conuentio securitatem
 prestaret, nunquam litium finis esset, si
 ob læsionem in precio, conuenta reuoca-
 rentur. Quam rationem ex Diuo Tho.
 & alijs, tradit D. Soto, Couarru. Af-
 flic. Fortun. & alij vbi sup. ut etiam iure
 Canonico in foro exteriori permittatur
 læsio citra dimidiam, secundum decisi-
 onem huius l. facit ratio I. C. in l. 6. ff. de
 excep. rei iud. Ideoq; in proposito aliter
 naturam vel naturæ appellationem con-
 siderant Philosophi, aliter iuriscondito-
 res, ut tradit Hotomanus in §. actionū.

40 Naturaliter igitur licere, dixerunt
 Iureconsulti ex permissione humani iuris
 seu gentium: secundum quod ad quietem
 Reipub. magis consentaneum visum est,
 eam læsionem in precio remittere, &

ideo ea non obstante, semper contractus
 valet: & consequenter restitutio tunc spe-
 cialiter minoribus necessaria fuit: ad id
 enim tendit I. C. in d. §. ut supra. Nec
 quis hanc interpretationem damnet, qua-
 si improprietatem literam, non semel enim na-
 turale ius pro iure gentium ponitur à Iu-
 reconsultis & Imperator, ut latè supra
 deduximus in 1. cap. Rub. & probat l.
 cum amplius, 85. §. 1. ff. de reg. iur. con-
 ducant elegantissima verba Ciceron. 1.
 Tuscul. Omni in re consensus ho-
 minum lex naturæ putanda est.
 Unde quoad vniuersos & pro tranquil-
 litate Reipub. potest fauorabile censerī
 quod singulis separatim durum videbi-
 tur, ut de vsucapione & alijs probavi ple-
 nè in Auten. nisi tricennate nu. 39. C.
 de bon. mat. Et vltra ibi tradita facit l.
 penul. ff. de iust. & iur. ibi, omnibus aut
 pluribus vtile, & eleganter in vsuca-
 patione notat. Duaren. in l. 1. in princ. ff. de
 pact. & Feli. in c. ex parte, 2. nu. 2. de
 offic. deleg. & Fortun. in l. 1. nu. 43. & ibi
 Zasius nu. 7. ff. de iust. & iur. facit ra-
 tio tex. in Auten. res quæ in fine C. cō-
 mu. deleg. & illud Ciceron. de legib.
 Salus populi suprema lex esto.

Prima pars L. secundæ.

C. de rescin. vend.

CAPVT SECVNDVM.

SVMMARIA.

Raditur communis ampliatio ad hanc l. ut ita in emptore, sicut in venditore procedat, eademq; equiparatio declaratur, nu. 2.

- 3 Agitur de intellectu l. veteres, ff. de act. emp. & sustinetur communis interpretatio contra Alcia.
- 4 Explicatur qualiter intelligi debeat in hac materia lesio ultra dimidia: ex parte venditoris cum communi: ex parte emptoris longè aliter contra communem: in quo multa magni momenti explicantur, usque ad nu. 9.
- 10 Traditur receptissima opin. que habet, cessare remedium huius l. si probetur, quod venditor vel emptor sciebat verum rei precium.
- 11 Impugnatur eadem communis opin. probaturq; non obstante scientia lesi competere remedium huius l. laudaturq; in id Ordinis Lusitanie: & respondetur ad argumenta communis opin. usque ad nu. 14.
- 15 Inferuntur plura vitia contra quamplures scriben. ex veriori conclusione, qua probamus scientiam lesi non impedire remedium huius l. & ostenditur inique in hoc consuluisse Alex. Soci. Dec. & alios, usque ad nu. 18.

- 19. Reprobatur aliquorum traditio, qui remedium huius l. homini sagaci negabant.
- 20 Agitur de q. quando in conventionem additur clausula, qua donatur quod plurius est in re, vel in precio, & nu. 21.
- 22 Improbatur opin. quadam Bal. recepta, & explicantur aliqua pro Roma. contra Aret. & Claud.
- 23 Improbatur alia opin. Bal. recepta, ex qua DD. inique hanc l. limitabant.
- 24 Tractatur an quantitas lesionis tacite vel expresse remissa censeatur iure donationis: & traduntur aliqua scitu digna, & nu. 25.
- 26 Probatur utiliter contra Alberi. lesum ultra dimidiam iusti precij liberè agere posse nec teneri ad poenam conventam contra eum qui aduersus contractum veniret.
- 27 Agitur de intellectu l. si quis donationis, ff. de contrah. emp.
- 28 Agitur de intellectu tex. in l. imaginaria ff. de reg. iur. contra nonnullos ex recentioribus, & nu. 29.
- 30 Verè contra DD. explicatur tex. in l. quisquis, in fi. eod. & obiter declaratur tex. in l. leges sacratissime, C. de legib. & nu. 31.
- 32 Resolvitur circa eam l. difficultas, qua gl. & DD. torquentur, & agitur contra Bar. & plures de intellectu §. in fraudem, Instit. quib. ex cau. manumi. non li. & nu. 33.

H iij

Prima pars L. secundæ.

C. de rescin. vend.

CAPVT SECVNDVM.

X proxime dictis liquet, non dari remedium huius l. ob minorem læsionem, sed tantum cum læsio est ultra dimidiam. Constat item litera de venditore læso agere: glo. autem, Bar. nu. 3. Bal. nu. 20. Alberi. nu. 4. Salic. nu. 20. Paul. & omnes idem in emptore probant, ut ei læso non minus succurratur quàm venditori: nec in eo ullus ex scriben. discordat, licet in exemplo & explicatione varient plures, ut statim deducam. Ea autem æquiparatio emptoris & venditoris, secundum Bal. Salic. & alios, comprobatur ex l. 1. C. de cupres. Inuatur etiam ex ijs quæ de correlatiuis tradit Ias. in l. fin. C. de indic. vid. tol. & in proposito satis probatur ex l. 7. §. fin. & l. 13. §. 1. ff. de iur. dot. ex l. 6. C. solu. matri. loquentibus de æstimatione: facit l. 5. cum Bar. ff. de rescin. vend. & l. emptorem. 12. §. fin. vers. neq; enim, ff. de act. emp. cū ijs quæ tradit Fabia. de emp. & vend. q. 2. ad fin. Nec enim ferenda esset tanta inæqualitas, ut vni tantum non alteri succurreretur, contra iuris regulas.

1

2 Ea tamen æquiparatio emptoris & venditoris tutius procedit quo ad ea quæ iure ipso statuta sunt, non ita in conuentionalibus: quod enim de vno speciatim cõ-

uentum fuerit, non facile ad alterum trahetur, ex reg. l. quicquid adstringenda, & l. si ita stipulatus, §. Grisogonus, ff. de verb. oblig. & l. interest, C. de solutio. Ideoq; si alter ex ipsis tantum renunciet remedio huius l. non ideo alter excluditur, secundum Bal. & Afflic. nu. 19. in c. 1. qualit. dom. propri. priue. & Areti. in l. si quis cum aliter, nu. 8. ff. de verb. oblig. Pãthal. hic nu. 72. in 21. a. plia.

3 Ex eadem æquiparatione aptè inferitur ad intellectum tex. in l. veteres, 20. ff. de actio. emp. quæ ita habet: veteres emptionum venditionumque appellationibus promiscuè utebantur. Glo. & DD. ibi intelligere videtur ea verba significare, quæ apud veteres appellatione emptionis comprehendebatur venditio, & è contra: & ita Azo in summa, C. loca. nu. 1. in fi. Balduin. in rub. Instit. de empt. & vend. Connan. lib. 7. cap. 11. post princ. Quæ cõis interpretatio vera & tenenda est, reiecta alia quæ traiebat Alcia. lib. 3. parerg. cap. 22. intelligens I. C. illis verbis sensisse id ad quod sæpe citatur l. statuliberi, ff. de statulib. de qua infr. cap. 3. huius part. antiquitus appellatione venditionis oēs contractus significari. Quæ interpretatio teneri nequit, tum quia I. C. de nomine emptionis & venditionis tantum agit: tum & fortius per l. ibi sequen. quæ habet. idem esse in locatione & cõductioe. In locatione autem non reperitur ut eius appel-

appellatione alia conventiones significaretur. Vultigitur I. C. apud veteres emptoris & venditoris nomina non tam distincta fuisse, facit l. 1. ff. de rer. permu. quod etiam reperitur apud Cicero. 3. officio. qui aperte vendere pro emere, dixit: & I. C. in l. eleganter, & ibi in terminis not. gl. verbo, ex empto, ff. de dolo. & ita idem Alcia. lib. 5. parerg. cap. 15. se sim recedens à priori sua interpretatione.

4 Sed quod principalius est in eadem equiparatione discutiamus, qualiter exemplificetur læsio ultra dimidiam, tam in venditore quàm in emptore. In venditore autem concordant omnes secundum Alberi. hic nu. 6. Couarru. d. lib. 2. resolu. cap. 3. exemplificantes ubicunquæ constituto iusto precio, minus accipit venditor quàm dimidiã partem talis precij: prout si res valet decem, & precium conuentum minus est quàm quinque, vel si res valet viginti, & precium conuentum non ascendit ad decem: & ita planè euincitur ex verbis huius libri, si nec dimidia pars veri precij soluta est. & ita glo. & oēs hic, & in c. cū causa, de emp. & vend. & leges Regiæ in tota Hispania & Gallia & ubiq;.

5 Cōtrouersum est in læsione ex parte emptoris: Azo tamen in sūma & glo. hic & in d. c. cū causa, Bar. Bal. Paul. Fulgo. Panor. Imol. & DD. cōiter resoluunt idem esse in emptore, vt retineatur exemplum iusti precij in venditore, computata in vtroquæ eadem quantitate: in venditore infra, in emptore supra. Prout si pro re valente decem, dedit emptor plus quàm quindecim: vel si valebat viginti, dedit plus quàm triginta, & ita manet omni moda æqualitas in vtroquæ: sicut enim vē-

ditor ex valore rei dicitur læsus, si dimidium eiusdem non accepit, ita emptor si plus quàm dimidium precij eiusdem rei dedit. Quæ opin. communis est, secundum Cagnol. hic nu. 55. Couarru. in d. cap. Soci. nep. cons. 73. lib. 2. D. Soto de iust. & iur. lib. 6. q. 3. Rebuff. 2. tom. ad ll. Gall. titu. de rescin. contract. glo. 15. nu. 1. Molin. in cōsuet. Paris. titu. 1. §. 22. nu. 46. char. 210. col. 4. Vnde in tam recepta opin. mirū videtur quod scripsit Duaren. in d. l. si quis cum aliter, ff. de verb. oblig. ad fin. esse quosdam ita tenentes.

6 Sed quāuis ea sit receptissima opin. & in Lusitania alijsquæ prouincijs ita patrijs constitutionibus exemplum in emptore tradatur, Alia tamen computatio placuit nonnullis rem hanc diligenter pēsantibus, aliquos enim genericè retulit gl. & ita Specul. & Rosfred. quos refert Alberi. hic nu. 6. ita etiam Petr. & Cin. exemplificantes in emptore, si res valebat decem, ipse autem dedit plus quàm viginti, non tantum sexdecim vt glo. & alij volunt. quod forsan sensit Panor. in c. cū dilecti, nu. 2. de empt. & vēd. nisi litera sit corrupta. Idem enim Panor. in d. c. cum causa, sequitur gl. & cōmunem. Sic etiam sensit Connan. d. lib. 7. cap. 9. pagi. penul. dū ponit duodecim pro iusto precio, & læsionem emptoris si dat plus quàm viginti quatuor: Idem etiã probat Forcat. d. dialog. 100. & Duarē. in d. l. si quis cum aliter ad fin. & plenius Molin. d. lib. de cōmerc. nu. 175. vbi multis verbis repetit errasse omnes in cōputatione læsionis ex parte emptoris. Idem tamen Molin. in alio lib. de quo nu. preced. sequens communem opin. similiter

H iij dicebat